

Rosa Luxemburg
ya da: Özgürlüğün bedeli

Lovis ve arkadaşları için

Rosa Luxemburg Vakfı

Rosa Luxemburg ya da: Özgürlüğün bedeli

Derleyen: Jörn Schütrumpf
Almanca'dan çeviren: Murat Çakır

Karl Dietz Verlag Berlin

Rosa Luxemburg Vakfı adına ve katkılarıyla basılmıştır.

ISBN 978-3-320-02143-6

© Karl Dietz Verlag Berlin GmbH 2008
Kapak: Simone Beier/MediaService, Berlin
Tipografi/Düzenleme: Heike Schmelter
Basım: MediaService, Berlin
Printed in Germany

Aşk ve hiddetin arasında: Rosa Luxemburg

<i>Gelecek için hatıra</i>	9
<i>Yahudi, Polonyalı, Alman – Devrimci</i>	10
<i>Marksizmden Marx'a</i>	14
<i>Sosyaldemokratlar ve Bolşevikler arasında</i>	28
<i>»Yanlış« devrimde</i>	34
<i>Tükürüldü ve tapıldı – peki, gereksinim de duyuldu mu?</i>	35

Rosa Luxemburg

<i>Barnakta</i>	42
<i>Yahudi pogromlarının, oradansa,</i>	
<i>Almanya'da olabileceğini tasavvur edebilirim ...</i>	
<i>Hapishaneden Sophie Liebknecht'e yazdığı bir mektup</i>	49
<i>Rus Devrimi üzerine</i>	56

Rosa Luxemburg hakkında

<i>Rosi Wolfstein: Öğretmen</i>	41
<i>Paul Levi: ... Hep aynı insan</i>	55
<i>Walter Jens: Bir kısa yaşam</i>	86

Ekler*Seçilmiş veriler*

87

Biyografik veriler

89

Komünizm ... pratiğini Őeytan alsın, ama tanrı,
mülkiyet sahiplerinin başından eksik olmayan sürekli
tehdit olarak varlığını korusun ...Tanrı varlığını korusun
ki, küstahlıkta sınır tanımayan gürûh daha küstah
olamasın, salt keyif hakkına sahip olanların cemaati ...
en azından kâbusla yatağa girsin! Ki, kurbanlarına
erdem öğretme zevki kursaklarında kalsın.

Karl Kraus, 1920

O zamanlar [Ocak 1919'da] Karl Liebknecht ile Rosa Luxemburg'un konuşma yaptıkları bir KPD toplantısına katılmışım. İkisinin devrimin önderleri oldukları kanaatine varmış ve onları öldürtmeyi kararlaştırmışım. Emrim üzerine ikisi de yakalandı. Hukuk normlarına aykırı davranılması konusunda karar verilmesi gerekiyordu... İkisinin yok edilmesi kararını kolay vermedim ... Hâlen bu kararımın ahlâkî – teolojik açıdan savunulabilir olduğu inancındayım.

Yüzbaşı Waldemar Pabst, 1962

Aşk ve hiddetin arasında: Rosa Luxemburg

Gelecek için hatıra

Özgürlük her zaman farklı düşünenin özgürlüğüdür.

Politik sol, gerek bireysel gerekse de toplumsal özgürlük ve kurtuluş üzerine olan soyut tahayyüllerini daha az politize olmuş insanlar tarafından anlaşılabilir ve bilhassa çekici olabilecek biçimde açıklayabilmeyi pek ender başarabilmiştir. Politik sol bu açığını genellikle, geçmiş çağların özgürlük savaşçılarını kendi iyi niyetli amacına şahit gösterme suretiyle kapatmaya çalışmaktadır. Örneğin Spartaküs, Gracchus kardeşler, Thomas Mün(t)zer, Tommaso Campanella, Jacques Roux, Gracchus Babeuf, Charles Fourier, Robert Owen, Friedrich Engels, Michail Bakunin, Ferdinand Lassalle veya Pjotr Kropotkin gibi. Sonraları çağdaşlarını örnek göstermeye başlamıştır: August Bebel ve Clara Zetkin, Wladimir İlyiç Lenin ve Augusto Sandino, Karl Liebknecht, Leo Troçki, Josef Stalin ve Mao Tse-tung, Patrice Lumumba, Ho Chi Minh ve Frantz Fanon ... Amma velakin, bugün – dünyanın neresinde olursa olsun – bir yürüyüşe gidildiğinde, anıların pek azının resimlerine rastlanılabilmektedir.

Bazı istisnalar dışında. Hemen her yerde var olan, ama her şeyin üstünde tutulduğundan, çoğunlukla adının anılması unutulmuş Trierli bir Alman yahudisidir: Karl Marx. Onun yanısıra hemen her yerde resimleri görülen üç kişi daha var: Almanya’da hunharca katledilen Polonyalı yahudi kadının, 1967’de Bolivya’da katillerinin eline düşen bir Arjantinlinin ve yıllar süren kürek cezasından sonra 1937’de faşistler tarafından ölmesi için serbest bırakılan bir İtalyanın resimleri: Rosa Luxemburg, Ernesto Che Guevara ve Antonio Gramsci. Üçü de salt, o çok ender görülen söz ve eylemin bütünlüğünün örnekleri olarak kalmayıp, aynı zamanda hiç bir doktrinin veya herhangi bir aparatın boyunduruğu altına sokulamayan bağımsız düşüncenin temsilcileridirler. Ve: üçü de düşüncelerinin bedelini yaşamlarıyla ödediler – hem de 20. Yüzyıl’da pek olağan olmayan bir biçimde: kendi cephelerindeki düşmanları tarafından değil, düşman cephedekiler tarafından öldürüldüler.

Bunların yanısıra Rosa Luxemburg ile Antonio Gramsci’nin ortak bir yanları daha var: ne devlet erkini kullanma durumunda kaldılar, ne de isimlerinin diktatoryal veya totaliter egemenliğe paydaş olup karalanmasına

izin verdiler. Almanya Komünist Partisi'nin kurucusu olan sosyaldemokrat Rosa Luxemburg, Stalin'in yükselişini görmedi: 1919 Ocak'ında tüfek dipçikleri ile ölesiye dövüldükten sonra, sırtından kurşunlandı. İtalya Komünist Partisi'nin kurucularından olan sosyaldemokrat Antonio Gramsci 1928'den itibaren ölümcül bir hastalığa yakalanana dek hapiste yattı. Sadece Ernesto Che Guevara devrimci Küba'da bir dönem üst düzey politikacı olarak görev yaptı – ama iktidar dahi o partizanı ülkede uzun süre tutamadı.

Ernesto Che Guevara bugün dahi gençliğe heyecan veren bir isim. Antonio Gramsci onyıllardan beri özellikle entellektüellerin saygısını uyandırdı; ancak bu üç ismin belki de en renklisi olan Rosa Luxemburg'u çoğu insan sadece ismi ve kaderiyle tanıyor, düşünce ve eserlerini ise pek az kişi.

Aşağıdaki satırlar bu durumun değiştirilmesine katkı sunmak için kaleme alınmıştır. Avrupa solunun yanında yer alan olağanüstü insanlardan birisi olan Rosa Luxemburg'a ve eserlerine ilgi çekmek; cinsiyeti nedeniyle öncelik tanınmasını, bu önceliğin eşitsizliğin meşrulaştırılması için tanındığı bilincinde olduğundan, reddeden; özgürlük ve dayanışma içerisindeki eşitliği – hiç birini diğerine üstün görmeden – hedefleyen bu düşünce kadınının daha iyi tanınması için ...

Cinayetler ve ölümler, ihanet ve işkence ile dolu olan 20. Yüzyıl politik solun sırtında bir kâbus gibi durmaya devam etmektedir. Sol bu kâbustan ancak işkencehanelerde ve parti kurultaylarında her türlü anlamı yok edilen eski erdemlerine geri döndüğünde kurtulabilecektir: geçmişteki ve günümüzdeki kendi eylemine karşı dürüstlük; kendi düşüncelerinde samimi olmak – bilhassa rahatsız edici olduğunda ve karşıtlarına karşı da hilekâr olmamak. Tüm bu erdemleri onyıllardan beri unutturulmaya çalışan bir kadın temsil ediyordu: Rosa Luxemburg.

Yahudi, Polonyalı, Alman – Devrimci

İnsancılığı, Avrupa kültürünü derinden etkileyen düşünürlerin hümanizmde köklemişti. Diğer kıtalardaki halkların ve ulusların tarihi, edebiyat ve kültürlerine yönelik araştırmaları ... ona yeni itkiler sağlıyordu. Eylemdeki kararlılığı ve yeni toplumsal gelişmeleri ve görüngüleri analitik olarak kavrama ve yeni sorulara dogmatik olmayan yanıtlar verme yeteneği, örgütlü sosyaldemokrat işçi hareketi içerisindeki deneyimlerinin arttığı oranda artmaktaydı.
Annelies Laschitza

1905–1907 Rus Devrimi esnasında Almanya'dan yurdu Polonya'ya kaçan Rosa Luxemburg, 1906'da Varşova polisinin eline düştü. Polonya o dö-

nemler bağımsız bir ülke değildi ve Rus, Prusya ve Avusturya imparatorlukları arasında paylaşılmıştı. Polonya'nın başkenti Varşova, Çarlık rejiminin gizli polisi, yolsuzluğa bulaşmış bürokrasisi ve polis terörüyle zorla ayakta kalabilen Rus İmparatorluğu'na bağlıydı. Çarlık koşulları altında politik nedenlerden dolayı tutuklanmak, kişinin yaşamının tehlikeye girmesi anlamına gelmekteydi. Bu nedenle Rosa Luxemburg'un yakın politik dostları sadece kefalet ve yüksek rütbeli bir subaya rüşvet vermek için para toplamakla kalmamış, aynı zamanda saçının bir teline zarar geldiğinde üst düzey Rus memurlarının cinayete kurban gidebilecekleri dedikodusunu yaymışlardı. Rosa Luxemburg kısa bir süre sonra serbest bırakıldı – Rus İmparatorluğu'nun boyunduruğu altındaki Finlandiya'ya geçti ve oradan, artık yaşamının odak noktası haline gelecek olan Almanya'ya kaçabildi. Yurdu Polonya'yı bir daha göremeyecekti.

Rosa Luxemburg uzun yıllar boyunca ikili bir politik yaşam sürdürdü: Hem »Almanya Sosyal Demokrat Partisi« SPD'nin üyesiydi, hem de, bugün neredeyse unutulmuş olan ve Alman sosyaldemokrasisinde hiç kimse'nin varlığından haberdar olmadığı »Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal-demokrasisi« SDKPiL'nin üyesiydi. Almanya'ya, o dönemler kadınların yüksek öğrenim görmelerine izin verilen ve dünyanın en özgür ülkesi sayılan İsviçre üzerinden gelmişti. Ancak Rosa Luxemburg Almanya'daki makamlarca Rosalia Lübeck adı altında tanınmaktaydı. Zürih'te henüz doktorasını tamamlamış yirmiyedi yaşındaki bir iktisat bilimcisi olarak, bir Alman göçmenin oğlu ile yaptığı ve 1898'den 1903'e kadar süren sahte evlilik sayesinde Alman vatandaşlığına alınmıştı.

Çünkü Rusya'nın kontrolü altındaki Polonya'da kalsaydı muhtemelen Sibirya'ya sürülecekti, ama Almanya'da ise 1890'dan bu yana sosyal demokrat işçi partilerinin, ünlü Sosyalistler Yasası'na¹ karşı oniki yıl illegal mücadele veren ve bir çok seçim zaferine imza atabilen en büyüğü faaliyet göstermekteydi. Polonyalı bir sosyalist için, Doğu sınırlarında Polonya topraklarını işgal etmiş olan Prusya Almanya'sına geçmekten daha mantıklı ne olabilirdi ki? Hele hele, Polonyaca, Rusca, Fransızca, İngilizce ve

1 *Sosyalistler yasası*: »Sosyaldemokrasinin genel tehlike yaratan faaliyetlerine karşı Yasa« (1878); Bismarck'ın sosyaldemokrasiyi ve basını ile kitaplarını yasaklama girişimi üzerine çıkarıldı; sadece Reichstag'daki milletvekillerine dokunulmamıştı. Bismarck hukuk terörünü (yaklaşık bin yıla varan hapis cezaları) bazı sosyal reformlar (»şekerli ekmek ve kamçı«) ile beraber yürüttü. Ancak sosyaldemokrasinin, işçi hareketinin politik ifadesi olması ve Sosyalistler Yasası'nın, işçilerin özgüvenini kırmak yerine, artırması nedeniyle yasa 1890'da yürürlükten kaldırıldı. SPD bu gelişme sonucunda uluslararası alanda en güçlü ve en etkin sosyalist parti olarak, diğer ülkelerdeki partilere örnek oldu.

İtalyanca gibi çok iyi konuştuğu diller bir yana, Almanca'ya yazılı ve sözlü olarak bir çok Almandan daha iyi bir şekilde hakimken.

Genç kadın SPD içerisinde kısa zamanda ün kazandı. Partinin sol kanadında yer alıyordu ve kısa bir süre sonra bu kadının sözcüsü oldu. Rosa Luxemburg Alman işçi hareketi içerisinde ya seviliyor, ya da nefret ediliyordu. Kendi hayranlarını dahi zorlamaktaydı. Ancak asıl politik vatani hep SDKPİL kaldı. Bu küçük parti 1893 yılında, bir yıl öncesinde kurulmuş olan »Polonya Sosyalist Partisi« PPS'den ayrılanlar tarafından kurulmuş ve başlangıçta »Polonya Krallığı Sosyaldemokrasisi« adını almıştı. Daha sonra ise Polonyalı aristokrat Feliks Dzierżyński'nin önderliğindeki Litvanya solunun katılımı ile adını »Polonya Krallığı ve Litvanya Sosyal-demokrasisi« olarak değiştirdi. PPS çoğunluğu ile olan kavga, bağımsız bir Polonya devleti sorunu üzerine çıkmıştı. Rosa Luxemburg'un içinde olduğu arkadaş çevresi böylesi bir devleti, antikapitalist güçlerin parçalanabileceği kaygısıyla reddetmekteydi. Ayrıca sömürü ve baskıdan kurtuluşun önünde engel teşkil ettiğinden, her türlü milliyetçiliğe – bilhassa Polonya milliyetçiliğine – karşı mücadele veriyorlardı.

Tavırlarının kazandığı tüm sempatiye ve Polonya milliyetçiliğinden korkmanın tüm haklılığına rağmen pozisyonları gerçekçi değildi. Çünkü 19. Yüzyıl'ın sonunda ve 20. Yüzyıl'ın başından itibaren Avrupa'da hemen her ülkede milliyetçilik, şövenizm ve halklara karşı düşmanlığa dönüşerek artmaktaydı. Böylece Rosa Luxemburg ve arkadaşlarının Polonya sorunu karşısındaki tavırları, Polonya'daki enternasyonalist solun bugün dahi kurtulamadığı izolasyonuna yol açtı. Rosa Luxemburg, katledilişinden seksen yılı aşkın bir süreden sonra bile yurdu Polonya'da istenmeyen kişi olarak görülmektedir.

Ancak Rosa Luxemburg ve arkadaşlarının – aynı dünyanın her tarafındaki sol gibi – ulusal sorundaki başarısızlıkları, sosyal soruna ve çözümüne yoğunlaşabilmelerinin yolunu açtı. Gerçi Birinci Dünya Savaşı öncesinde Avrupa sosyaldemokrasisi içerisinde, kapitalizmin sosyal adaletsizliklerinin ancak kapitalizmin aşılması ile çözülebileceği konusunda geniş bir görüş birliği vardı, ama Avrupa sosyaldemokrasisinin önderleri pratik politikada dikkatlerini sadece giderek artan taraftar sayısının yükseltilmesi ile güç kazanmaya yönlendirmişlerdi: daha fazla sendikalı işçi, daha fazla parti üyesi, daha fazla milletvekili. Artı, tüketim derneklerinden, yapı tasarruf kasalarına, gençlik takdis törenlerinden, cenaze işlerine kadar güçlü proleter »yan örgütler«. Tüm bunlar, işçilerin aynı muhitlerde, aynı kaygı ve sorunlarla karşılaştıkları yerlerde gerçekleşebiliyordu. Başka bir yere

taşınıldığında, muhitten kopulmaktaydı; proleter habitus küçük burjuvalarinkinden farklı olarak geçicilik taşıyordu.

Sadece iki küçük parti pratik politikadan farklı şey anlıyorlardı – kapitalizmin aşılması için dur durak bilmeyen faaliyet. Bunlar, Lenin'in etrafında örgütlenen Rus Bolşevikleri² ile Rosa Luxemburg ve arkadaşlarının kurduğu SDKPiL idi. Lenin ve etrafındaki politikacılar sıkı hiyerarşik-askerî biçimde örgütlenmiş mücadele partisine öncelik verirlerken, SDKPiL'nin entellektüel önderleri, işçilerin kendilerinin bağımsız antikapitalist hareket yeteneğini elde etmelerini sağlayacak olan bir partiyi hedefliyorlardı. Bu ayrıma rağmen, kapitalizmin insanlığı faciaya sürükleyeceğine ve bu nedenle aşılması gerektiğine yönelik olan derin inanç, iki partiyi de birleştiriyordu. İşte bu nedenle, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, sadece Polonya Komünist Partisi'nde değil, Rus Bolşevikleri ve Almanya Komünist Partisi içerisindeki önder kişiliklerin bir çoğunun o küçük SDKPiL'den gelmeleri bir tesadüf olmamıştı. Rosa Luxemburg ile KPD'nin örgütsel beyni ve onbeş yıl boyunca Rosa Luxemburg'un yaşam arkadaşı olan Leo Jogiches 1919 Alman karşı devrimince katledildiler; diğer eski SDKPiL üyeleri, 1937'de Polonya Komünist Partisi'nin tüm üst yönetimi ise stalinist karşı devrim tarafından.

SDKPiL örgütsel açıdan sıra dışıydı. Partide aynı yaşlarda ve benzer sosyal ve kültürel arka plana sahip kişiler bir araya gelmişlerdi. Çoğu Polonya'nın asimile olmuş yahudi küçük burjuva kesimlerinden gelenler ve öğrenim için yurt dışına çıkanlardandı. Onlardan birisi de 1871'de Zamość

2 *Bolşevik – Bolşevizm; Menşevik – Menşevizm, Yarı Menşevizm*: 1903 yılında Rusya Sosyal-demokrat İşçi Partisi'nin (SDAPR) II. Parti kurultayında, sıkı örgütlenmiş ve merkezileştirilmiş ve de profesyonel devrimci kadrolara sahip »Yeni Tip Parti« anlayışını savunan Lenin ve »İskra« (Kıvılcım) gazetesi taraftarları yönetim kurulunda çoğunluğu (Rusca: Bolşinstvo) elde ettiler; partinin alışılmış sosyaldemokrat model üzerinden örgütlenmesinin savunan güçler ise azınlıkta (Rusca: Menşevistvo) kaldılar. Lenin taraftarları bu günden itibaren kendilerini, daha sonraları SDAPR içerisinde azınlıkta kalmalarına rağmen, *Bolşevikler* olarak nitelendirmeye başladılar. 1912'de *Bolşevikler* ve *Menşevikler* tamamen birbirlerine düşman ve birbirlerinden bağımsız partiler haline geldiler. 1914'de *Bolşevikler* aynı Rosa Luxemburg ve arkadaşları gibi bir dünya savaşını reddediyorlarken, *Menşevikler* aynı SPD çoğunluğu gibi bu savaşa destek çıktılar. 1917 Şubat Devrimi'nde Çarlık'ın yerine bir burjuva hükümeti geçtiğinde *Menşevikler*, *Bolşeviklerin* baskı altına alınmasını desteklediler; 1917 Ekim Devrimi sonrasında ise *Bolşevikler* giderek artan bir radikallikle *Menşevikleri* koğuşturdular. *Bolşeviklerin* politikası *Bolşevizm* olarak nitelendirildi; *Menşevik* veya *Menşevizm* taraftarı olarak tanımlanmak ise, genelde baskı ve koğuşturmaya neden olan bir stigmatize edilmeye dönüştü. Bu tanımlama sonraları sadece gerçek *Menşeviklere* karşı kullanılmakla kalmadı, aynı zamanda *Bolşeviklerin* söz konusu olan »çizgileri« ile ihtilâfa düşen herkes için kullanılmaya başlandı. Stalin'in, Rosa Luxemburg'un düşüncelerini »Yarı Menşevizm« olarak karakterize etmesi (1931), Komünist Enternasyonal taraftarlarının Rosa Luxemburg'a olumlu bir bakış açısıyla yaklaşmalarını engelledi. Stalin, kendi yanında »tanrılar« olarak sadece Marx, Engels ve Lenin'e tahammül edebildi.

kasabasında doğmuş ve Varşova’da büyümüş olan kısa boylu bir kadındı: Rósa Luksemburg. SDKPiL »olağan« bir işçi partisi gibi işleliyordu, tersine bir peer group: yani salt aynı politik proje peşinde olmakla kalmayıp, aynı zamanda sıkı kişisel ilişkilerin kurulduğu bir *eşitler grubu* olarak çalışmaktaydı. Herkes tüm zayıflıkları ve tüm hünerleri ile kabul görmekte ve birbirlerine sonsuz güven duymaktaydılar. Burası Rosa Luxemburg’un vatanıydı. Bu insanlar, terörü reddetmelerine ve hiç bir zaman bir terör eylemine girişmemiş olmalarına rağmen, 1906’da terör tehdidiyle Rosa Luxemburg’un yaşamını Çarlık hapishanesinde koruyanlardı.

Marksizmden Marx’a

Egemen »marksizmimiz« maalesef her dönüşüm rüzgârından aynı nikrisli bir amca gibi korkmaktadır.
Rosa Luxemburg, 1913

Bu derin marksistler, sosyalizmin ABC’sini unutmuşlar.
Rosa Luxemburg, 1918

Leo Jogiches – Rosa Luxemburg’dan dört yaş büyüktü – Vilnius’lu zengin bir yahudi ailesinin oğluydu ve Litvanya’da yıllarca konspiratif faaliyet göstermiş, bir kaç ay hapiste kalmıştı; ayrıca Rus ordusu kaçağıydı. Jogiches Rosa Luxemburg’u zooloji öğrencisiyken tanımış, ama kısa sürede ulusal ekonomi ve politika bölümlerine geçmesine ön ayak olmuştu. Rosa Luxemburg’un sadece sosyalizm soruları konusunda mentorü olmakla kalmamış, aynı zamanda ilk yaşam arkadaşı olmuştu. Hiç bir zaman sorunsuz yürümeyen özel ilişkileri 1906’da sona erdiğinde, her şeye rağmen birbirlerine politik ve kişisel olarak bağlı kaldılar – her ne kadar Rosa Luxemburg kendisini öldürmekle tehdit eden bu adamdan kurtulmak için bir silah satın almış olsa da. Jogisches eğitimliydi, ama hiç bir zaman bir yazar veya teorisyen olmadı. O, eylemin devrimcisi oldu, hem bir otorite anlamında, hem de hayli otoriter davranarak – ki, bu da ona gençliğinde saygının yanısıra pek çok ömür boyu süren düşmanlıklar kazandırdı. Jogiches henüz ondokuzundayken konspirasyonun tüm ustalıklarına sahip olmuştu: illegal ajitasyondan sahte evrak düzenlemeye, yurt dışına adam kaçırmadan grevlere kadar bir çok eylemi tek başına örgütledi. Hatta 1887 yılında Rus Çarı II. Alexandr’a karşı düzenlenen suikast girişiminin sorumluları yirmibir yaşındaki bu gence başvurarak, iki kişiyi yurt dışına kaçırmasını istedikler – Jogiches bu işi de ustaca başardı. Otuz yıl sonra, Birinci Dünya Savaşı

esnasında, ‘Spartaküs Grubu’nun³ savaşa karşı verdiği illegal mücadelenin örgütlenme sorumluluğunu üstlendi; o da katledildi: Rosa Luxemburg’dan iki ay sonra, 1919 Mart’ında Berlin-Moabit hapishanesindeki hücrelerinde.

Rosa Luxemburg ve Leo Jogiches arasındaki politik ilişki simbiotikti. Rosa Luxemburg Zürih Üniversitesi ve İsviçre’deki çeşitli göçmen çevreleri arasındaki araştırmaları sonucunda hayli eğitilmiş bir marksist olmuştu. Sadece SDKPIL’nin asıl teorisyeni olarak kabul görmüyor, aynı zamanda usta bir bilimcinin teoriksel yeteneklerine sahip olduğunu daha sonraları yayımladığı Akümülyasyon Teorisi ile kanıtliyordu. Buna rağmen özünde teori onun ilgisini çekmiyordu. Üniversite öğreniminin sonundan itibaren hayli yazı yazmış ve yayımlamıştı, ama bunlar genellikle politik gazetecilikle ilgiliydi ve teoriye değil, eyleme yönelikler. O etkin olmak, değiştirmek, sarsmak istiyordu. Yazılarının temel politik çizgisini uzun yıllar boyunca Leo Jogiches belirlemişti. Aslında Rosa Luxemburg’un yazıları Leo Jogiches’e ses veriyordu; Rosa Luxemburg olmasaydı Jogiches dilsiz kalırdı, çünkü anadili Rusça olan Jogiches yazı yazmak için gerekli olan sabıra ve beceriye sahip değildi – hele hele ikisini de bilmesine rağmen, Lehçe veya Almanca yazı yazması olanaksızdı.

Rosa Luxemburg Zürih’te marksist olmuştu – başlangıçta ortodoks yaklaşımlara da sahipti. Gene de fildişi kulesine hapsolme tehlikesini yaşamadı hiç. Onu bundan koruyan, yaşama karşı olan doydurulamaz açlığının beslediği hep hareketli ruhu ve tezcanlılığı olmuştur. Yazılarında çok çabuk kendine uygun ifade biçimi bulabilirdi: polemik. Aradan geçen bir asırlık zamandan sonra Rosa Luxemburg’un dünya edebiyatındaki en parlak polemikçilerden birisi olduğunu söylemek doğru olacaktır. Çoğunluğu o gün için kaleme alınan yazıları, polemik çizgisi nedeniyle bugün bile olağanüstü güncel kalabilmişlerdir. 20. Yüzyıl’ın politik hicvi için Kurt Tucholski ne ise, politik polemik için Rosa Luxemburg odur.

Karşıtlarının bir çoğunun ona tahammül edemeyip, jurnallemeleri, özellikle sivri kalemine ve SPD kurultaylarındaki sivri diline karşılık veremeyen-

3 *Spartaküs Grubu*: 2 Ocak 1915’de Rosa Luxemburg ile işçi hareketi tarihçisi Franz Mehring’in SPD’nin savaşı onaylayan kararını protesto etmek için başlattıkları girişimle »Enternasyonal Grubu« adı altında kuruldu. Grubun yayımladığı »Spartaküs Mektupları« nedeniyle kısa bir süre sonra »Spartaküs Grubu« olarak anılmaya başlandı. Spartaküs Grubu üyeleri savaşa karşı yürüttükleri illegal propaganda faaliyetleri nedeniyle sistematik koşturmaya uğradılar ve sonunda yönetici olan Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht tutuklandılar. Grup, 9 Kasım 1918’de örgütsel bağımsızlığını ilan ederek »Spartaküs Birliği« adını aldı ve »Almanya Enternasyonal Komünistleri« adlı parti ile birlikte, 31 Aralık 1918’de kurulan Almanya Komünist Partisi’nin örgütsel ve politik çekirdeği olarak, partinin yönetimini üstlendi.

lerin onu lanetlemesi, bu nedenle son derece olağandır. Ama bazı karşıtları onu kavgacı kadın suçlamasıyla gammazlayıp intikam almakla yetinmeyip, herkesin önünde aşağılamaya da çalışıyorlardı. Doğa Rosa Luxemburg'a pek hoyrat davranmıştı doğrusu: bir metre elli boy, orantısız büyüklükte bir kafa, uzun bir burun ve gizlemeyi becerebildiği kalça rahatsızlığı ile, sosyal-demokrasi içerisinde de hayli temsil edilen basit yaratılışlılara, kendi yenilgilerini, onunla alay ederek dengeleme girişimlerine olanak sağlamaktaydı. Tüm bunların şüphesiz olumsuz etkilemesi oluyordu, ama Rosa Luxemburg kendini, kendi kendisini alaya alarak korumaktaydı. Neden hep uzun boylu hizmetçi kız çalıştırdığını soranlara, misafirlerimin minyatür bir eve girdikleri hissine kapılmalarından korkuyorum diyerek yanıt verirdi.

Erkekler arasında da salt düşünsel büyüklükte olanları değil, uzun boylu olanları tercih etmekteydi. Ne var ki: kendisi arzu ettiğiinden daha fazla arzulanana oldu. II. Enternasyonal⁴ Büro'sunun bir toplantısı (1907) esnasında bir grup fotoğrafı çekildi: onlarca yaşlı erkeğin ortasında etrafa gülümseyen Rosa Luxemburg. İlginç bir fotoğraf, çünkü genellikle kendisinden genç olan erkeklerin hayranlığını uyandırıyor. Leo Jogiches haricinde beraber olduğu erkeklerin hepsi kendisinden gençti: Clara Zetkin'in oğlu Kostja Zetkin 14 yaş (1885–1890); Paul Levi 12 yaş ve Birinci Dünya Savaşı'nda yaşamını yitiren doktor Hans Diefenbach 13 yaş (1884–1914). Rosa Luxemburg toplum içerisinde özel yaşamını hep geride tuttu – sahte evliliği haricinde hiç evlenmedi ve çocuğu olmadı. Çünkü Wilhelm Almanya'sının tutuculuğu yalnız başına seyahat eden bir kadına bile kötü gözle baktırıyordu – hele hele Rosa Luxemburg gibi davranan bir kadına.

Egemen olan ikiyüzlülük, her düşüncesini açıkca söylememesine neden oldu: »Sarmaşık yapraklarına olan saygım ile bayan von Stein'a gelince: tanrı beni affetsin, ama o bir inek. Çünkü Goethe kendisini sepetlediğinde çığırta bir çamaşırıcı kadın gibi davrandı. Kim ne derse desin, tespitimde ısrarlıyım: bir kadının karakteri, aşkın başladığı yerde değil, bittiği yerde belli olur.« (Mathilde Jacob'a gönderdiği mektupta)

Rosa Luxemburg'un ağızının ne kadar sıkı olduğu, Paul Levi ile olan ilişkisinin, ancak Levi'nin ölümünden onlarca yıl sonra, 1983'de aile-

4 II. Enternasyonal: Sosyalist partiler ve sendikaların uluslararası örgütü (1884–1914). Örgüt, tek tek üyeleri arasındaki ekonomik ve politik aksiyonları koordine edecekti. Kararlar, düzenli olarak gerçekleştirilen uluslararası kongrelerde alınmaktaydı; kongreler arası dönemlerdeki yönetim *Uluslararası Sosyalist Büro*'daydı. Rosa Luxemburg bu büroda SDKPiL'i temsil ediyordu. Birinci Dünya Savaşı başladığında ise partilerin önderleri, onyıllarca tekrarladıkları barış yeminlerini terk ettiler ve bütün ülkelerin işçilerini birbirlerine düşman eden »vatan savunucuları« oldular.

sinin Rosa Luxemburg ile olan yazışmalarını açıkladığında ortaya çıkması göstermektedir. Levi dünya savaşından sonra Frankfurt'ta görülen itaatsizliğe çağrı davasında avukatıydı; 1919'da KPD yönetiminde Rosa Luxemburg'un yerine geldi. Birbirlerine 1914'de kısa ama hiddetli bir ilişki ile bağlanmışlardı; dostluk ve güven, Rosa Luxemburg'un ölümüne kadar devam etti. Paul Levi Rosa Luxemburg'un mirasını kurtardı ve 1922'de, kendisine bir çok düşman kazandıracak şekilde *Rus Devrimi Üzerine* adlı yazısını yayımladı – Rosa Luxemburg'un en fazla alıntı yapılan ve en fazla yanlış anlaşılan ünlü kategorik emri *Özgürlük her zaman farklı düşünenin özgürlüğüdür*'ün yer aldığı eserini.

Rosa Luxemburg'un biyograflarından birisi, yaşama bakışını kısaca »kültürlü« kelimesi anlatır demişti: »Özel ilişkilerini, aynı özel eşyalarını düzenlediği titizlikle düzenlemişti: herkesin kendine göre değişmez bir yeri vardı ve tek bir adım olsa bile, ancak davet edildiğinde ona yaklaşılabiliyordu. Buna rağmen insanlarla olan ilişkilerinde formel ya da resmî olmadı hiç. Yakın çevresinde, izin verseydi belirli bir aşka dönüşecek olan sadakat ve bağlılık duygusu uyandırırdı.« (Peter Netti)

Rosa Luxemburg politik tartışmalarda, hele hele kapitalizme yönelik eleştiride acımasızdı. Başlangıçlarda, elde ettiği marksist bilgileri güncel sorunlara uygulamakla sınırlı kaldı. 1899'da *Sosyal reform mu yoksa devrim mi?* başlıklı ve Friedrich Engels'in sayısı az öğrencilerinden Eduard Bernstein ile hesaplaştığı broşürüyle tanındı. Bernstein Sosyalistler Yasası döneminde yurtdışındaki mülteci basınıni yönetiyor ve Avrupa sosyaldemokrasisi içerisinde sosyalizm soruları konusunda bir otorite olarak kabul görüyordu. Ama Engels'in ölümünden bir kaç ay sonra, sosyalistler arasında genel kabul gören ve kapitalist üretim tarzı üzerine kurulu toplumdaki sorunların giderek sertleşeceğine ve bu tip toplumlarla sadece mücadele etmek değil, tümüyle aşılması için uğraş verilmesi gerektiğine dair teorik yaklaşımdan uzaklaşmaya başlamıştı. Bernstein şimdi bu yaklaşımın yanlış olduğunu kanıtlayan ipuçları gördüğünü söylüyordu. Ona göre çelişkiler sertleşmek yerine zayıflamaktaydı ve bu nedenle kapitalist burjuva toplumuyla çatışma yerine kooperasyonu yeğlemek gerekiyordu.

Gerçi Bernstein bir çok sosyaldemokrat parlamenter ile sendika önderlerinin çoktan beri düşündüklerini, ama açıkca söylemediklerini ifade etmişti. Sendika önderleri, kökten muhalefete, Sosyalistler Yasası'nın kanıtlaştığı gibi, zorlukla kurulmuş olan örgütlerin – ve bu şekilde kendi iktidarlarının – kriz durumlarında tehlikeye düşeceği gerekçesiyle hiç bir zaman ısınamamışlardı.

Böyle olmasına rağmen Bernstein'a destek olmayı hiç birisi göze almadı. Çünkü Bernstein hiç farkında olmadan mukaddesata karşı müthiş saygısızlık etmişti. Doğal olarak, başta SPD'nin teorisyeni Karl Kautsky olma üzere, tüm »tapınak bekçilerinin« tepkisi o oranda hiddetli oldu. Böylelikle SPD'nin 1903'deki kurultayına kadar süren ve Rosa Luxemburg'un – özünde marksizmin içeriksel olarak bilinen pozisyonlarını vurgulayarak – kabiliyetini gösterdiği Revizyonizm Tartışması⁵ başlamış oldu. Rosa Luxemburg, kapitalizmin çelişkilerinin insanlığı barbarlığa itecek derecede sertleşeceğini söylüyordu. O halde işçi sınıfının görevi, bunu engellemek için herşeyi yapmaktı. Sosyalizm kurtuluş olacağından, geçerli olan formül *Ya Sosyalizm Ya da Barbarlık*'tı.

Bazı uzmanlar, insanları Marx'ın sömürüyü, baskıyı ve savaşı ebediyen insan yaşamından çıkarma planına, Rosa Luxemburg'un *Sosyal reform mu, yoksa devrim mi?* adlı eserinden daha fazla bağlayan eser olmadığını görüşündeler. Bu eser bugün dahi asıl marksizm – yani daha sonraları Kautsky, Stalin ve benzerlerinin karikatürize ettiği marksizm hakkında özendirci bir genel bakış sunmaktadır.

Marx'ın kendisi »marksizmi« reddetmekteydi ve alaycı bir şekilde, marksizm diye bir şey olursa, o, yani Karl Marx, kesinlikle marksist olmazdı diye konuşurdu. Eduard Bernstein'ın yanısıra sosyalizm sorunları konusunda bir diğer otorite olan Karl Kautsky, 19. Yüzyıl'ın seksenli yıllarından itibaren Almanca konuşulan bölgelerde Karl Marx'ın düşüncelerini popüleştirmekte ve sistematize etmeye çalışmaktaydı. Bu çalışmaları sonucunda ortaya çıkana: şahadetlerden, argümentasyon figürlerinden, tarihsel çizgilerden ve »bilimsel gerekçelerden« oluşan bir yapıya »Marksizm« adını vermişti. Karl Kautsky, ortaya çıkan her yeni soruya kendi teorisıyla yanıt veren, partinin yorulmaz teori sorunları memuruydu. Çok kişi Kautsky'nin okuluna gitti sonraları: Lenin, Troçki, – *Sosyal reform mu,*

5 *Revizyonizm Tartışması*: 1896 – 1903, Eduard Bernstein'ın *Neue Zeit* adlı gazetede »Sosyalizmin sorunları. Kendi yazılarım ve çeviriler« başlıklı ve sosyaldemokrasinin politikalarının dayandığı teorik temelleri ütopyizm olarak karakterize edip, revizyonunu gerekli gördüğü yazısının yayımlanması ile başladı. Bernstein, sosyalizmin, kapitalizmin yıkılması ile değil, kapitalist Avrupa toplumunun içerisinde işçi hareketinin baskısıyla oluşacağını savunuyordu. Onun için bütün devrimci ilüzyonlardan kopulmalı ve saf evrimci politika uygulanmalıydı. Rosa Luxemburg ise keskin bir biçimde devrimci politikayı savunuyordu. Sonunda SPD'nin 1903'de Dresden'de toplanan kurultayı tartışmayı »bitirmişti«. Buna rağmen Bernstein'ın yaklaşımları 1907 sonrasında genel kabul görmeye başladı. Ama ne Bernstein'ın önerdiği yol, ne de Rosa Luxemburg'un savunduğu devrimci yaklaşım sosyalizme ulaşılmasına yol açabildi; tarihsel açıdan tartışmanın galibi olmadı. Gene de Rosa Luxemburg'un daha sonraları geliştirdiği *devrimci reel politika* yaklaşımı, bugünün tartışmalarına bir bağlantı kurabilmektedir.

yoksa devrim mi? adlı yapıtıyla Alman marksistleri arasında ikinci numara olan – Rosa Luxemburg ve bugün adları unutulmuş binlerce marksist.

Kautsky, Revizyonizm Tartışması'na kadar, her tür yorumlamanın sorulanamaz egemeniydi. Bernstein ile yürütülen tartışmalar, sonunda pozisyonunu güçlendirebilmişti, çünkü Revizyonizm Tartışması parti kurultayı kararıyla lehine sonuçlanmıştı. Ama SPD parti yönetim kurulu, bulmuş olduğu bu »çözüm« ile *Pandora'nın kutusunu* açmıştı: ilk kez – katolik kilisesini bir yana bırakırsak – büyük bir politik organizasyonda teori ve dünya görüşü sorunları entellektüel tartışmadan, politikaya çekilmiş ve orada »karara bağlanmışlardı«, düşüncenin uğradığı bu tecavüz, daha sonraları komünist harekette olağan bir hale dönüşecekti.

Ama şimdilik geçerli olan, kapitalizmin bütün sonuçlarıyla aşılması gerektiği idi. Halbûki, Sosyalistler Yasası döneminin mücadelelerinden oluşan SPD yönetim kurulu hiç de devrimci değildi; pragmatik davranıyordu. SPD, daha çok bir yan ürün olarak tuhaf bir şey başarmıştı: militarizmi, gizli antisemitizmi, sömürge çılgınlığı ve kostüm fetişizmi ile birlikte bir dünya gücü haline gelen Prusya Almanyası'nda, kendi kurumları ve güvenceleri olan bir karşıt dünya, bir proleter toplum yaratmıştı.

Savaş öncesi dönemin romancısı Theodor Fontane'in *dördüncü zümre* – Karl Marx ve diğerleri *proletarya*, *işçi sınıfı* tanımlamasını yapıyorlardı – diye adlandırdığı kesim ilk kez 1844'de, Şlezyalı dokumacıların ayaklanması esnasında kanlı bir biçimde bastırılmıştı. Yarım yüzyıl sonra, genç Gerhard Hauptmann bu skandalı Berlin'deki *Deutsches Theater*'de sahnelemek istediğinde, majesteleri lojasının abonmanını kesivermişti. Hüsrarla sonuçlanan 1848 devrimi ve Avusturya'ya karşı kazanılan 1866 savaşının bir ürünü olarak, 1871'de yüzyıllarca hep daha güçlü olmuş Fransa'ya karşı nihayet galip geldikten sonra, Versailles sarayının Aynalı Salonu'nda kurulan Prusya Almanyası'nda (Wilhelm dönemi⁶) bir proleter, kir ile eşanlımlı görülmekteydi.

Proleterlere özgüveni, mülteciliğe itilen yahudi Karl Marx'dan etkilenen ve önderliğini iyi bir hatip olan yahudi Ferdinand Lassalle'in yaptığı Alman işçi hareketi vermişti. Birinci Dünya Savaşı öncesinde yahudi kökenli, ama yahudi inancına sırt çevirmiş olan insanlar, Alman proleter hareketinde önemli roller oynamışlardır; bu, eski KPD için de geçerliydi

6 *Wilhelm dönemi*: Alman Kayseri II. Wilhem'in iktidar dönemi (1888–1918). İktisat, bilim ve teknikte modernite, iç politikada gericilik ve militarizm ile saldırgan emperyalizm ve sömürgecilik başlıca emareleri oldular. Abartılı tarihselcilik ve teatral senaryoların sergilendiği Talmi – Kültürünün zirveye ulaştığı dönem. Birinci Dünya Savaşı'nın medeniyetler kırılması ile sonuçlandı.

(ancak KPD'nin parlamento grubu son yıllarında hiç bir zorlama olmadan sıralarını »yahudilerden temizlemişti«). Almanya'nın kapitalist – feodal toplumunda tüm hor görülenler – işçiler ile asimile olmuş yahudi küçük burjuva ailelerinin çocukları –, tıpkı Eduard Bernstein ile Karl Kautsky gibi, birlik olmuşlar ve yeni bir politik güç yaratmışlardı. İktisadî elitler arasındaki yahudi etkisi Yüzyıl'ın başında azalırken, eğitilmiş geleneksel küçük burjuvazi arasında da Albert Einstein'dan Stefan Zweig'a kadar bir çok asimile olmuş yahudi başarılar kazanmıştı. Onlar ve çocukları – Almanya'dan kaçma fırsatı bulamayanlar – daha sonra ya Auschwitz'de, ya da benzeri yerlerde yok edildiler. Aynı Rosa Luxemburg'un, nedense hafife alınan »sağ kolu« Mathilde Jacob gibi. Mathilde Jacob'u Nazilerin elinden kurtacak olan çek ABD'den ancak, Theresienstadt toplama kampına gönderildikten sonra çıkartılabildiği.

SPD parti yönetiminin sekiz üyesi Revizyonizm Tartışması'yla, ne Karl Kautsky'nin, ne de çiçeği burnunda politikacı Rosa Luxemburg'un fark edebildikleri son derece zor bir sorun ile karşı karşıya kalmışlardı. Çünkü onların gözünde Eduard Bernstein haklıydı; ama kurdukları karşı toplumu ayakta tutmak için gerekli gördükleri teorilerden, zorunlu olmadıkça feragat etmeyi tehlikeli buluyorlardı. Alman toplumunun kendilerine ait olduğuna inandıkları ve sosyalist dünya görüşüne sahip kesimi içerisinde kendilerini, körler arasındaki tek gözlüler olarak görmekteydiler, ki belirli bir düzeyde de öyleydiler zaten. İşte bu yüzden de her yıl daha fazla sendika ve parti üyesi ve her seçimde daha fazla parlamento koltuğu kazanan başarılı projelerinin Eduard Bernstein revizyonizmi tarafından giderek daha çok tehlikeye düştüğüne inanıyorlardı. Dur durak bilmeyen bu yükselişi rahatsız edebilecek ne varsa – resmî protokol dışında liyakatlı arkadaşlığın devam ettirildiği Eduard Bernstein gibi hizmetkâr yoldaşlar olsa da – engellenmeliydi. SPD yönetimi, örgüt koruyucuları ile ideoloji bekçileri arasındaki maçıdaki beraberliği titiz bir biçimde hep korumaya çalışıyordu.

Yaşlı erkeklerden oluşan SPD yönetim çekirdiğinin içinde olmayan Rosa Luxemburg, parti içinde çok tutulmasına rağmen, bu gelişmelerden habersizdi. SPD'nin eşbaşkanlarından olan August Bebel – dürüst ama yaşamını adadığı eserini korumak isteyen bir taktikçi – hem Rosa Luxemburg'a sahip çıkıyor, hem de onu kendi amaçları için kullanmaya çalışıyordu. Rosa Luxemburg ise bu yaşlı, büyük adama son derece sevgi ile bağlıydı. Hatta o yıllarda yapılan bir parti kurultayında, herkesin içinde ağzından »August, seni seviyorum« çığlığını kaçırmıştı.

Rosa Luxemburg 1906'da, Alman gazeteci Anna Matschke kimliği ile Varşova'da Çarlık polisinin eline düştüğünde, Bebel de onun yaşamını korumak ve hapisten kurtarmak için bütün ilişkilerini harekete geçirmişti. Rosa Luxemburg serbest kaldıktan sonra Bebel'in, parti yönetiminin kasasından para verme teklifini, aynı hapisteyken, Alman Şansölyesi'nin serbest bırakılması için Rusya'da diplomatik müdahalede bulunması teklifini reddettiği gibi, reddetmişti. O ilk başta hep bir Citoyen, yani Fransız Devrimi anlayışında bir yurttaş olmuştur – Almanya'da çok ender görülen, kendine güvenen ve özgürlüğüne bağlı bir yurttaş. Rosa Luxemburg kendisini bağımlı kılacak müteşekkiri olma durumunu hep reddetmiştir. Bunun içinse yüksek bedel ödemeye, hatta bir kadın arkadaşının dediği gibi gereğinden fazla bedel ödemeye hazırdı. Rosa Luxemburg saklanmaktan nefret ederdi. Sadece açık mücadele içerisinde kendini özgür hissediyordu.

Kararsızlıktan iğrenirdi; ama tam da bu kararsızlık bir zamanların Sosyalistler Yasası'na karşı mücadele veren kahramanların arasında yaygınlaşmıştı. 1907 başında, bir Pazar günü uzun yıllardan beri mücadele arkadaşı olan Stuttgartlı Clara Zetkin ile birlikte Karl Kautsky ve ailesi tarafından yemeğe davet edilmişti. Gezinti yaparak davete giden iki kadın gecikmişti. Onları bekleyen grupta olan SPD başkanı August Bebel o akşam şaka ile, başlarına bir şey gelmiş olmasından korktuklarını söyleyince, Rosa'nın yanıtı: »Başımıza bir felaket gelirse, mezar taşımıza 'Burada Alman sosyaldemokrasinin son iki erkeği yatıyor' diye yazarsınız« olmuştur.

1907 genel seçimleri SPD önderlerinin Waterloo'su oldu. Monarşi taraftarları ve burjuva partilerinin »vatansız gürüha« karşı başlattıkları ultramilliyetçi seçim kampanyası karşısında SPD ciddi hiç bir şey yapamamıştı. Böylelikle zafere alışmış olan Almanya'nın büyük işçi partisi, mutlak oylarını artırmış olmasına rağmen, sayısız seçim bölgesini kaybetmişti. Proleter karşı toplum ilk kez, Wilhemci çoğunluk toplumu tarafından hep daha belirgin bir biçimde çizilen sınırlarına ulaşmıştı. Çünkü giderek daha emperyalist görünüm sergileyen hükümet politikacıları, çoğunluk toplumunun köklerine »güneşin sofrasındaki yerimiz« rüyasını ve milliyetçi çılgınlığı yerleştirmeyi başarmışlardı. Doğal olarak proleter muhit de bundan payını almaktaydı.

SPD yönetimi kurdukları proleter karşı toplumun hızla gerilediğini kavramak zorunda kalmıştı. Her iki toplum da, ancak birbirlerine kapalı oldukları zaman yan yana ve karşı karşıya var olabileceklerdi. Ancak »aşağılara doğru« sızma olmayacak derecede kapalı olan çoğunluk toplumu, proleterleşen kesimlere etkisi giderek artan bir ideolojik bütünleşme tek-

lifinde bulunuyordu: milliyetçilik. Milliyetçiliğin, özellikle 1907 seçimlerinde, sosyaldemokrasinin etkisini sınırlayıp, geriye itebilen etkin bir araç olduğu ortaya çıkmıştı.

Stratejik olarak bu gelişme, kapitalizmi yok etmek için geliştirilen sosyaldemokrat taktiğin hüsranı anlamına gelmekteydi. Teori ve pratik tuhaf bir gerilim ilişkisindeydi. *Teoride* – ki Revizyonizm Tartışması'nın sonucu bunun altını bir kez daha çizmişti – söz konusu olan kapitalizmin tamamen aşılması ve böylelikle sosyalist ideolojidi. *Pratikte ise* – örgütler için daha az tehlike arz eden – uzlaşlar ve dışsiz parlamentarizm yolu izlenmekteydi. Son haddede sürekli yaygınlaşan proleter toplumundan gelecek olan oylarla – eninde sonunda azınlığa düşecek olan – çoğunluk toplumuna karşı galip gelinecek ve barışçıl yoldan sosyalizme geçilecekti. Ancak SPD yönetimi en geç 1907 seçimleri ile *pratikteki* düşüncelerinin yanlış olduğunu ve her iki toplum çoğunluğunu hiç bir zaman elde edemeyecekleri gerçeğini kavramıştı. Propaganda edilen *teorik* devrim anlayışı ise, pratikleri için hiç uygun değildi.

İki senaryo arasında seçim yapılmalıydı: ya Rosa Luxemburg ve sol kanadın talep ettiği gibi büyümeye devam etmeyen, hatta stratejik olarak azalan taraftar sayısıyla sosyalizm için ofansif bir mücadeleye girecek ve böylece, salt milliyetçiliğe yönelen tabanı kaybetmekle kalınmayacak, aynı zamanda kurulmuş olan örgütler yok edilme riskine sokulacaktı, ya da şimdiye kadar geçerli olan konseptleri çöpe atıp, fazla ses çıkarmadan yön değişikliğine gidilecekti. SPD yönetimi ikincisini seçti: güçlü olunduğu sürece, bir karşı toplum kurmaya devam etmek yerine, kurulmuş olanı burjuva toplumunun içine sokup, en azından iktidara ortak olunmaya çalışılacaktı. Bu da doğal olarak kapitalizmi aşma hedefinden ayrılmak demektir – artık kapitalizm sadece dizginlenecekti. Dışa karşı hiç bir şey değiştirilmedi, ama örgüt içerisinde hemen her şey. Wilhelmci toplumla stratejik bütünleşme kararı SPD'yi önce 4 Ağustos 1914'de *savaş kredilerini onaylamaya*, oradan da, 1907'den beri arzulanıp, ancak 3 Ekim 1918'de gerçekleşen *iktidar ortaklığına* ve en son 2 Mayıs 1933'de *işçi hareketinin parçalanması* noktalarına götürdü.

SPD yönetiminin gözünde sosyalist-enternasyonalist sol herkesi birbirine bağlayan dünya görüşünün garantörü olma işlevini 1907'de yitirmişti. Bir çok solcu yavaş yavaş gerçekleşen izolasyon altında bocaladı, inancını yitirdi ve »parti askeri« haline dönüştü. Günümüzde bile hâlâ şikâyet edilen bir fenomen ilk kez ortaya çıkıyordu: neredeyse bütün yaşamları boyunca devrimci-sosyalist, yani kapitalizmi aşmayı hedefleyen bir politika

yürüten bir çok solcu, belirli bir noktadan itibaren »yaşam« ile uzlaşmaya ve bir de böylelikle sol politika yaptığını *iddia etmeye* başlamıştı.

1907 sonrasında SPD içerisindeki sol, teslim olmak istemeyen küçük bir gruba kadar geriledi. 1911'den itibaren, savaş başlangıcında aralarına Karl Liebknecht'in de katıldığı bir »dürüstler grubu«, Franz Mehring ve Rosa Luxemburg'un etrafında toplanırken, parti okulunun örgütçüsü Heinrich Schulz gibi tanınmış solcular büsbütün milliyetçiliğe teslim oldular.

Rosa Luxemburg bu dönemde, devrimci Rus-Polonya'sına yaptığı seyahatten öncesinde olduğu gibi SPD içerisinde güçlü bir konumda değildi artık. Rusya'daki devrimci mücadele, bilhassa yürütülen kitlesel grevler nedeniyle bazı ortodoks marksist yaklaşımlarını terk etmişti. Proleter örgütlerle olan ilişkisinde esaslı bir değişim gerçekleşmişti. Marksist anlayışta güçlü bir örgüt genelde eylemler için, özelde de devrimci eylem için belirleyici önkoşul olarak kabul görmekteydi. Rosa Luxemburg ise şimdi SPD'nin örgütlülüğünün her türlü hareket, özellikle devrimci eylem için ayak bağı olmaya başladığını düşünüyordu. Çünkü SPD yönetimi eylemleri örgütsel yapı için bir tehlike olarak görmekte ve militarist polis devletinin saldırılarından korunmayı, çoğunluk toplumuna karşı girişilen eylemlerden daha öncelikli saymaktaydı – 1907 öncesinde de öyle düşünülüyordu, ama 1907'den sonra bu daha da belirginleşmişti.

Rosa Luxemburg Rusya'da örgütün nasıl devrimci eylemden, politik kitlesel grevin içinden oluştuğunu ve eylemin, örgütün önceli olduğunu görmüştü. 1906'da düzenlenen SPD kurultayına bavulundaki politik kitlesel grev önerisiyle gitmiş, ama yalnız kalmıştı. Salt bu kurultay için kaleme aldığı »Kitlesel Grev, Parti ve Sendikalar« başlıklı broşürü, solun SPD'den bağımsızlaşmasının teorik çıkış noktası haline gelecekti. Rosa Luxemburg bu sonucu planlamamıştı: SPD'den kopmak değil, SPD'yi – en azından giderek muhafazakârlaşan yönetime karşı parti tabanını – devrimci bir politika için kazanmayı düşünüyordu.

Rosa Luxemburg, politik kitlesel grev savunusuyla sosyaldemokrat politika anlayışı için mayınlı bölge sayılan bir alana ayak basmıştı. Politik kitlesel grev ve genel grev istemleri sosyaldemokraside mücadele edilmesi gereken bir sapkınlık: anarşizm olarak algılanıyordu. Karl Marx 19. Yüzyıl'ın yetmişli yıllarında, 1848 Devrimi esnasında Dresden'de barikatlarda beraber savaştığı bir Rus sosyalisti, Michael Bakunin ile acımasız bir tartışmaya girmişti. Marx, işçilerin sömürü ve baskıdan kurtuluşunu, nedenleri son etapta ekonomide olan tarihsel *yasallıkların* getireceğine inanmaktaydı. Salt değişim iradesi yeterli değildi. Devrimci politika yapmak

isteniyor ise, bu *yasallıklar* tanınmalı ve bunlara uygun biçimde hareket edilmeliydi, yani sömürsüz ve baskısız bir topluma doğru olan ilerlemenin hızlandırılması gerekiyordu. Bakunin ise ahlâkî gerekçeler kullanan ve birey ile bireyin kurtuluşunu merkeze koyan bir sosyalistti. Bakunin, kapitalizmin yol açtığı müthiş eşitsizliğin bilince varmasından beslenen eylem iradesinde ve sarsıcı proklamasyonda devrimci politikanın esas momentlerini görmekteydi. Anarşistler grevi, sosyaldemokrat yönelimli sendikalar gibi, salt emek ve sermaye arasındaki ihtilâflarda kullanılacak olan bir silah olarak değil, aynı zamanda ve özellikle politik mücadelede kullanılması gereken bir silah olarak görmekteydiler. Hatta bazıları bir genel grev ile sistemin bütünüyle yıkılabileceği umudunu taşımaktaydı.

Marx ve Bakunin ile, daha doğrusu epigonları olmaktan öteye gidemeyen müritleriyle, bilimsel sosyalizm olarak anılan ile özgürlükçü sosyalizm olarak anılan – ki buna anarşizm de denilmekte – uzlaşmaz bir biçimde karşı karşıya gelmişlerdi. Gerçi soğukkanlı bakıldığında her iki tarafta da bir dizi önemli ortak yanlar vardı, ancak bunlar bilinçli olarak arka plana itilmişti. İki ihtiyar adam ortak yanlarını ele almak yerine, ayrı düştükleri noktaları bir de kişisel düşmanlıkla beslemiş ve sola, aslında büsbütün asbürd olan, ama günümüzde de varlığını sürdüren bir *Chisma*'yı [bölünme] miras bırakmışlardı. Her iki akımın da *hedefler* konusunda esasta hemen hemen hiç bir farkı yoktu; asıl farklılıklar hedefe giden *yol* sorusundaydı. Ve böylelikle 20. Yüzyıl'da solu hep daha küçük ve sekter grup ve grupçuklara bölecek olan kavga başlamış oldu. Bu kavgaya zaman içerisinde kendi gruplarıyla leninistler, grupçuklarıyla troçkistler, maoistler ... eklemeye siz devam edin ... katıldılar.

Kurt Tucholsky bile zamanında »hepsi öylesine haklı ki« diye hicivde bulunmuştu. Bu grupların her biri kapitalizmin mihnetanesinden çıkışı gösteren tek doğru yolu tanyor ve tüm diğer »sapkınlara« karşı »düşüncelerin bize ne kadar yakınsa, o kadar tehlikelidir ve bu düşünceleri taşıyanlara karşı o denli etkin mücadele verilmelidir« anlayışı içinde savaş açmışlardı. Avrupa solu 20. Yüzyıl'ın büyük bir kısmını bu çocuksulukla heba etmiştir. Kapitalizm ise bu dönemde debdebeli bir biçimde gelişmeye devam etmiş ve korkunç savaflara yol açmıştır.

Sadece, kendilerini »marksistler-leninistler« olarak süsleyen stalinistler başarılı olacaktı. Başlangıçta kendi kendilerini stalinist olarak tanımlayanlar – stalinizm çok daha sonraları utarılan bir stigmata haline gelecekti – bir genç devrimciler grubu arasından çıkmışlardı. Stalinistler, Lenin ve etrafındaki »ihtiyarlardan« – ki Lenin'in etrafından sadece »ihtiyarlar«

değil, sayıları hayli yüksek genç, ama eğitilmiş göçmenler de bulunuyordu – üç temel noktada farklılık göstermekteydiler: hemen hemen hiç göç deneyimleri olmamıştı ve yarı barbar Rusya koşullarının belirlediği dar bir ufka sahiptiler; Rusya’daki devrimci mücadele onlara, bırakın ciddi bir teorik çalışmayı, kendilerini sistematik bir biçimde eğitebilmeleri için zaman tanımamıştı: »teorileri«, siyah-beyaz ve dost-düşman kategorileri arasında hareket etmekteydi. Ekim Devrimi’nden sonra başlayan iç savaşta insafsız ve gaddarca davranmışlar, ama »ihtiyarlar« tarafından kaale alınmamışlardı.

Ekim Devrimi’ni, Dünya Devrimi’nin başlangıcı olarak gören Bolşevikler, Dünya Devrimi başlamayınca sınıfsal güçler arasındaki durumu idare etmeye çalıştılar ve taşra ve kent burjuvazisine giderek daha çok ödün verdiler. Sovyet Rusya artık kapitalist bir »işik ülkesi« olma yoluna girmiş ve Bolşevik iktidarının sonu görünür olmuştu. Ancak 1927’den itibaren SBKP genel sekreteri Stalin tartışmasız diktatör konumuna geldi ve – »sosyalizm« adı takılan – eşitlikçi ve her tür direnişi göstermekten yoksun bir toplumun terörle sistematik biçimde kurulmasına yarayan radikal sol bir totaliter rejimi etabildi. Çılgınlıktan kimse kurtulamadı: köylüler, işçiler, entellektüeller, parti kadroları ...

Rosa Luxemburg’un düşünceleri stalinist egemenlik için kontrol edilemeyen bir tehdit oluşturmaktaydı. Rosa Luxemburg’un nefret ettiği her şey – bir hizbin diktatörlüğü, onaya dayanan hegemoni yerine haksız »önderlik«, politik tartışmanın yerine polis terörünün yerleştirilmesi, bürokrasinin, toplumun en önemli unsuru haline gelmesi, kültür yerine zevksizlik – stalinist egemenliğin temelini oluşturuyordu.

Stalinistler iktidarlarının güvence altına alınmasını bütün düşünce ve eylemlerinin merkezine yerleştirmişlerdi. Onlar için teori, öncelikle yürütülmekte olan politikayı haklı çıkarmak için gerekli olan »ajitasyon ve propagandanın« – »agitprop« – ibaretti. Tüm bunların marksizmle, Marx ile, isim benzerliğinden başka hiç bir bağlantısı olmadı. Tam aksine Marx – ve onunla birlikte Rosa Luxemburg – stalinist egemenlik için tehlikeliydi. Özellikle Bolşevikleri daha iktidara henüz geldiklerinde sert bir şekilde eleştiren Rosa Luxemburg ölümünden sonra dahi susturulmalıydı. Marx’ta ise bu olanaklı değildi, çünkü Marx propaganda için vazgeçilmez konumdaydı – böylelikle stalinizm, »marksizm-leninizme« dönüşünce, bir çok insan için Marx’ın yazdıklarının dahi çekiciliği kalmadı. Ayrıca Marx’ın hayli dağınık olan eserlerinin okunması da kolay değildi; »reel sosyalizmi« sorgulamak için Marx’ın eserleri sistematik bir çalışmayla incelenme-

liydi. Buna rağmen Marx'ın eserlerine yıkıcı unsur gözüyle bakıldı. Politik yaşamlarının başlarında uslanmaz Stalin taraftarı olan bir çok genç, Marx'ın yazılarını ciddi bir biçimde inceledikten sonra egemen koşulları eleştirmeye başlıyorlardı.

Diğer ülkelerde yaşayanlar, bilhassa entellektüeller, Sovyetler Birliği'ni esas itibariyle sosyalizm olarak algılamaktaydılar. Stalinizmi ise savaş, sömürü ve baskı doğuran kapitalizme karşı tek alternatif ve kaçınılmaz, ama sosyalizmin özüne dokunmayan bir görüngü olarak yorumlamaktaydılar. 1917 Ekim Devrimi'nin parlıtı altında olan ve 1945 sonrası nazi faşizmine karşı galip gelerek güçlenen stalinistler, antikapitalist güçleri öylesine etkilemişlerdi ki, belirli bir süre bu güçleri kendilerine bağlayabildiler. Rosa Luxemburg gibilerinin peşinde olduğu kurtuluşçu gayretlerin temeli böylece oyulmuştu. Bu koşullar altında hem Sovyetler Birliği'ne bağlı olmamak, hem de sosyalist politika yapmak son derece güç bir işti.

1920lerin Almanya'sında nasıl nasyonaldemokratler işçi hareketindeki kostüm ve söz varlığını kopya ettilerse, stalinistler de kendilerini, gerçekleştirmesini arzu eden herkesin bedel olarak ya özgürlüğünü, ya da yaşamını verdiği düşünce ve iddialarla süslemişlerdi.

Rosa Luxemburg tüm bunları görmedi. Sadece, tüm masumluluğu içerisinde, bu gelişmelerin başlangıcına tanık oldu. Ama o da oluşan marksistler-anarşistler cephesinden (bu cephe sovyet marksizmi bütünüyle stalinizme dönüştükten sonra 1936–1939 İspanya İçsavaşı'nda canice bir karakter alacaktı) kendisini koparmayı denemedi. Rosa Luxemburg aksine yaşamı boyunca anarşizmle arasına keskin bir sınır koydu – anarşizm ona yaklaştıkça daha keskinleşen bir sınır. Çünkü, giderek artan bürokrasi ve köylü rahatlığıyla örgütün korunup, kollanması yerine daha çok eylem ve politik kitlesel grev istemi ona, sosyaldemokrasiye anarşizmi taşıma ve böylelikle elde edileni tehlikeye düşürme suçlamasının yapılmasına neden olmuştu.

Rosa Luxemburg tüm bu saldırılara karşı – yıllarca politik izolasyona itilme bedeline – direnç gösterdi. Alman sosyaldemokrasisindeki en sıkı müttefiki Karl Kautsky'nin, SPD yönetiminin uyguladığı Wilhelm Rejimi'ne uyum sağlama politikasını haklı çıkarmak için her gün yeni marksist teoriler icat ettiği ve ikisinin birbirine ebediyen yabancılaştığı savaş öncesi yıllarıydı: Rosa Luxemburg için marksizm, bir sövgü haline dönüşüyordu.

Sadık bir marksit kimliğiyle sosyaldemokrat harekete katılmasına rağmen, kendisini hemen hemen hiç marksist olarak tanımlamamıştı – ki böy-

lesi bir tavır II. Enternasyonal'e üye olan partilerde zaten alışılmış bir tavır değildi. Yeni Yüzyıl'ın ilk onyılında Kautsky usûlü marksizmin – hepsinden olmasa da – bir çok dogmasından kurtulmuş ve Marx'ın eseri ile metodunun uygulanmasına yönelik kendi yolunu bulmuştu. Çağdaşlarından hiç kimse bu konuda ondan üstün değildi. 1910'dan itibaren marksistler ve marksizm kelimelerini turnak işaretleri içinde ve genellikle hor görme niyetiyle kullandı.

Karl Kautsky, Birinci Dünya Savaşı esnasında SPD'nin savaştan imparatorlukla giriştiği barışı marksizme dayanarak açıklamaya kalkıştığında, Rosa Luxemburg bu »izm«le sadece alay etti: »Alman sosyaldemokrasisi savaş başladığında, Alman emperyalizminin yağmasını, yaşlı ustalarımızın rüyasını gördükleri Çarlık Rusya'sına karşı özgürlük savaşı diye nitelendirerek, marksizmin sandık odasından çıkardıkları ideolojik kalkanla süslemek için hayli acele ettiler.«

Rosa Luxemburg'un şüphe duymadan kabul ettiği tek »izm«, sosyalizmdi ve sosyalizm, onun istekleri için tamamen yeterliydi. 31 Aralık 1918'de düzenlenen ve aralarında Marx taraftarı olduklarını ilan edenler başta olmak üzere, çeşitli akımlardan solcuların katıldığı Almanya Komünist Partisi'nin kuruluş toplantısına sunduğu tebliğinde bir kez daha marksizme değindi. Ama, kimseyi ürkütmemek için, her zamanki gibi genel anlamda marksizmle polemige girmede; aksine »resmî marksizm« ile »gerçek, hile katılmamış marksizm« arasında ayırım yaparak, yeni parti için ikincisinin öncelliğini vurguladı: »Yeniden marksizmdeyiz« demedi, onun yerine şöyle konuştu: »Yeniden Marx'da, onun bayrağı altındayız. Eğer bugün programımıza, proletaryanın doğrudan görevi – kısaca onun [Marx'ın] kelimeleriyle – sosyalizmi gerçekleştirmek ve eyleme geçirmek ve de kapitalizmi kökünden söküp yok etmektir diye yazıyorsak, Marx ve Engels'in 1848'de durdukları ve prensip itibariyle hiç bir zaman terk etmedikleri yerde duruyoruz demektir.«

20. Yüzyıl'da, dünyanın hemen her yerinde sayısız insan marksizmin idealleri için – yani her türlü baskı ve sömürünün yok edilmesi için – kendilerini kurban etmiş ve yaşamlarını vermişlerdir. Ancak, aralarında marksizmi yaptıkları hemen her şeyi haklı çıkarmak için kullanan canilerin de olduğu vicdansız güç politikacıları onlara ihanet etmiş ve onları kullanmaya çalışmışlardır. 1930lu yılların başında sosyaldemokratların sosyalfaşistlikle suçlanmaları, Avrupa'nın iki totaliter diktatörlüğünün anlaşması, Polonya halkına karşı 1939 Hitler-Stalin komplosu ve 1968 Prag İlkbaharı'nın kana bulanması gibi. Sadece Stalin, Berija ve Molotow

değil, Mao Tse-tung ve Pol Pot da kendilerini birer iyi »marksist« olarak tanımlıyorlar ve marksizm bayrağı altında, soykırım politikalarını uyguluyorlardı.

Sosyaldemokratlar ve Bolşevikler arasında

*Rosa Luxemburg yanıltıyordu ...;
yanıltıyordu ...; yanıltıyordu ...; yanıltıyordu ...; yanıltıyordu ...
Ama tüm bu hatalarına rağmen o bir kartaldı ve hep öyle kalacak.*
Lenin, 1922

*... yol, çoğunluk üzerinden devrimci taktiğe değil,
devrimci taktikten çoğunluğa gider.*
Rosa Luxemburg, 1918

Rosa Luxemburg için politik kitlesel grevde söz konusu olan, salt bu mücadele biçimini »göğe çıkartmak« değildi. Onun için politik kitlesel grev, proleter kitleleri egemen iktisadî ve politik rejime karşı mücadelede ehil kılmak, yani kendi önderlerinin vesayetinden kurtuluşlarını sağlamak için gerekli bir dizi eylemin eşanlamıydı. Ancak Rosa Luxemburg »proleter kitleler« hakkında bir ilüzyona sahipti.

19. Yüzyıl'ın ilk yarısında, bir tarafta İngiltere'deki Chartistler⁷, diğer tarafta Almanya'da Karl Marx, solun aradığı ve dünyayı iyileştirecek olan düşüncelerini gerçekleştirecek toplumsal »özneyi« nihâyet proletaryada bulduklarına inanıyorlardı. İster reformcu, ister devrimci olsun, Yüzyıl'ın başındaki sosyaldemokraside bu yaklaşım genelde tartışmasızdı. Daha sonraları, stalinizmde, absürdlüğe kadar götürüldü. Bir tarafta üretimde kalan işçiler ve zorla işçileştirilen taşra halkı hem kapitalizmin ilk dönemlerindeki gibi politik haklarından mahrum tutuluyor, hem de bazı ülkelerde olduğu gibi, sonuna kadar sömürülüyorlardı. Diğer tarafta ise resmî söylemde »işçi sınıfı« tanrılaştırılıyor ve özellikle başlangıçta, her şeyi yapmaya hazır »kadroların« seçilmesinde özel bir pratiğe dönüştürülüyordu: sadece saf proleter kökeni olanlar birinci sınıf insan olma ve böylelikle yeni egemen sınıfa geçme şansına sahipti; tüm diğerlerine ise – her ne kadar »proleter olmayan güçlere« gereksinim duyulsa da – şüphe ile bakılmaktaydı.

7 *Chartistler*: Britanya'nın ilk işçi hareketi; *People's Charter* (Halk Şartı, 1837/38) adlı ve genel ve gizli seçim hakkını, her yıl seçim yapılmasını ve milletvekillerine ödenek verilmesini öngören anayasa taslağını program olarak benimsemişlerdi.

Rosa Luxemburg'da böylesi sosyal ırkçı bir proletarya anlayışı hiç olmadı. Ona göre, hangi toplumsal kesimden gelirse gelsin ve sosyal olarak nerede duruyorsa dursun, çalışan sınıf içerisinde ve onunla birlikte egemen koşullara karşı mücadele veren herkes işçi sınıfına aitti. O, sınıfı bir hareket olarak algılıyordu.

Ancak o da işçinin seçkin olduğuna yönelik olan inançtan pek kurtulamamıştı. SPD yönetiminin aksine o »işçilerde« bir nevî antikapitalist, hatta devrimci duruşun sosyogenetik afinitesini bekliyordu. Rosa Luxemburg'un anlayışına göre politikanın görevi, hareketin pratiği ile bu duruşu uyandırmak ve özgür bırakmaktı, yani »sınıfa« uyandırma öpücüğü kondurulmalıydı. »Proleter kitlelerden« kimi zaman şüphe duymuş olsa da, hatta delirecek duruma gelmiş olsa bile, bu yaklaşımını ölümüne kadar korudu. 4 Ağustos 1914'de Reichstag'daki SPD grubu savaş kredilerini onayladığında ve »proleter kitlelerin« büyük bir kesimi yağma ve onur arayışında çiçekli taçlarla savaşa yürüdüğünde, ciddi ciddi intihar etmeyi düşünmüştü – bir sinyal vermek ve kitleleri sarsmak istiyordu. Savaş – barış sorununda yakın olduğu Fransız dostu, sosyalist ve pasifist Jean Jaurès o günlerde Fransız savaş fanatiklerince öldürülmüştü. Malesef Fransa'da da direniş olmadı – oradaki »proleter kitleler« de güle oynaya öldürülmeye gittiler.

Sonuçta »devrimci sübjekt«, yani işçi sınıfı, her ne kadar sosyolojik olarak toplumun en büyük grubu olan işçiler zaman zaman devrimci düşüncelere ısınmış, hatta devrimci eylemlere kalkışmış olsalar da, solu pek mutlu edemedi. Uluslararası açıdan bakıldığında, 20. Yüzyıl'ın başında solun işçilerle olan ilişkisi konusunda iki temel akım belirleyiciydi: Rosa Luxemburg'un etrafındaki Alman solu ve Lenin'in etrafındaki Bolşeviklerden oluşan Rus solu. Bu iki akımı yakından incelemek, günümüz için de hayli anlamlı olacaktır.

Her iki akım da – diğer ülkelerdeki, öncelikle II. Enternasyonal'e üye proleter parti ve hareketler için örnek teşkil eden – Alman sosyaldemokrasinin sisteme uyum sağlama adımlarını, parti önderlerinin »sapması« ve »ihaneti« olarak değerlendiriyordu. İşçi sınıfının, »sınıf« olarak sosyalizmi hedeflemediği, tersine sosyalist ideallere açık olan insanların sayısal çoğunluğunu oluşturduğu düşüncesine hiç yakın olmadılar. Her iki akım da, proletaryanın en tutarlı parçasını ve böylelikle politik kolunu sosyalist-enternasyonalist solun oluşturduğuna inanan bir politik anlayışı temsil etmekteydi. Ve her iki adım da, işçi sınıfı üzerinde belirleyici etki kazandı, dünyanın iyileştirilmesinin önkoşulu olarak görmekteydi. Sosyaliz-

me yönelik olan hareketi, işçi sınıfının hareketi olmadan düşünmek, iki akım için de olanaksızdı. Bu iki akımdan kalan en önemli kazanç, sosyalist düşüncenin politik alanda tutulabilmiş olmasıdır – SPD ise sosyalist düşünceye en fazla bir değer olarak izin veriyordu.

Ancak bu iki akım bir noktada esaslı bir farklılık taşıyorlardı: Lenin, Karl Kautsky'e dayanarak, proletaryanın sosyalizmin taşıyıcısı olma konumunu kendiliğinden bilincine çıkaramayacağını ve bu nedenle bilincin »dışarıdan« taşınması gerektiğini söylerken, Rosa Luxemburg sosyalizmin, aynı on emir gibi inanılması ve uyulmasını sağlayacak bir teori olduğu görüşünde değildi. Ona göre bir vasi tarafından aydınlanmak, iğrenç olmakla birlikte, sosyalizmin kurtuluşçu iddiasının içini boşaltırdı. Anlayışına göre, proletarya görevlerini – kendi başarıları ve özellikle yenilgilerini görerek – yaşayan pratikle bilincine çıkartmalı ve böylece *Ya Sosyalizm Ya Da Barbarlık* seçeneğine ikna olmalıydı.

Rosa Luxemburg, merkezî önem verdiği eğitimi – Franz Mehring ile birlikte SPD'nin parti okulunu kurmuş ve öğretmenlik yapmıştı – eksik olan »bilinci içeriye taşıyan« bir araç olarak algılamıyordu. Eğitimi, kendi kendine yardımcı teşvik olarak görmekteydi. Onun için kurtuluş (ister parlamento, ister devrim üzerinden) gerçekleştirilen iktidardan sonra değil, bilhassa – geniş bir eğitim olmaksızın olanaksız olduğunu düşündüğü – hareket içerisinde başlamaktaydı.

O nedenle partiye, gerek Alman sosyaldemokrasısından, gerekse de Rus Bolşeviklerinden farklı bir işlev tanıyordu. Parti, sosyaldemokratlar için, olanaklı oldukça fazla parlamento koltuğu elde etmeye yarayan ve 1907 seçim yenilgisinden sonra şövenizme ve milliyetçiliğe hep daha fazla taviz veren bir seçim derneğine dönüşürken, Bolşevikler ise partiyi, geçmiş tarihin tüm kötülüklerini yok etmek için iktidarı devrimle ele geçirecek bir araç olarak görüyorlardı. Sonuç itibarıyla her ikisi de başarı elde ettikçe, adına hareket ettikleri sınıf ile araçsal ve vesayet ilişkisine girdiler. Rosa Luxemburg her iki varyasyonu dehşetle reddediyordu.

Aydınlanmacılar nasıl burjuvaziye kendi politik çıkarlarını idrak etmesine ve böylelikle geriye *dönülmez* bir biçimde politik eyleme geçme yetisini kazanmasına yardım ettilerse, sosyalist parti de proletaryaya, kendi kurtuluşunu isteyen iradeyi geliştirmesi için yardım etmeliydi. Rosa Luxemburg proletarya içerisinde, hiç bir güç tarafından kırılmayacak bir biçimde »insanın aşağılanmış, esirleştirilmiş, terk edilmiş, hor görülen bir varlık haline geldiği bütün koşulları alaşağı etme« (Marx) iradesini alevlendirmek istiyordu.

Lenin onun bu »sapkınlığını« hiç affetmedi. Ölümünden yıllar sonra bile bir ama ... diyebilmek için, beş kez *yanılıyordu* ... diye yazmıştı.

Rosa Luxemburg parlamento konusunda, parlamentonun devrimci propaganda için bir kürsüden ibaret olduğunu – ne az, ne fazla – söyleyen Friedrich Engels'e yakın düşünüyordu. Ona göre toplumun kurtuluşu, ancak proletaryanın kurtuluşu ile olanaklıydı. Pratikte kurtuluş, güç dengelerinin adım adım değiştirilmesi, Rosa Luxemburg için kurtuluşa giden tek yoldu. Rosa Luxemburg'un düşüncesinin merkezinde duran, proleter örgütlerin ve seçmenlerin sürekli artması değil, proletaryanın özgüveninin ve politik hareket yeteneğinin artmasıydı. Parti, işçilere öneriler yapmalı ve kararı onlara bırakmalıydı – bu, her koşul altında kabullenilmesi gereken bir reddedilme tehlikesi anlamına gelse dahi.

Çözmeye fırsat bulamadığı nokta devrim sorunu oldu – devrimci olmasına rağmen. Devrim sorununda da güçlü olduğu nokta polemikti. Ama en azından bir konuda ne istemediğini biliyordu: Blankizmin her türlü biçimini. Louis Auguste Blanqui (1805–1881), sıkı bir şekilde örgütlü ve bir darbe ile iktidarı ele geçirip, sosyalizmi gerçekleştirecek olan bir gizli birlik kurulması düşüncesini geliştirmişti. Rosa Luxemburg ilk kez 1904'de Lenin ve Bolşeviklere böylesi bir maksat içerisinde oldukları suçlamasını yapmıştı: Lenin'in »yeni tip partisi«, yani profesyonel devrimcilerin Bolşevik partisi, işçi partisi olmaktan ziyade bir blankist partiydi ve işine geldiğinde işçilerin çıkarlarıyla ilgilenmezdi bile. Rosa Luxemburg hiç ummadığı bir biçimde haklı çıkacaktı. Çünkü sayısal olarak zayıf olan Bolşevikler, teoride söylenenin aksine iktidarı ele geçirdikten sonra, işçilere ve işçi hareketine değil, devrimci-köylü asker hareketine dayandılar. Troçki'nin girişimiyle yeni ve kendilerine sadık bir askerî gücü – Kızıl Ordu'yu – ve böylelikle kendilerine gerek sosyal, gerekse de iktidar politikaları için bir temel oluşturdular. Bu ordu, Stalin'in parti ve devlet aparatıyla, politik polisinin yanısıra 1938'de⁸ ordu yönetiminin tümü katledilmesine rağmen, 1991'e kadar Bolşevik egemenliğinin en belirleyici temeli oldu. Bugün de Rusya'daki politik koşullar, doğal olarak yeni duruma dış görünüşte uyum sağlamış olan bu üç unsur ele alınmaksızın, anlaşılamazlar.

Lenin'in devrim anlayışı sadece iktidara yönelik değil, aynı zamanda mekanikti de: bir devrimci durumda toplumun en kolay değiştirilebilecek

8 Stalin ve grubu 1934'de devrimci bolşevizmin politik önderlerini yok ettikten sonra, 1938'de Kızıl Ordu'nun neredeyse bütün üst rütbeli subayları – yaklaşık 20 bin insan – öldürüldü. Stalinist terör, köylüden bilim insanına, profesyonel devrimciden Sovyetlerin yurt dışındaki ajanlarının çocuklarına kadar onmilyonlarca insanın yaşamını yitirmesine neden oldu.

noktasında mücadele partisiyle başarı sağlanacaktı. Bu noktada ele geçirilmesi gereken ve bir daha elden çıkarılmayacak olan ise devlet iktidarıydı. Ardından, devlet gücünün yardımıyla toplum, mülkiyet ilişkilerinden başlanarak, yukarıdan aşağı yeniden kurulacaktı. Teoride tanrısal bir ışığın sardığı şey, pratikte ise pek tanrısal sonuçlara yol açmadı: reel sosyalizm. [Reel sosyalizm] üç safhadan geçti: 1927/28'de devrimci, 1953'e kadar totaliter ve 1989/91'e kadar kendi kendine çözülen bürokratik diktatörlük safhaları. Sonunda, içi boşalmış bir ağaç gibi yıkıldı; geride bıraktıkları ise anavatanı Rusya'da bugüne kadar acınacak durumda – totaliter safhasının milyonlarca kurbanından bahsetmezsek.

Rosa Luxemburg ise her türlü yaşama kutsal bir saygı duymaktaydı. Hayvansever botanikçi için mekanik olan her şey yabancıydı; düşünme biçimi organikkti. Lenin büyük geçidi planlar ve örgütlerken, Rosa Luxemburg daha çok, politik iktidarın ele geçirilmesiyle dahi geri döndürülemeyecek olan sürdürülebilir değişimleri hedefliyordu. Rosa Luxemburg küçük bir grubun iktidarı ele almasını, azınlığın çoğunluk üzerinde egemenlik kurmasını değil, çalışan sınıfın olgunlaşmasını ve kurtuluşunu sağlamasını görmek istiyordu. Ta ki ... işte bu noktadan sonraki düşüncelerini sonuna kadar geliştirebilme şansına sahip olamadı.

Rosa Luxemburg'un geleneksel marksizmden en az farklı düşündüğü nokta devrimdi. 1789 Fransa Devrimi ve en fazla 1871 Paris Komünü kategorilerinde düşünmekteydi. Kurtuluş ve devrim, kurtuluş ve şiddet arasındaki çelişkiyi çözme fırsatını bulamadı. Devrimi, kendi geliştirdiği kurtuluş yaklaşımının bir momentisi olarak görmemiş, aksine kendini (genç Marx'a dayanan) devrim beklentisinden kurtaramamıştı. Rosa Luxemburg sonuç itibarıyla kapitalizmden çıkışı kendi geliştirdiği kurtuluş yaklaşımında değil, »geleneksel« devrimde görmekteydi; bu, bedelini 1917/18 yılbaşında kurulan KPD önderlerinin ve kendisinin yaşamlarıyla ödedikleri bir yanıldı oldu.

Devrimleri, kopacak derecede gerilmiş çelişkileri gevşetebilecek ve demokratik gelişim yollarını açabilecek »dünya tarihinin lokomotifleri« olarak görmek yerine, »sosyalist« devrimin »burjuva« devriminden çok farklı kalitede olacağı düşüncesine takılı kalmıştı (Bunu devrimlere karşı olduğumdan değil, – her zaman devrimler olacaktır – devrimlerden mesih beklentisinde olunmasına karşı çıktığımdan yazmaktayım). Ancak Rosa Luxemburg – ki, bu onun büyüklüğünü gösterir – bir çok soruya yeterli derecede açık yanıt getirememiş olduğunun bilincindeydi: Yeniden hapise atılmayı beklerken, yaşamının son saatlerinde, hapiste, yaşanan devrimin büyük bir analizini yapmayı planlamıştı.

Gerçi sıfırdan başlamayacaktı elbette, çünkü geliştireceği devrim anlayışı için genel bir çerçeveye sahipti. Sermaye Birikimi teorisinde, emperyalizmin nedenlerini analiz etmeye çalışmıştı. Kapitalist iktisatın sürekli büyüme gereksiniminde olduğunu ve bu nedenle kapitalist olmayan dünyanın giderek daha çok parçasının, kapitalist olmayan iktisat biçimi kalmayana ve kapitalizmin »barbarlık« olarak nitelendirdiği bir faciaya dönüşene dek, sömürgeleştirileceğini düşünüyordu. Proleter kitlelerin ve partilerinin görevi ise, sosyalizme geçişi sağlayarak, bu gidişatı engellemekti. Bu düşünceye uygun olarak, Marx'a dayandırdığı alternatifini, *Ya Sosyalizm Ya Da Barbarlık*'ı formüle etmişti.

Bu geçişin – reformlar dahil bütün araçları kullanacak olan – »devrimci reel politika« ile gerçekleşeceği, devrimin pek arzulanır olmadığına, ama kaçınılmaz olduğuna inan Rosa Luxemburg için kesindi. Ancak olası bir devrimde nasıl davranacağı onun için de pek açık değildi. İşte tam da bu, ne istediğini bilen Lenin ile arasındaki büyük farktı. Lenin ilk fırsatta iktidarı, hem de bütün iktidarı ele geçirmek istiyordu – ilerisi daha sonra düşünülecekti.

Aralarındaki ikinci fark, sosyaldemokrasiden örgütsel kopuş noktasındaydı. Bolşevikler örgüt sorununu bütün devrimci pratiğin temel çıkış noktası olarak görüp, buna uygun davranırlarken, Rosa Luxemburg 1905 – 1907 Rus Devrimi'nden tam tersi bir sonuç çıkartmaktaydı. Ona göre sol, olanaklı olan en uzun süre boyunca sosyaldemokrasinin büyük partilerinin içinde ve böylelikle işçi sınıfının yakınında kalmalıydı.

Bu nedenle savaş başlangıcındaki 4 Ağustos 1914 ihanetine rağmen SPD'den ayrılmayı ısrarla reddetti. Gerçi Franz Mehring ile birlikte sonraları »Spartaküs Grubu« olarak anılacak olan »Enternasyonal Grubu«nu kurmuştu, ama bunu sosyaldemokrasi içinde yapmıştı. SPD 1917'de savaş ve barış sorunu nedeniyle bölündüğünde Rosa Luxemburg ve arkadaşları politik bağımsızlıklarını koruyarak »Almanya Bağımsız Sosyaldemokrat Partisi«ne (USPD) geçmişlerdi. Rosa Luxemburg kendi partisini kurmayı zararlı bir adım olarak görüyordu. O, devrim olursa, kitle hareketinin – aynı 1905'de Rusya'da Şuralar'ın kurulması gibi – kendisine uygun örgütsel biçimleri oluşturacağını düşünüyordu. O yüzden »Spartaküs Grubu«nun »Spartaküs Birliği«ne dönüşümüne ancak devrim başladığında onay verdi. Bu birlikten doğan Almanya Komünist Partisi – ki bu isimden pek mutlu olamamıştı – devrimin ürünü olmuştu.

»Yanlış« devrimde

Rosa Luxemburg kaleme aldığı makaleler ve manifestolarla proletaryaya devrimin anlamını anlatmaya çalışıyordu ... Ancak Liebknecht ve Luxemburg'u anlayabilen kaç işçi ve kaç asker vardı ki? »Bir daha asla savaş« diye bağırın ve barış isteyen Liebknecht'ti. Bu askerin hoşuna gümüşti ... Şimdi ise aynı adam ... »haydi, yeni savaşa«, ezilenlerin ezenlere karşı savaşına diye çağırıyordu ... Asker bunu anlayamıyordu. Hem, Luxemburg hakkında ne biliyorlardı ki? ... Kitleler ikisini de anlamamıştı.

Fritz Heckert, 1921

Rosa Luxemburg 1913'de Frankfurt am Main'ın kasabası Bockenheim'da askerlere, bir savaş durumunda emre itaatsizlik göstermeleri çağrısında bulunmuş ve bu yüzden, 1915 başından itibaren Berlin Barnim Sokağı'ndaki kadın tutukevinde infaz edilecek olan, bir yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. Ardından kısa bir süre için özgür kaldı; Kasım Devrimi'ne kadar – »Spartaküs Grubu« zorlu ve tehlikeli illegal antisavaş propagandası yaparken – Şlezya'nın Wronke kenti ile Breslau'da »muhafaza altında« tutuldu. 8 Kasım 1918'de, hayli yaşlı görünen ve saçları beyazlamış olan 47 yaşındaki kadın devrime katıldı.

Ve yeniden »proleter kitlelere« güvenmişti. Dört yıl boyunca Dünya Savaşı'nın muharebe meydanlarında milyonlarca işçinin katledilmesini destekleyen SPD yönetimi 3 Ekim 1918 hükümete ortak edilerek, sadakatinin mükâfatını almıştı. SPD yönetimi o zamanlar, nihayet hedefine ulaştığına, eski toplum ile proleter karşıt toplum arasında iktidar paylaşımını gerçekleştirdiğine inanıyordu. O yüzden, 1918 Kasım'ında devrimci asker hareketinin bu iktidar paylaşımını yerle bir ettiğinde, Rayh Savunma Yönetimi ile ittifaka girmiş ve Alman elitlerinin militarizmini kurtarmıştı.

Yıllarca devrim için mücadele eden »Spartaküs Grubu«, tüm zorlu savaş karşıtı uğraşlarına rağmen bu devrimde marjinal bir etkinliğe sahipti. Ancak her şey bittiğinde: Kayser kaçtıktan, savaş bitirildikten, Cumhuriyet ilan edildikten, sekiz saatlik iş günü uygulamasına geçildikten ve üç sınıfa bölünmüş seçim yasası Prusya'da kaldırıldıktan sonra sıra onlara gelmişti. Asker hareketi, ne kadar çabuk oluştuysa, aynı hızda çözüldü. Askerler artık, sadece evlerine dönmek isteyen eşler ve oğullar olmuşlardı.

Yorgun düşen işçi sınıfına yoğunlaşan Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg etrafındaki sol, önceleri işçilerin devrimcileştiğini düşünüyorlardı ve işçilerin çoğunluğunun devrimi istemediklerini, hatta asker hareketinin kendilerine miras bıraktığı Cumhuriyet'i ciddi bir biçimde kullanamayacaklarını çok geç kavradılar. Bu Cumhuriyet, işçi hareketinin çocuğu değil-di. İktidara ortak olan SPD yönetimi cumhuriyeti istememişti. Salt savaşın

sona erdirilmesine konsantre olan USPD de cumhuriyeti istememişti. Ve antikapitalist bir devrimi hedefleyen »Spartaküs Grubu« da istemiyordu.

Proleter kitleler için en fazla sorun olan, Prusya'daki üç sınıflı seçim yasasıydı, ki bu sorun anayasa koyucu monarşi ile de çözülebilirdi. Almanlar Brandenburg-Prusya monarşisini bir yerde tesadüfen kaybetmişlerdi. Aslında tek istedikleri, barış ve ekmek, biraz da modern dünyaya açık politik koşullardı. Sonunda ise, yıllarca süren içsavaş benzeri durumlara ve orta sınıfları iflas ettirip, kentlerde açlıktan deliren insanları, at cesetlerini yemeye iten enflasyona neden olan bir Cumhuriyet'e sahip olmuşlardı.

Yıl 1923'dü. Rosa Luxemburg'un aylarca nehirden kalıp, tanınmaz hale gelen ve sadece çantası ve madalyonu bulunup teşhis edilen vücudu çoktan Friedrichsfelde mezarlığına defnedilmişti. İçsavaşın 1919 Ocak'ındaki ilk dalgası yaşamına mal oldu: Berlin merkezinde –nedense bugün dahi, öyle olmamasına rağmen »Spartaküs Başkaldırısı« olarak anılan – sokak çatışmaları başladığında, ümitsiz bir eylemi destekleme veya karşı çıkma seçeneği karşısında, aynı 1871 Paris Komünü esnasında Karl Marx'ın yaptığı gibi, propagandist destek verme kararını almıştı. Karl Marx kararını güvenli bir yerde vermişti: o sıralar Londra'da yaşıyordu. Rosa Luxemburg ise Wilmersdorf'da katillerinin eline düştü. Rayh Ordusu'nun olaydan kısa bir süre önce atanmış olan başkomutanı SPDli Gustav Noske, Rosa Luxemburg'un katline onay verdi.

Tükürüldü ve tapıldı – peki, gereksinim de duyuldu mu?

Onlar (Parvus ve Rosa Luxemburg), sürekli devrimi içeren (Marksçı devrim şemasının bir karikatürü) ve işçi sınıfının köylülükle ittifakı politikasını menşevistçe reddeden ütopyik ve yarı menşevist bir şema hayal ediyorlar ve bunu, proletarya ile köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünü öngören Bolşevik şemanın karşısına dikiyorlardı ...

Stalin, 1931

Karşıtları – gerek kendi, gerekse de düşman cephesindekiler –, bu küçük kadından, ölümünden sonra bile, hep korktular. Naziler daha 1933'de Mies van der Rohe'nin tasarladığı ve Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht'in Berlin-Friedrichsfelde'deki mezarlarının yanbaşındaki devrim anıtındaki kızıl yıldızı söktüler – devrim anıtı 1935 yılında bütünüyle yıkıldı ve mezarlar düzlendi. Mezar taşları bugün müzede sergilenmekte.

Kendi cephesindeki karşıtları ise daha fazla uğraş göstermek zorunda kalmışlardı. Stalin işçi hareketini ve sosyalizm düşüncesini her türlü de-

mokrasiden »temizleyip«, yerine »demokratik merkezîyetçiliği« – stalinist sistem bu tanımla kadroların itaakârlığını yaldızlıyordu – yerleştirmeye başladığı 1931’de Rosa Luxemburg tuhaf bir anmaya konu oldu. Stalin, eski rakiplerinden Komünist Enternasyonal⁹ başkanı Grigori Sinojew’in yarattığı bir icadı – Lüksemburgizm’i anımsadı.

Aslında bu son derece tuhaftı, çünkü Rosa Luxemburg – görüldüğü gibi – bugün yeniden tartışılmakta olan Sermaye Birikim teorisinin haricinde, teorik yaklaşımlarını bitirmiş veya sistematik bir biçimde kaleme almamış, aksine teorik pozisyonlarını başkalarının geliştirdiği düşünceleri eleştirirken geliştirmişti. Rosa Luxemburg’un kendi geliştirdiği ve ulusal ekonomiyi, felsefeyi, politik teoriyi veya sosyal psikolojiyi içeren teorik bir yapıtı bulunmamaktadır.

Rosa Luxemburg’dan geriye kalan ve yükselmekte olan stalinizm için tehlikeli olan teorik bir yapı değil, onun politik pozisyonlarıydı: uzlaşmasız demokrasi istemi, sol içerisinde saydamlık ve özgürlüğün her türlü kurtuluşçu hareketin temel önkoşulu olduğuna dair dürüst ısrarcılığı. Tüm bunlar eleştirilemediğinden, olmayan bir teori yapısı icad edildi – ki, Stalin’in ideologları gayet büyük itina ve ihtimamla bunu yarattılar.

Lenin ile Rosa Luxemburg’un çeşitli konulara yönelik yazılarını gözden geçirdiler ve aralarındaki farkları öne çıkarıp – Lenin’in yaklaşımlarını ululaştırarak –, Rosa Luxemburg’un farklı düşüncelerini »hata« olarak deklare ettiler. Ardından bu »hatalar« sistematize edildi ve »Lüksemburgizm« doğmuş oldu. Komünist Enternasyonal tek sesli hale getirilip, kimsenin protesto etmeye cesareti olmadığına da, Rosa Luxemburg’un »ütopik ve yarı menşevist şeması« gündeme getirildi.

Stalinistler benzer yoğunluktaki bir uğraşı, Stalin’in eski karşıtı ve kendi »izmi« tanınan Troçki’ye karşı da kullandılar. Böylece Troçkizm’de bulunmuş oldu – Troçki taraftarları ise sonraları bu »izm«e olumlu anlam yüklediler ve bayrakları haline getirdiler. Otuzlu yılların ortasında Troçkizm, cehennemdem çıkma olarak nitelendirilmekte ve »Troçkist« suçlaması otomatikman öldürülmeye yol açmaktayken, Lüksemburgizm, sadece uzmanların deşifre edebileceği bir sembol olarak, »yarı menşevistlik« diye karakterize edildi. Buna »yumuşak Troçkizm« de denilebilir. Be-

9 *Komünist Enternasyonal (III. Enternasyonal olarak da anılmakta) 1919–1943*: Dünya devrimini koordine etmek için kurulmuş, ancak Avrupa’daki devrimci dalganın sönmesi sonrasında Sovyet dış politikasının bir enstrümanı olmuştu. Rosa Luxemburg II. Enternasyonal Dünya Savaşı başladığında parçalandıktan sonra, ölümünden kısa bir süre önce yeni bir Enternasyonal’in kurulmasına şiddetle karşı çıkmıştı.

lirleyici olan Rosa Luxemburg'un otoritesinin yıkılması ve Stalin'in etki alanı içerisinde Rosa Luxemburg'un demokrasi ve özgürlük istemlerinin yeniden ifade edilmesinin engellenmesi idi.

Ancak Stalin için Rosa Luxemburg'un »naaşı« malzeme olarak kullanıma müsaitti, çünkü eseri »temizlenmiş« olan devrimci Rosa Luxemburg dilsiz bir ikon olarak Stalinistlere yararlıydı. Bu şizofreni – her ne kadar giderek azalan bir tandansla olsa da – Doğu Bloku içerisinde 1989'a kadar devam ettirildi. Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde Rosa Luxemburg'un düşüncelerinin kalpazanları her yılın Ocak ayının ikinci Pazar'ında ısıtılmış tribünlere oturup, kendilerine hurra çektiriyorlardı. 1951'de sırf bunun için yaptırıldıkları ve Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht'in asıl mezarlarından çok uzaktaki bir sahne önünde onbinlerin »sevgi gösterilerini« selamlıyorlardı.

1990'dan bu yana Ocak ayının ikinci Pazar günü, Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'i sessizce anma günü olarak gelenek haline geldi. Yakından ve uzaktan gelenlerin bir çoğu, ikisinin matemini yanı sıra, solun 20. Yüzyıl'daki başarısızlığının matemini de tutmakta.

1948 ile 1989 yılları arasında bölünmüş olan ve 1919'da cinayetin işlendiği kentte, başka kimsenin olmadığı kadar çok anıt Rosa Luxemburg için dikildi. Sadece onun adını taşıyan meydanda, Rosa-Luxemburg-Meydanı'nda bir anıtı yok. Orada 1914'den bu yana Volksbühne tiyatrosu duruyor.

O meydanda ilk anıt dikme girişimi Sosyalist Birlik Partisi (SED) yönetimi tarafından 1951'de engellenmişti. Rosa Luxemburg'a adanmış »anımsama yazılarının« meydana yerleştirilmesi ancak 2006 yılında başarıldı. Onu, kendi kendisini tanımlamasına uygun olarak yüksek bir kaideye koymadılar. Hem, heykelinin dikildiği yerlerde en az rahatsız edici olarak algılandığı biliniyordu. Heykel yerine, Rosa Luxemburg'un eserlerinden bazı cümleler metal harfler şeklinde meydana sıralandı. Böylesi bir anıtın oluşturulmasını sağlayan girişimciler, Rosa Luxemburg'un düşüncelerini bronz harflerle ebediyen saklama fikrine, o çok korkulan kahkahasıyla yanıt verip vermeyeceğini hiç bir zaman öğrenemeyecekler tabii ki. Velhasıl, yaptıkları bu onurlu iş küçümsenecek bir şey de değil.

Peki tüm bunların dışında Polonya'nın Zamość kasabasında doğup, Berlin'in Tiergarten semtinde nehre atılan ve bir çok insanın ismi ile ölüm hikâyesini tanıdığı, ancak geriye kalanları sadece efsane olarak duyduğu bu Rosa Luxemburg'dan geriye neler kalacak? Bazı maddebaşları yeterli olacaktır:

Günümüzde de giderek daha çok önem kazanan, görünürdeki banallığı ile ürkütücü olsa da, Rosa Luxemburg'un hareket anlayışıdır. Sınıfı statü olarak değil, hareket olarak algılayan düşüncesiyle gelecekteki direniş için bize bir anahtar »miras« bırakmıştır. Alışlagelmiş sınıf ilişkilerinin çözüldüğü ve hep daha yeni cepheleşmelerle yer değiştirdiği günümüzde, *kurtuluşun önkoşulu olarak ortak eylem* düşüncesi, değişik bir ışıktaki bize görünmektedir. Bu aynı zamanda aydınlanmanın filozofu Immanuel Kant'ın, kendi kabahatiyle ergin olunmama durumundan kurtuluş düşüncesi için de geçerlidir.

Bir zamanlar proleter muhitte en azından belirli bir süre için »sınıf« gibi bir şey işlev gördüyse, bugün ortak kültür ve yaşam biçimleri istisna haline gelmiştir. Beraberlik ve böylece etkin direniş artık ancak eylem ile, hareket ile oluşturulabilmektedir. Rosa Luxemburg ise tam da bunun için büyük ve daha bütünüyle keşfedilmesi gereken bir teşvik kaynağıdır.

Rosa Luxemburg için *kamuoyu*, *açıklık* her türlü demokrasinin temel koşuluydu. Kamuoyunu ilgilendirdiğinden açıklanması gerektiğine inandığını, tüm hiddetiyle karanlıklardan çıkartıyordu. Polemik, Rosa Luxemburg'un aracıydı. Toplum uyuşturana kadar sözde bilgilerin seller gibi akıtılmasına, ama asıl nedenlerin sis perdeleri arkasında gizlenmesine alışılan günümüzde polemik, gururla korunan sıradanlığa karşı kullanılabilir, ama yeniden öğrenilmesi gereken etkin bir ilaçtır.

Bu arada belirtmeyi unutmadan: Rosa Luxemburg inancını sosyal-demokrasinin öncüllerinden olan Ferdinand Lassale'de bulmuştu. Sol politikanın »ayak takımı« tarafından bozulacağını ve bu nedenle arka odalarda »ciddî kesimlerin« pratiğiyle gerçekleşeceğini iddia eden karşıtlarını, »reel politikacıları« ve fısıltıcıları kızdırarak, hep Lassalle'in *En devrimci eylem, her zaman neyin ne olduğunu söylemektir* sözünü kullanmıştır. Tabii ki böylesi bir davranışla çoğunlukla güçlü rakipler kazanılır, cesur dostlar değil.

Günümüzdeki gibi, toplumun »bireyselleştirilme« [İndividualleştirme] bayrağı altında kişilsiz – ve böylece kooperasyon ve direniş yeteneğinden mahrum – savunmasız bireylere parçalandığı dönemlerde Rosa Luxemburg'dan *İndividualizm* öğrenilebilir. Çünkü o büyük bir individualistti – ama kooperasyonsuz bireyselliğin verimsizliğe ve etkisizliğe yol açtığı bilincinde olan bir individualist. Verimsiz ve etkisiz olmaktan, ölümden daha fazla korkardı.

Rosa Luxemburg'un *bürokrasiler ve örgütler* üzerine olan eleştirisi de halen güncelliğini korumaktadır. Büyük, kendi kendine bürokrasilerin ol-

duğu günümüzde Rosa Luxemburg'un, *öncelikli* olarak kendi kendilerini amaç görenek hareket etmeye başladıklarında, gereksiz kılıf haline geldiklerine dair eleştirisi, bugün dahi ürkütücü güncellik taşımaktadır. [Böylesi bürokrasiler] her türlü hareketi, her türlü yaşamı boğmakta ve yerine yalancı bir yaşamı yerleştirmektedirler. Bu da her türlü kurtuluşçu niyetin sonu demektir. Çünkü o zaman sadece [bürokrasiyi] kullananlara yarar sağlamaktadırlar. Bu sadece stalinizm ile sınırlı değildir.

Last but not least; Rosa Luxemburg'dan arda kalan dünya edebiyatıdır – yazı ve mektuplarında çelişkileri arayan ve günümüz solcularında çok ender görülen kıvılcım saçan bir zekâ.

Rosa Luxemburg politikada ve özel yaşamında, teori ve pratikte hâlen çok ender yakalanan bir seviye bıraktı. İspiyonlanan ve çamur atılan bu kadına, bugün dahi bir çok kişi ancak dilsiz bir ikon olarak tahammül edebiliyor ve de faydalı görüyor. Böylelikle bu kısa boylu, ama büyük kadın hem bir meydan okuma, hem de bir cesaretlendirici olarak varlığını sürdürmeye devam ediyor.

Jörn Schütrumpf
Berlin, 17 Şubat 2006

Partileri, hareketleri polisiye araçlarla yer üstünden uzaklaştırmak, gün ışığını ellerinden almak – tüm bunları Rosa Luxemburg tasavvur edemiyordu; reformistleri korumak için değil, hatalarla özgürce mücadele edebilirlerse, [hataları] gerçekten aşabilecek bir devrim ve devrimciler için. Çünkü devrimcilerin reformizme karşı verilen mücadelede elde edecekleri deneyimleri, hiç bir önder, hiç bir polisiye kurum veya Çeka veremezler. [Devrimciler] kendi deneyimlerini ancak kendi mücadelelerinden elde etmek zorundadırlar.

Paul Levi, 1922

Öğretmen

Rosa Luxemburg yazar ve konuşmacı faaliyetlerinin yanısıra ... gerçek bir öğretmendi aynı zamanda ... Eski parti okulunda öğretmendi.

Rosa Luxemburg burada ulusal ekonomi dersleri veriyordu.

Bizi ulusal ekonomi sorularıyla ilgili olarak kendi tartışmalarımızı yürütmeye, kendi düşüncelerimizi geliştirmeye nasıl mı zorlardı? Soru sorarak! Sürekli soru sorarak ve yeni sorular dayatarak, sınıfın tespit edilmesi gerekenlerden neler öğrendiğini ortaya çıkartırdı. Soru sorarak verilen yanıtları sarsıyor ve verdiğimiz yanıtların içinin nasıl boş olduğunu görmemizi sağlıyordu. Sorularıyla, geliştirdiğimiz gerekçeleri teker teker ele alıyor ve bizlere, gerekçelerimizin doğru ya da yanlış olduğunu kendi kendimize fark etme fırsatını tanıyordu. Sorularıyla bizleri, kendi yanlıgımızı algılayarak, doğru çözümlere giden yolu bulmamızı sağlıyordu.

...

Bazen okulda özel takdis saatleri olurdu. Özellikle ders konusunun diğer bilimlerin sınırlarına geldiğinde veya bu bilimlerin içerisine sarktığında söz konusu olmaktaydı. Öğrencilerin sorulara verecekleri kendi yanıtları için koşullar eksik olduğunda, Rosa Luxemburg bazen sosyolojiden, bazen tarihten veya fizikten olmak üzere, birbiriyle bağlantılı örnekler verirdi. Bunu yaparken asıl önemli olanı apaçık bir biçimde öylesine öne çıkarabilirdi, retorik lâfazanlığa kaçmadan kısaca öylesine başarılı retorik söylem kullanırdı ki, bu kadının zihinsel-evrenselliğini içimiz titreyerek hissettiğimiz takdis saatlerinde olduğumuzu zannederdik.

Rosi Wolfenstein, 1920
KPD kuruluşunda Rosa Luxemburg'un karşıtıydı,
Sonraları evlendiği Paul Frölich ile birlikte
Rosa Luxemburg'un eserlerini yayımladı,
1929'da KPD'den atıldı

Rosa Luxemburg

Barınakta

Rayh başkentimizin tatil günü keyfi zalimce rahatsız edildi. Evsiz ve barksızların kaldığı belediye barınağında kitlesel zehirlenme haberi, tam da dini bütünler o güzelim eski şarkıyı: »Ah sen neşeli, ah sen bahtiyar, merhamet yayan Noel günü«nü söylemeye başlayacaklarken, yayılmıştı. Genç, yaşlı hayli kurban verilmişti: 21 yaşındaki kalfa Joseph Geihe, 47 yaşındaki işçi Karl Melchior, 65 yaşındaki Lucian Sycyzptierowski – zehirlenen evsiz barksızların listesi her geçen gün uzuyordu. Ölüm onları her yerde buluyor: barınakta, hapiste, ısınma salonunda veya sokakta, sığındıkları ahırda. Yeni yıl henüz çan sesleri altında başlamaya hazırlanırken, evsiz barksızların yüzellisi ölümcül acılar altında inliyor, yetmiş ise çoktan öbür dünyayı boyluyordu.

Başka zamanlar çoğu insanın uzak kalmaya çalıştığı Fröbel sokağındaki o sade ev, genel ilginin merkezindeydi: Kitlesel hastalık nereden geliyordu? Salgın mı vardı, yoksa çürümüş yiyeceklerin yenmesi sonucu bir zehirlenme mi? Güvenlik görevlileri iyi yurttaşları bilgilendirmekte gecikmediler: Salgın hastalık yoktu, yani namuslu nüfus için, kentin iyi insanları için bir tehlike söz konusu değildi. Kitlesel ölümler sadece »barınakçılarla«, noel günü kokuşmuş ve »çok ucuz« balık veya zehirli içkiden başka bir şey alamayanlarla sınırlı kalmıştı. Ama o insanlar kokuşmuş balıkları nereden almışlardı? Balık satan bir işportacıdan mı, yoksa pazar artıklarından mı? İkinci varsayım hemen ciddi gerekçelerle reddildi: Belediye pazarındaki artıklar, yüzeysel düşünen ve ulusal ekonomi konusunda bilgisiz insanların zannettiği gibi, önüne gelen evsiz barksızın alıp götürüleceği sahipsiz mal değildir. Bu artıklar toparlanmakta ve itinalı bir biçimde dezenfekte edildikten sonra domuzlara yem olarak verilmek üzere büyük domuz çiftliklerine satılmaktadır. Belediye pazarı polislerinin uyanık memurları, ayak takımının, domuzların yemini izinsiz olarak alıp, dezenfekte etmeden yutmalarına engel olmaktadır. Yani evsiz barksızların, bazılarının düşündüğü gibi, noel ziyafetlerini Pazar artıkları arasından seçmeleri olanaksızdır. O yüzden polis şu anda evsiz barksızlara zehirli pislikleri satan bir »işportacının« veya dükkan sahibinin peşine düştü.

Joseph Geihe, Karl Melchior ve Lucian Szczyptierowski o sade varoluşlarıyla böylesine ilgiyi hiç çekmemişlerdi. Şimdi ise – ne büyük bir

onur! Büyük büyük doktorlar kendi elleriyle iç organlarını incelemekteler. Daha önce hiç kimsenin ilgilenmediği midelerinin içi detaylı bir biçimde anlatılmakta ve basına konu olmakta. On beyefendi – basın öyle bildirdi – barınakçıların yaşamına neden olan basilin kültürlerini yetiştirmekle uğraşıyorlarmış. Dünya, evsiz barksızların tek tek nerede rahatsızlandıklarını, polisin cesetlerini nerede bulduklarını, ahırda mı, yoksa daha önce geceledikleri barınakta mı, tam olarak öğrenmek istiyor. Lucian Szczyptierowski aniden önemli bir kişi oluverdi ve obduksiyon masasında koku saçıyan bir ceset olmasaydı, herhalde gururdan kabarıverirdi.

Hatta – allahtan Prusya Kralı olarak apanajı enflasyon nedeniyle üç milyon Mark yükseltilecek, en azından zor duruma düşmekten kurtarılan – Kayser bile belediye barınağında zehirlenenlerin sağlık durumu hakkında arada sırada bilgi alıyordu. Ve kadınlığını gösteren eşi ise Winterfeldt haznedarı üzerinden belediye başkanı Kirschner'e üzüntülerini iletmişti. Gerçi belediye başkanı Kirschner kokmuş balığın tadına, ucuz olmasına rağmen, bakmamıştı ve ailesi ile birlikte hayli sağlıklıydı. Hem, bildiğimiz kadarıyla Joseph Geihe ve Lucian Szczyptierowski ile hiçbir akrabalığı yoktu. Ama Winterfeldt haznedarı imparatoriçenin başsağlığı dileklerini başka kime iletenecekti ki? Majestelerinin selamlarını obduksiyon masasındaki ceset parçalarına iletenecek değil di ya. Peki, »matem tutan yakınlar«? Onları batakhanelerde, yetimhanelerde, fahişelerin semtinde veya fabrikalar ve maden ocaklarında kim tanıyor, kim bulacak? O yüzden belediye başkanı Kirschner onların adına imparatoriçenin selamlarını aldı ve bu selamlar ona, Szczyptierowski'lerin acısını metanetle çekme gücünü verdi. Belediye sarayında da bu facia erkeksi soğukkanlılıkla karşılandı. Olay araştırıldı, kontrol edildi, tutanaklar tutuldu, sayfalar dolduruldu, ama hiçkimse başını öne eğmedi ve zavallıların ölüm kalım savaşları karşısında, aynı ölüm tehlikesiyle karşılaşan antik kahramanların cesareti gösterildi.

Buna rağmen bu olay kamuoyuna keskin bir nifak soktu. Aslında toplumumuz genelde epeyce iffetlidir; onurluluğa, düzenliliğe ve örf ve adetlere dikkat eder. Devletin yapısında ve yaşamında kuşkusuz kusurlar vardır. Ama güneşte de lekeler yok mu? Hem, bu dünyada bütünüyle mükemmel olan bir şey var mı ki? İşçilerin kendileri, bilhassa örgütlü olanlar, proletaryanın varlığı ve mücadelesinin onur ve dürüstlük sınırı içerisinde vuku bulduğuna inanıyorlar. Hem, »sefaletleşme« gri teori olarak çürütülmedi mi? Herkes barınakların, dilencilerin, fahişelerin, gizli polislerin, mücrimlerin ve »aydınlıktan korkan unsurların« olduğunu biliyor. Ancak

tüm bunlar uzakta ve yabancı olanlar, asıl toplumun dışında olan bir şey olarak hissedilmekte. Namuslu işçiler ile afroz edilenler arasında bir duvar var ve duvarın öte tarafında dışkılar içerisinde yükselen feryad pek ender akıllara geliyor. Âniden, sanki iyi eğitilmiş, narin ve nazik insanların arasında birisinin pahalı mobilyaların üzerinde iğrenç cürümlerin, utanmaz sefalardan izlerini bulmasında olduğu gibi etki yaratan bir şey oluyor. Ve aniden korkunç bir sefaletin hayaleti toplumumuzun namusluluğunun bir maske olduğunu, iffetinin bir fahişenin makyajından başka bir şey olmadığını gösteriyor. Ve aniden medeniyetin sarhoşluğunun ve hafif yaşamının arkasında bir barbarlık uçurumu, hayvanlaşma ortaya çıkıyor; insanların çöpler arasında yiyecek bir şeyler aradıkları, can çektiikleri ve vebalı nefeslerini gökyüzüne gönderdikleri yerlerde cehennem görüntüler beliyor.

Ve bizleri gölgelerin karanlık diyarından ayıran duvarın aniden kâğıttan bir kulis olduğu ortaya çıkıyor.

Barınakta kalanlar, kokuşmuş balığı yiyen veya zehirli içkiyi içenler kimlerdi? Bir kalfa, bir inşaat teknisyeni, bir tornacı, bir tesviyeci – işçi, işçi, hepsi işçiydi. Peki, polislerin kimliklerini tespit edemediği o adsızlar kimlerdi? İşçiler, hepsi işçiydi veya düne kadar işçiydi.

Ve hiç bir işçinin barınağa düşmeme, kokuşmuş balığı yememe veya zehirli içkiyi içmeme güvencesi yok. Bugün güçlü, namuslu, çalışkan olabilir – ama yarın o uğursuz kırk yaş sınırına ulaşmış, patronu onu »işe yaramaz«
görüp işten çıkarılırsa ne olacak? Veya yarın onu sakat bırakacak, dilenci haline getirecek bir kazaya uğradığında?

Yoksullar evine veya hapse düşenlerin zayıf ve kötü unsurları: bunamış ihtiyarlar, genç suçlular, sapkınlıkları olan deliler oldukları söyleniyor. Olabilir. Ancak yüksek sınıflara ait olan zayıf ve kötü insanlar barınağa değil, ya sanatoryumlara yatırılıyorlar, ya da içgüdülerini zenciler ile zenci kadınlar üzerinde tatmin edebilecekleri sömürge görevlerine gönderiyorlar. Ahmaklaşan eski kraliçeler veya düşesler son günlerini, lüks içinde ve her daim hazır hizmetkarlarıyla kapalı saraylarda yaşıyorlar. Binlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olan ve duyuları cinayet ve cinsel sefahtan sonucu körelen o kaçık ihtiyar canavar, Sultan Abdülhamit'e son günlerini geçirmesi için, keyif bahçeleri olan, usta aşçılar ve onikisinde tazelerden oluşan haremiyle şatafatlı bir villa tahsis edildi. Genç canı Proper Arensberg'e neşeli beyefendiler arasında, şampanyalı ve istiridyeli bir cezaevi. Sapık dükler, kahraman eşlerinin bakımı altında ve yıllanmış şarap mahzenlerinin tesellisine terk edilerek, mahkemelerden muaf tutulur-

larken, bir cinayet ile bir intihara neden olan Allenstein'lı zihinsel engelli subay karısına, sosyetenin gizli sempatisi altında, ipek elbiseli rahat bir burjuva yaşamı sunuluyor.

Yaşlı, zayıf, zihinsel engelli proleterler ise, aynı Konstantinopol'deki köpekler gibi sokaklarda, barınaklarda, bataklarda geberiyorlar. Ve yanbaşılarında geriye bıraktıkları tek mirasları, kokuşmuş balık kuyruğu bulunuyor. Sınıf ayrışması gaddarca deliliğe, suça ve ölüme kadar sürüyor. Mülkiyet sahibi gürûh, son nefesine kadar esirgeniyor ve yaşamdan zevk alıyor – proleter Lazarus'a ise açlığın akrepleri ve çöp istifindeki ölümün zehirli basili kalıyor.

Kapitalist toplumun proleter varlığının dairesi işte burada kapanıyor. Proleter yaşamına, çocukluğundan beri sermaye için sabırla gündelik angaryayı yerine getiren çalışkan ve dürüst bir işçi olarak başlıyor. Altın hasat kapitalistlerin ahırlarında milyon kere milyonlara ulaşır, bankalardan ve borsalardan giderek daha güçlenen bir zenginlik nehri akarken, işçiler gri, görünmez, suskun bir kitle olarak her gün fabrika kapılarından, sabahları girdikleri gibi, varlıksızlar, tek varlıkları olan vücutlarını pazara götüren ebedî pazarcılar olarak çıkıyorlar.

Zaman zaman bir kaza ya da bir fırtına onları onlar, yüzler halinde ölüme gönderiyor – kısa bir gazete haberi, bir kaç sayı bu felaketten bahsediyor. Bir kaç gün sonra ise unutuluyorlar. Son nefesleri, faal kâr yapma uğraşının solumasının ve tepinmesinin sesleri altında boğuluyor. Ve bir kaç gün sonra sermayenin boyunduruğu altındaki yerlerini yüzlerce yenisi alıyor.

Zaman zaman bir kriz geliyor, işsizliğin, açlıkla umutsuz boğuşmanın haftaları ve ayları. İşçi her defasında, sermaye için kaslarını ve sınırlarını gerdirme iznini aldığından, mutlu bir biçimde değirmen çarkının bir basamağına çıkmayı başarıyor.

Ama zamanla gücünü kaybediyor. Uzun süren işsizlik, bir kaza, yaşlanmak – ve böylece önüne gelen her işi kabul eden işçi mesleğinden kopuyor ve hızla aşağılara kayıyor. İşsizlik süresi giderek daha da uzuyor, çalıştırılma süreleri düzensizleşiyor. Proleterin varlığını artık tesadüf belirliyor. Talihsizlik onu takip ediyor, pahalılık en çok onu vuruyor. Ekmek kavgasında sıkıldığı kasları nihayet gevşiyor, onuru azalıyor ve kendini ya evsiz barksızlar için yapılan barınağın kapıları, ya da duruma göre bir cezaevinin kapıları önünde buluyor.

Böylece her yıl binlerce proleter varlık, işçiliğin olağan sınıf koşullarından, sefaletleşmenin karanlığına düşüyor. Sermayenin sıkacağı suyu kal-

mayan kullanılmış, faydasız unsurlar olarak, demir süpürgeyle süpürülecek insan çöptü, bir tortu gibi toplumun sessizce dibine batıyorlar; Yasanın güçlü kolu, açlık ve soğuk burada birbirleriyle yarışıyor. Ve sonunda da burjuva toplumu aforoz edilenlere zehirli kadehi sunuyor.

Karl Marx »Kapital«de kamusal içtimaî muaveneti, çalıştırılan işçilerin ve işsizlerin ölü ağırlığının malûller evidir der. Kamusal yoksulluğun oluşumu, mevcut çalıştırılmayan işçi kesiminin oluşmasıyla ayrılmaz bir biçimde bağlantılıdır. İkisi de aynı şekilde gerekli, kapitalist üretim ve zenginliğin gelişimi için yaşamsal koşuldur. Toplumsal zenginlik, sömüren sermaye, büyümesinin kapsamı ve enerjisi ne denli büyükse, proletaryanın ve emeğinin verimliliğinin mutlak büyüklüğü ve işsiz katmanların büyüklüğü o denli yüksek olur. Ancak bu katmanların, çalıştırılan işçi kitlesine oranla olan büyüklüğü ne denli yüksek olursa, sayısız yoksullar o denli kitlesel olur. İşte bu kapitalist üretimin mutlak genel yasasıdır.¹⁰

Çürümüş balık yiyerek yaşamını sokakta kaybeden Lucian Szczyptiewowski, aynı basılı yeni yıl kartları ve altın yaldızlı saat zinciri alabilen her ücretli işçi gibi, proletaryanın varlığının bir parçasıdır. Evsiz barsızlar için barınak ve polis gözaltısı, aynı Rayh Şansölye Sarayı ve Deutsche Bank gibi günümüz toplumunun sütunlarıdır. Ve belediye barınağında çekilen zehirli balık ziyafeti, milyonerlerin masasındaki şampanya ile hayvarın görünmez altlığıdır. Tıp konseyi üyesi beyefendiler, zehirlenenlerin bağırsaklarındaki öldürücü mikrobu ne kadar arar, »saf bakteriyel kültürleri« ne kadar yetiştirirlerse yetiştirsinler; Berlinli barınakçılarının ölümüne neden olan gerçek zehir basilinin adı – saf kültürde kapitalist toplum düzenidir.

Her gün tek tek evsiz barsızlar ölmekte, açlık ve soğuktan inlemektedirler – polis raporlarının haricinde hiç kimsenin dikkatini çekmemektedirler. Berlin’de heyecan yaratan tek neden, tüm bunların kitlesel olarak ortaya çıkmasıdır. Görüldüğü kadarıyla proleter, sadece kitle olarak, sefaletini defalarca göstererek toplumun dikkatini üzerine çekebilmektedir. Böylece en alttaki, evsiz barsız dahi, sadece cesetler yığını olsa da, kamusal bir büyüklük haline gelmektedir.

Bir ceset genelde sessiz ve bakılmayacak bir şeydir. Ama bazı cesetler vardır ki, onlar trombonlardan daha yüksek sesle konuşur ve meşalelerden daha parlak ışıldarlar. 18 Mart 1848 barikatlar mücadelesinden sonra Berlinli işçiler, şehit düşenlerin cesetlerini yukarılara kaldırıp, Kralın sa-

10 Karl Marx: Das Kapital. Birinci Cilt, Karl Marx, Friederich Engels: Werke, Bd. 23, Berlin 1970, S. 673 ile karşılaştırınız.

rayının önüne götürmüşler ve despotizmi kıyğınların önünde baş eğmeye zorlamışlardı. Şimdi ise görev, Berlin’de zehirlenen, etleri etlerimizden ve kanları kanımızdan olan evsiz barksızların cesetlerini milyonlarca proletelerin elleri üzerinde taşımak ve böylesi iğrençlikleri doğuran bu alçak toplum düzeni kahrolsun şiarı altında mücadelenin yeni yılına taşımaktır!

Kaynak: Die Gleichheit (Stuttgart), 22. Yıl 1912, No. 8, S. 113–115

Öyle zannediyorum ki, dünya edebiyat tarihinde, Romanya'daki bir mandanın çektiklerini anlatırken, sosyal ... sefaletini tam anlamıyla verdiği dış dünyanın güvenilir keşfinin azamî ölçüsüyle özdeş olan »Ben–Analizini« maksimum ölçüde yapabilmiş Rosa Luxemburg örneğinde olduğu gibi, pek az mektup yazarı vardır ...

Toplumumuzun insancılığı, Rosa Luxemburg'un mirasını ne dereceye kadar onurlu bir biçimde koruyabileceğimizle ölçülecektir.

Walter Jens, 1988

Rosa Luxemburg

Yahudi pogromlarının, oradansa, Almanya'da olabileceğini tasavvur edebilirim ...

Hapishaneden Sophie Liebknecht'e yazdığı bir mektup

Breslau, 24 Aralık 1917 öncesinde

Soniçka, kuşçuğum, mektubunuza öylesine sevindim ki, hemen yanıtla-
mak istiyordum, ama o aralar çok konsantre olmak zorunda kaldığım iş-
lerim vardı. O yüzden bu lükse izin veremedim. Ardından da, senli benli
sohbet etmemiz daha hoş olacak diye bir fırsatını bekledim.

Rusya'dan gelen haberleri okuduğum her günde sizi düşündüm ve her
saçma sapan telgraf nedeniyle nedensiz yere nasıl heyecandığınızı tasav-
vur ettim. Oralardan gelen haberler genellikle tatar haberleridir, ki bu Gü-
ney¹¹ için iki kat daha fazla geçerlidir. Kaosu olanaklı olduğunca abart-
mak telegraf ajanslarının (orada da, burada da) işine gelmektedir ve her
inanılmaz dedikoduyu taraflı bir biçimde şişirmektedirler. Durum açıklığa
kavuşana kadar boşu boşuna endişeli kalmak için hiç neden yok. Orada-
ki olayların genelde kansız geçtiği görülüyor, yani »muharebeler« dedi-
koduları şimdye kadar teyid edilmedi. Burjuva muhabirlerinin gözünde
boşalmış bir kaçıklık ve cehennem gibi görünen, aslında amansız bir parti
mücadelesidir. Yahudi pogromlarına gelince, yayılan tüm dedikoduların
hepsi bir yalandan ibaret. Rusya'da pogrom dönemleri ebediyen sona erdi.
İşçilerin ve sosyalizmin gücü, bunun tersini engelleyecek güçte.¹² Dev-
rim oradaki havayı pisliklerden ve gericiliğin boğucu nefesinden öylesine
temizledi ki, Kişinjo¹³ artık ebediyen yok oldu. Yahudi pogromlarının,
oradansa, Almanya'da olabileceğini tasavvur edebilirim ... Her halükâr-

11 Karl Liebknecht'in eşi olan Sophie Liebknecht (1884–1964), Don nehri kıyısındaki Rostov'dan gelmişti.

12 24 Ekim 1917'de (Almanya'da 6 Kasım – Rusya'da 1918'e kadar Julian takvimi geçerliydi) Bolşevikler Rusya'nın başkenti Petrograd'da (bugünkü St. Petersburg) silahlı başkaldırışı başlatmışlar, 25 Ekim'de geçici Kerenski Hükümeti'ni alaşağı etmiş ve böylelikle Ekim Devrimi'ni başlatmışlardı. II. Tüm Rusya Sovyet Kongresi 26 Ekim'de iktidarın işçi, asker ve köylü delegelerinin Şura'sına geçtiği kararını almıştı. Bu kararlar, başkanlığını W. İ. Lenin'in yaptığı ilk Sovyet Hükümeti, »Halk Komiserleri Konseyi« kurulmuş oldu.

13 1903 Nisan'ında Kişinjo'da çarlık rejimi tarafından oluşturulan silahlı bir örgüt yahudileri, öğrencileri, solcuları ve devrimci işçileri teröze ediyordu. Çarlık Rejimi pogromlarla grevlere ve yürüyüşlere yanıt veriyordu.

da [Almanya'da] buna uygun şer, korkaklık, gericilik ve ahmaklık havası egemen. Bu açıdan Güney Rusya konusunda sakin kalabilirsiniz. Oradaki gelişmeler Petersburg Hükümeti ile Rada¹⁴ arasındaki ihtilâfa dönüştüğünden, kısa zaman içerisinde çözüm bulunacak ve durumun belirginleşmesi sağlanacaktır. Belirsizliğin yarattığı korku ve huzursuzluğun içinizi semirmesine izin vermenizin hiç bir anlamı olmayacak. Küçük kızcağızım, cesur olunuz, başınız yukarda olsun, sakin olun. Her şey daha iyi olacak, hep en kötüsünü beklemeyin! ...

Sizi çok yakında, Ocak'ta, burada görebilmeyi sıkı sıkı umuyorum. Gerçi Mathilde Wurm'un Ocak'ta geleceği söz konusuydu ve tabii ki sizin Ocak'ta beni ziyaret etmemenizi istemek oldukça zor, ancak benim herhangi bir ayarlama yapmam olanaklı değil. Eğer siz Ocak'tan başka bir zaman bulamazsanız, o zaman öyle olur. Belki de Mathilde Wurm Şubat'ta gelebilir, ne dersiniz? Her halükârda sizi ne zaman görebileceğimi bilmek istiyorum.

Karl'ın (Liebknecht) Luckau'da¹⁵ tutulmasından bu yana bir yıl geçti. Bu ay onu çokca düşündüm. Tam bir yıl önce siz Wronke'ye yanıma gelmiş ve bana güzel bir yılbaşı çamı hediye etmişsiniz ... Bugün ben de bir tane aldım, ama çirkin ve dalları kopmuş olan bir çamı gönderdiler, sizin kine hiç benzemiyor. Satın aldığım sekiz lambacığı nasıl yerleştireceğim, bilemiyorum. Kodesde üçüncü Noel bayramım, ama trajik bir şey değil. Her zamanki gibi sakin ve neşeliyim.

Dün uzun süre uyanık kaldım – artık gece saat birden önce uyuyamıyorum, ama saat onda yatağa girmek zorundayım –, uyanık olunca karanlıkta çeşitli şeyler düşünüyorum. İşte dün de, herhangi bir neden olmadan, neden böylesine neşeli bir mestlik içinde yaşıyorum diye düşündüm. Örneğin burada karanlık bir hücrede, taş gibi sert bir döşek üzerine uzanmışım. Etrafımda alışılagelmiş kilise sessizliği hakim, insan kendini mezardaymış gibi hissediyor; hapishane avlusunda bütün gece yanık duran sokak lambasının ışığı pencereden tavanı aydınlatıyor. Arada sırada uzaklardan geçen bir trenin gürültüsü veya pencerenin altında uyuşmuş ayaklarını birazcık hareket ettirmek isteyen nöbetçinin adımları belirli belirsiz duyulu-

14 1917 Nisan'ında Kiev'de Ukraynalı partiler ve gruplar bloğu tarafından, Ekim Devrimi'nden sonra »Ukrayna Halk Cumhuriyeti«nin en yüksek organı olarak ilan edilen Ukrayna Merkezî Rada'sı kurulmuş ve Rada Petrograd'daki »Halk Komiserleri Konseyi«ne karşı çıkmıştı. 1917 Aralık'ında Charkow'da yapılan I. Tüm Ukrayna Sovyet Kongresi'nde Ukrayna Sovyet Hükümeti, karşıt hükümet olarak oluşturuldu.26 Ocak (8 Şubat) 1918'de sovyet taraftarı ordular Kiev'i işgal etti.

15 Karl Liebknecht 8 Aralık 1916'da Luckau hapisanesine götürülmüştü.

yor. Adımlarının altındaki kumun çıkardığı ses öylesine umutsuz ki, sanki varoluşun sıkıntı ve çaresizliği ıslak gece karanlığında yankılanıyor. Ve ben öyle yalnız, sessiz, karanlığın, sıklımlışlığın, kışın özgürsüzlüğünün siyah yorganlarına sarılmış bir vaziyetteyken, kalbim sanki güneşin ışınları altında yeşeren bir çayıra uzanmışım gibi anlaşılabilir, tarif edilemez bir neşeyle çarpıp duruyor. Ve ben karanlıkta, sanki her türlü kötü ve üzgün yalanı cezalandırıp, ışığa ve mutluluğa dönüştüren herhangi bir büyüleyici sırrı biliyormuşum gibi, yaşama gülümsüyorum. Bunu yaparken, bu neşemin nedenini arıyor, bulamayınca da, kendime gülüyorum. Öyle zannediyorum ki, sır yaşamın kendisinden başka bir şey değil; derin gece karanlığı, doğru bakılırsa, bir kadife kadar güzel ve yumuşak. Ve nöbetçinin ağır adımlarının altında ezilen ıslak kum taneleri de yaşamın güzel ve küçük bir şarkısını söylüyorlar – eğer dikkatlice dinlenirse. Böylesi anlarda sizi düşünüyorum ve her zor durumda yaşamın güzel ve neşeli yanlarını görebilmeniz, renkli bir çimen üzerinde dolaşıp, mest olabileceğiniz diye bu tılsımlı anahtarları size vermek istiyorum. Size çilekeşçi, düşlenen zevkleri sunmak değil, reel duyu zevklerini layık görüyorum. Yıldızlarla süslenmiş ve sizi küçüklükten, adilikten ve korkunçluktan koruyan bir mantıyla dolaşırken olmanız düşüncesi beni rahatlatacağından, size içimdeki bitmez tükenmez sevinci vermek istiyorum.

Steglitzer Park’ında siyah ve mor-pembemsi ahududulardan güzel bir buket toplamıştınız. Siyah olanları muhtemelen – meyveleri ağır ve yoğun salkımlar halinde büyük tüylü yapraklar arasında asılı olan – mürver ağacından veya daha büyük bir olasılıkla, zarif salkımları gibi meyveleri ve uzun yeşil yapraklıları olan kurtbağrındandırlar. Küçük yapraklıklar arasında mor-pembesi olanlar ise herhalde cüce muşmulalardı; aslında kırmızı olurlar, ama sonbaharda çokca olgunlaşıp, çürümeye yüz tuttuklarında, mor-pembemsi gözüktürler. Yapraklıklar sıçankulağı otuna benzer şekilde küçük, sivri, koyu yeşil ve üstü derimsi, altı pürüzlüdür.

Sonyuşa, Platen’in »Musibet Çatal«ını biliyor musunuz? Acaba bana gönderebilir veya getirebilir misiniz? Karl bir ara bu kitabı evde okuduğundan bahsetmişti. George’nin şiirleri çok güzel. Şimdi, tarlalarda gezerken genellikle söylediğiniz »Kızılımsı tahılın hışır daması altında«¹⁶ dizisinin nereden geldiğini öğrendim. Fırsat bulduğunuzda yeni »Amadis«¹⁷ yazıp, gönderebilir misiniz? Bu şiiri – tabii ki Hugo Wolff’un şarkısı nede-

16 »Der siebente Ring. »Nun lass mich rufen« Stefan George.

17 Christoph Martin Wieland’ın tuhaf kahramanlık şiiri.

niyle – çok seviyorum, ama yanımda yok. »Lessing Efsanesi«ni okumaya devam ediyor musunuz? Ben de yeniden Lange'nin, beni hep teşvik edip, serinleten »Materyalizmin tarihi«ni okudum. Bu kitabı okumanızı o kadar istiyorum ki.

Ah, Soniçka, burada çok keskin bir acı yaşadım. Hava almaya çıktığım avlunun orada çoğunlukla askerî araçlar geçiyor. Asker elbiseleri ve kanlı gömleklerin doldurulduğu çuvallar taşıyorlar ... Çuvallar burada indiriliyor ve içindekiler, hücrelere dağıtılıp, yamalandıktan sonra tekrar orduya teslim ediliyor. Bir gün gene bir araba geldi, atlar değil, mandalar arabayı çekiyordu. Bu hayvanları ilk kez bu kadar yakından gördüm. Bizim sığırlardan daha güçlü ve geniş yapıya sahipler, kafaları daha yassı, basık bir şekilde eğimli boynuzlarıyla ve büyük siyah, uysal gözleriyle koyunlarımıza benziyorlar. Romanya'dan, savaş yağması ... arabaları süren askerler, bu yabancı hayvanları yakalamanın çok zor olduğunu ve özgürlüğe almış olduklarından, yük çektirmenin daha zor olduğunu anlattılar. Ta ki »vae victis«¹⁸ lâfı onlar için geçerli olana dek feci bir şekilde dövülmüşler ... Sadece Breslau'da yüzlercesi varmış, hem de yeşil Romen otlaklarına alışık olan bu hayvanlara kuru ve kıt yem veriliyormuş. Her türlü yük arabasını ölene dek çektiriyorlar. İşte bir kaç gün önce böylesi bir araba geldi. Çuvallar, mandaların kapının eşliğinden adım atamayacak derece yüksek yüklenmişlerdi. Arabayı süren asker, zorba bir herif, hayvanları öylesine kamçılıyordu ki, gardiyan kadın bile sinirlenerek, hayvanlara hiç mi acı mıyorsun diye bağırdı! Askerse kötü bir gülümsemeye »biz insanlara da kimse acı mıyor« dedi ve daha hızlı vurmaya başladı ... Hayvanlar sonunda arabayı tümsek üzerinden çekebildiler, ama bir tanesi kan kaybediyordu artık ... Soniçka, manda derisi, ki kalın ve dayanıklıdır, yırtılmıştı. Yük indirilirken hayvanlar sessiz ve yorgun bir şekilde duruyorlardı. Yarası kanayan, sanki ağlayan bir çocuk gibi siyah bir yüzle ve uysal gözlerle etrafa bakıyordu. Yüzündeki ifade, sert bir şekilde cezalandırılmış olan, ama neden cezalandırıldığını ve nasıl olup da bu işkenceden, çiğ şiddetten kurtulacağını bilmeyen bir çocuğun ifadesiydi ... Önünde duruyordum ve hayvan bana baktığında, gözlerimden yaşlar aktı – onun yaşlarıydı gözümde akan, insan en sevdiği kardeşi için bile bu denli acılı titreyemezdi, benim acizlik içerisinde titrediğim gibi. Romanya'nın özgür, yeşil çimenleri ne kadar uzak, ne kadar ulaşılmaz, ne kadar da kayıp! Orada güneş nasıl da başka aydınlatırdı, rüzgârın üflemesi ne kadar değişik, kuşların güzel

18 Vah ki yenilene.

ötüşleri veya çobanın melodik seslenmeleri nasıl da farklıydı. Şimdi ise bu yabancı korkunç kent, boğuk ahır, o yabancı korkunç insanlar, iğrenç samanlar ve dayak, yaradan akan o kan ... Ah, benim zavallı mandam, zavallı, sevgili kardeşim. İkimizde böylesine aciz, böylesine mat burada duruyoruz. Sadece acizliğimiz, acımız, özlemimiz bizi birleştiriyor. Bu arada tutuklular çalışkanca ağır çuvalları indirip, bir eve taşırırken, arabayı süren asker elleri cebinde, avluda büyük adımlarla gezinip, ıslık çalmaya başlamıştı. Ve gözümün önünden savaş geçiverdi.

Çabuk yazın.

Sizi kucaklıyorum, Soniçka
R'niz

Sevgili Sonyuşka, her şeye rağmen sakın ve neşeli kalınız. Yaşam böyledir işte ve böyle, olduğu gibi, cesur, ümitsizliğe kapılmadan, bir gülümsemeye kabullenmek gerekir – her şeye rağmen. Neşeli noeller! ...

Paul Levi Şimdi Rosa Luxemburg'un, o yanıldığı eserlerini yayımlayarak, burjuvaziye – ve dolayısıyla II. ve ikibuçukuncu Enternasyonal'e, onun ajanlarına – yaranmak istiyor ...

İŞçi hareketinin arka avlusunda, gübre yığınları arasındaki Paul Levi, Scheidemann, Kautsky türünden tavuklar ve bunların bütün akrabaları, bu büyük komünist [kadının] hatalarını görerek, kendilerinden geçecekler elbette.

Lenin, 1922

... hep aynı insan

Çünkü sevgili Clara, şize bunu açık olarak söylüyorum: Rusların şu anda komünizme yükledikleri yükü, Almanya'daki biz komünistler – kendimi de sayarsam, tanrı beni affetsin – bir de komünist partimiz olursa – şimdi-kini saymazsam tanrı beni affetsin – hiç taşıyamayacağız ...

Rusların şimdi basit bir metodu var. Kendilerine karşı birisi bir şey derse, menşevist oluyor. Rusların hatalarının *en derin* kaynaklarını ideolojik olarak açmayı ve bence bu hataların, Rosa Luxemburg'un yaklaşık 20 yıl önce karşı çıktığı Leninci yaklaşımın içinden nasıl çıktıklarını ve Rosa Luxemburg'un karşı çıkarken nasıl dava uğruna, sanki basit bir metod için, menşevizmle arasına sınır koyduğunu göstermeyi günün icabı sayıyorum. Bunun ne denli gerekli olduğunu, bir Lenin'in dahi yazdığım makaleleri menşevizm olarak nitelendirebilme gerçeği gösteriyor. Lenin gibi birisi menşevizmin başka bir şey olduğunu bilmesi gerekiyor ve ben de bunu göstermeye çalışacağım. Ve her şeyi ele aldığımızda, Rosa ile hem Menşevikler, hem de Bolşevikler arasında derinden giden bir fark olduğuna inanıyorum. Sevgili Clara Yoldaş, Rosa'nın söylediklerini yanlış anlamalara, yanlış bilgilere – Rosa hep iyi bilgi alırdı – veya kişisel moralsizliklere bağlamakla Rosa'ya haksızlık ediyorsunuz.

Rosa gibi kendi içerisinde tamamlanmış bir dünya resmini taşıyan insan, her yerde aynı insandır: ister Spartaküs programını yazsın veya Bolşevikleri eleştirsin, ister makale veya kitaplar yazsın, konuşmalar yapsın veya taktik kararlar versin: *o hep aynı insandır*. İşte böyle birisinin varlığı veya bir zamanlar var olduğu teskin edici olandır.

Paul Levi'nin, 23 Eylül 1921'de Lenin'in görevlendirmesi üzerine, Levi'yi Rosa Luxemburg'un Rus Devrimi Üzerine başlıklı yazısını yayımlamaktan vazgeçirmek isteyen Clara Zetkin'e yazdığı mektuptan.

Rosa Luxemburg

Rus Devrimi Üzerine¹⁹

I

Rus Devrimi, Dünya Savaşı'nın en muazzam olgusudur. Başlaması, emsalsiz radikalizmi, kesintisiz etkisi, resmî Alman sosyaldemokrasisinin, Alman emperyalizminin başlayan fetih kampanyasını bir memur gayretiy-le ideolojik olarak örtbas etmek için kullandığı yalan söylemini: yani Rus Çarlığı'nı yıkacak ve ezilen halklarını özgürleştirecek olan Alman süngüsünün misyonu söylemini, en iyi biçimde deşifre etmiştir. Rusya'daki devrimin ulaştığı muazzam kapsam, bütün sınıf ilişkilerini sarsan, tüm sosyal ve iktisadî sorunları açığa çıkartan ve burjuva cumhuriyetinin ilk devresinden diğer safhalarına iç mantığının uğursuzluğuyla ilerleyen derinlemesine etkisi – ki Çarlık'ın yıkılması dar bir epizot, neredeyse önemsiz bir olay olarak kalmıştır –, tüm bunlar Rusya'nın kurtuluşunun savaşın ve Çarlık'ın askerî yenilgisinin bir sonucu, Kautsky'nin redaksiyonu altındaki »Neue Zeit«ın başyazısında sözünü verdiği »Alman yumruğu içinde tutulan Alman süngüsünün« bir kazancı değil, aksine devrimin kendi ülkesinde derin kökleşmiş ve tamamen olgunlaşmış olmasının bir sonucu olduğunu apaçık göstermektedir. Alman emperyalizminin, Alman sosyaldemokrasinin ideolojik kalkanı arkasındaki savaş macerası, Rusya'daki devrimi olanaklı kılmamış, aksine, başlangıçta belirli bir süre için – 1911'den 1913'e kadar artarak gelişen selden sonra – tehir etmiş ve ardından – devrimin başlamasından sonra – ona en ağır, en olağandışı koşulları yaratmıştır.

Bu gelişme, her düşünebilen gözlemci için, Kautsky'nin hükümet sosyalistlerinin partisiyle üzerinde hemfikir olduğu ve Rusya'nın iktisadî açıdan geri kalmış, genellikle tarım ülkesi olarak sosyal devrim ve proletaryanın diktatörlüğü için olgun olmadığını ileri süren doktriner teoriyi yalanlayan bir kanıttır. Rusya'nın sadece bir burjuva devrimi için olgunlaştığını söyleyen – ve Rusya'daki sosyalistlerin burjuva liberalizmi ile koalisyona girme taktiğini temellendiren yaklaşımın dayandırıldığı – bu teori aynı zamanda Rus işçi hareketi içerisindeki oportünist kanadın, Axelrod ve Dan'ın liyakatli yönetimi altındaki Menşeviklerin teorisidir. İkisi de, Rus ve Alman oportünistleri, Rus Devrimi'ne yönelik ve taktiğin detay sorularıyla ilgili

19 Redaksiyonel başlık. Bitirilmemiş metin. *Rosa Luxemburg, Werke, Bd. 4, S. 332–365*'den alıntı.

pozisyonların kendiliğinden ortaya çıktığı bu temel değerlendirmelerinde bütünüyle Alman hükümet sosyalistleriyle uyuyorlar: her üçünün de görüşüne göre Rus Devrimi, Alman emperyalizminin, Alman sosyaldemok-rasisinin mitinde oluşan, asil görev olarak adlandırdığı safhada, Çarlık'ın yıkılması noktasında durmalıydı. Eğer devrim bu noktadan ileri gitti, proletarya diktatörlüğünü ödev olarak gördüyse, bu, o doktrine göre, Rus işçi hareketinin radikal kanadının, Bolşeviklerin, basit bir hatasıydı ve bu yüzden devrimin ilerleyen süreçlerinde karşılaştığı her olumsuzluk, kur-banı olduğu her kargaşa bu uğursuz hatanın doğal sonucuydu. Gerek tepini-mci »Vorwärts«, gerekse de Kautsky tarafından »marksist düşüncenin« bir meyvesi olduğu iddia edilen bu doktrin teorikman, sosyalist değişimin ulusal, yani her modern devletin kendi sorunu olduğunu söyleyen özgün »marksist« buluşa yol açmaktadır. Tabii ki Kautsky, soyut şemanın sisleri arasında kapitalizmin dünya çapındaki ve modern ülkelerini tümünü birbiri-ne bağlı bir organizma haline getiren iktisadî bağlantılarını göstermesini çok iyi bilir.

Rus Devrimi – *uluslararası* gelişme ve tarım sorununun bir meyvesi –: çözümü, burjuva toplumunun sınırları içerisinde olanaksız.

Bu doktrin *pratikte* uluslararası proletaryanın ve ilk etapta Alman prole-taryasının Rus Devrimi'nin başarısına yönelik sorumluluğunu unutturma, bu devrimin uluslararası bağlantılarını yalanlama eğilimi göstermektedir. Savaşın ve Rus Devrimi'nin seyri, Rusya'nın ham oluşunu değil, Alman proletaryasının tarihsel görevleri yerine getirmedeki olgunsuzluğunu kanıtlamıştır ve Rus Devrimi'ne her eleştirisel bakışın ilk görevi, bu gerçeği tüm çıplaklığı ile göz önüne çıkartmaktır. Rus Devrimi'nin kaderi bütü-nüyle uluslararası olaylara bağımlıydı. Bolşeviklerin politikalarını tama-men proletaryanın dünya devrimine dayandırmaları, politik öngörülerinin ve esaslı sadakatlerinin, politikalarının cesur atılımının en parlak kanıtıdır. Burada kapitalist gelişmenin son onyılıda yaptığı devasa sıçrayış görülebil-mektedir. 1905–1907 Devrimi, Avrupa'da çok zayıf bir yankı buldu. Bu nedenle bir başlangıç bölümü olarak kalmak zorundaydı. Devamı ve çözü-mü, Avrupa'daki gelişmeye bağlıydı.

Eleştirisiz savuncarlığın değil, sadece etraflı, düşünceli eleştirinin de-neyim ve öğreti hazinelerini çıkartabileceği çok açıktır. Dünya tarihinin ilk deneyinde işçi sınıfının diktatörlüğüyle, hem de düşünülebilecek en ağır koşullar altında: dünya yangınının ve emperyalist soykırım kaosunun ortasında, Avrupa'nın en gerici askerî gücünün ilmiği içinde, uluslararası proletaryanın bütünüyle başarısızlığı karşısında, yani bu olağandışı koşul-

lar altındaki bir işçi diktatörlüğü deneyiyle Rusya’da tüm yapılanların mükemmelliğin zirvesi olduğunu söylemek, deli saçması olurdu. Diğer taraftan sosyalist politikanın temel kavramları ve zorunlu tarihsel önkoşullarına bakış, bu son derece koşullar altında en devasa idealizmin ve en dayanıklı enerjinin bile devrime ve sosyalizme değil, en fazla bunların aciz ve çarpık hamlelerine yol açacağı varsayımına zorlamaktadır.

Bunları, tüm etraflı bağlantıları ve etkileriyle açık bir biçimde göz önüne çıkarmak, bütün ülkelerdeki sosyalistlerin temel ödevidir; çünkü ancak böylesi bir acı idrak sonucunda uluslararası proletaryanın Rus Devrimi’nin kaderiyle ilgili olan sorumluluğunun büyüklüğü ölçülebilir. Diğer yandan, salt bu yol üzerinden proleter devrimin sırt sırta uluslararası hareketinin belirleyici önemi geçerlilik kazanır – tek tek ülkelerdeki proletaryanın en çalışkanlığının ve en büyük fedakârlığının, olmadığı takdirde, kaçınılmaz olarak çelişkiler ve hatalar keşmekeşine döndürecek temel koşul olarak.

Rus Devrimi’nin akıllı önderlerinin, Lenin ve Troçki’nin, dikenli ve türlü tuzakla dolu olan yollarında, bazı kesin adımlarını büyük tereddütler içinde ve şiddetli isteksizlikle attıkları ve acı zorunluluklar ile dayatmaların kaynaklı girdabında yapmak zorunda olduklarını, Enternasyonal tarafından sosyalist politikanın eleştirisiz hayranlığa ve şevkli taklide yol açacak ulu örneği olarak kabul görülmesini beklemekten hayli uzak oldukları, kesinlikle şüphe götürmemektedir.

Aynı şekilde Rus Devrimi’nin katettiği şimdiki kadarki yolların eleştirel değerlendirilmesinin, yalnızca Rus proletaryasının Alman kitlelerinin utandırıcı miskinliğini aşacak olan saygınlığının ve hayranlık uyandıran örneğinin altını tehlikeli biçimde oyacağı korkusuna kapılmak da yersizdir. Bundan yanlış bir şey olamaz. Almanya’daki işçi sınıfının devrimci eylem gücü artık hiç bir zaman Alman sosyaldemokrasisinin geleneğindeki herhangi bir kitlesel telkine, ister kendi »merciileri«, ister »Rus örneği« olsun, herhangi bir lekesiz otoriteye dayanan vesayet metodları anlayışı ile yaratılamayacaktır. Alman proletaryasının tarihsel eylem yetisi devrimci hurra havasının yaratılmasıyla değil, tam tersine sadece görevlerin dehşetli ciddiyetinin, tüm karmaşıklıklarının idrakı, politik olgunluk ve zihinsel bağımsızlık ve de kitlelerin, Alman sosyaldemokrasisi tarafından onyıllarca çeşitli bahaneler altında öldürülmeye çalışılan eleştirel karar verme yetisi sayesinde doğabilir. Rus Devrimi’nin ve bütün tarihsel bağlantılarının eleştirel değerlendirilmesi, Alman ve uluslararası işçilerin günümüzdeki durumdan doğan görevlerin üstesinden gelebilmeleri için olabilecek en iyi eğitimidir.

II

Rus Devrimi'nin, Mart'ta patlak vermesinden, Ekim Devrimi'ne kadar süren ilk devresi, genel seyri açısından gerek büyük İngiliz Devrimi'nin, gerekse de büyük Fransız Devrimi'nin tam bir benzeridir. Bu, burjuva toplumunun koynunda üreyen devrimci güçlerin, eski toplumun zincirlerine karşı verdikleri her ilk, büyük genel mücadelenin tipik gelişimidir.

Gelişimi doğal olarak yükselen bir çizgide hareket etmektedir: ılımlı başlangıçlardan, hedeflerin giderek daha fazla radikalleşmesine, sınıflar ve partiler koalisyonundan, en radikal partinin tek egemenliğine doğru.

İlk anlarda, 1917 Mart'ında, devrimin başında »kadetler«, yani liberal burjuvazi duruyordu. Devrimci selin ilk genel yükselişi, önüne çıkan herkesi ve herşeyi birlikte götürdü: devlet darbesinin²⁰ sonucu olan gerici dört sınıflı seçim sisteminin²¹ en gerici ürünü olan dördüncü Duma, aniden devrimin bir organı haline geldi. Milliyetçi sağcılar dahil, bütün burjuva partileri aniden mutlakiyete karşı saf aldılar. Mutlakiyet, daha ilk taarruzda, hafif dokunmayla yere düşecek ölü bir uzuv gibi, direniş göstermesizin yıkıldı. Gelişmenin fırtınalı süreci, zamanında Fransa'nın onyıllar sonrasında kat ettiği yolu, günler ve hatta saatler içerisinde aldı. Burada Rusya'nın, Avrupa'nın yüzyıllık gelişiminin bir sonucunu gerçekleştirdiği ve 1917 Devrimi'nin, Alman »kurtarıcıların« hediyesi değil, 1905–1907 Devrimi'nin doğrudan devamı olduğu görüldü.

Ancak şimdi ikinci, daha zor olan görev başlıyordu. Devrimin itici gücü, daha ilk anından itibaren kent proletaryasının kitesiydi. Talepleri salt politik demokrasiyle kısıtlı değil, bilâkis uluslararası politikanın acil sorununa: hemen barışa yönelikti. Devrim, aynı zamanda aynı hemen barış talebini yükselten ordu kitesine ve tarım sorununu 1905 Devrimi'nden bu yana hep ön planda tutan köylü kitesine dayanmaktaydı. Hemen barış talebi, sözcülüğünü Miljukov'un²² yaptığı liberal burjuvazinin emperya-

20 Çarlık Hükümeti 3 Haziran 1907'de II. İmparatorluk Duması'nı lağv etmiş ve sosyaldemokrat fraksiyonun üyelerini tutuklamıştı. Aynı anda, İmparatorluk Duması'nın onayını almadan, yeni seçim yasasını yürürlüğe soktu. Darbe hükümete, Duma içerisinde sağcı bir çoğunluk sağlama ve 1912'de seçilen IV. İmparatorluk Duması'nı »en gerici katmanların, köleci toprak sahipleri ve burjuvazinin üst kesimleri ile içiçe geçmiş olan Çarlık bürokrasisinin« iktidar organı haline getirme olanağını veriyordu. (*W.I. Lenin, Werke, Bd. 19, S. 29*)

21 Aralık 1905 tarihli seçim yasasına göre seçmenler, zümre ve mülkiyetlerine göre dört sınıfa ayrılıyor, toprak sahiplerine özel imtiyazlar tanınmıyor ve işçi ile köylü delegelerinin sayısı azaltılıyordu. Bu antidemokratik seçim yasasına 1907 darbesinden sonra yeni sınırlamalar eklendi. Böylece büyük toprak sahipleri ile büyük burjuvazinin Duma'daki egemenliği garanti altına alınırken, Rusya'nın kenar bölgelerindeki halklara ya hiç, ya da çok sınırlı seçim hakkı veriliyordu.

22 Kadetlerin önderi P.N. Miljukov geçici hükümetin Dışişleri Bakanı'ydı.

list tandansı ile sert bir biçimde çelişmekteydi; toprak sorunu ise, burjuvazinin diğer kanadının, derebeyliğin, korkulu rüyası ve böylelikle, kutsal özel mülkiyete yönelik bir suikast anlamına geldiğinden, bütün burjuva sınıflarının hassas noktasıydı.

Böylelikle devrimin ilk zaferinin ertesi günü, devrimin tam ortasında iki temel nokta, barış ve toprak sorunu üzerine bir iç mücadele başladı. Liberal burjuvazi sürünceme ve kaçamaklar taktiğini başlattı. İşçi kitleleri, ordu, köylülük giderek daha atılgan bir biçimde bastırıyorlardı. Barış ve toprak sorununun, cumhuriyetin politik demokrasisinin kaderiyle bağlı olduğu şüphe götürmüyordu. Devrimin ilk taarruz dalgasına kapılıp, cumhuriyetçi devlet biçimine kadar sürüklenen burjuva sınıfları, kısa zaman sonra gerici dayanak noktaları aramaya ve sessizce karşı devrimi örgütlemeye başladılar. Kaledin Kazakları'nın Petersburg'a²³ karşı giriştikleri saldırı bu tandansın açık bir ifadesiydi. Bu saldırı başarılı olsaydı, sadece barış ve toprak sorununun değil, demokrasinin, cumhuriyetin sonu gelecekti. Proletaryaya karşı dehşetli bir egemenlik kuracak olan askerî diktatörlük ve monarşiye geri dönüş, kaçınılmaz sonuç olacaktı.

İşte burada Kautsky çizgisindeki Rus sosyalistlerini, Menşevikleri yönlendiren taktiğin ütopyikliği ve özünde gericiliği ölçülebilir.

Bu çalışkan adamın²⁴ Dünya Savaşı'nın dört yılında yorulmaz yazıcılığıyla nasıl sakin ve metotlu bir biçimde, sonucunda sosyalizmi sağlam bir yeri kalmayan eleğe dönecek şekilde, sosyalizme peş peşe teorik delikler açtığını izlemek, hayret vericidir. Taraftarlarının resmî teorikçilerinin bu çalışkan eserini izlemeleri ve her yeni icadını gözlerini kırpmadan yutmalarındaki eleştirisiz itidal, Scheidemann ve ortaklarının taraftarlarının, sosyalizmin bunlar tarafından *pratikte* adım adım delinmesini izlemelerindeki itidal ile benzeşmektedir. Gerçekten de her iki uğraş birbirini tamamlamaktadır ve Kautsky, marksizmin resmî tapınak bekçisi, savaşın başlangıcından itibaren Scheidemannların pratikte yaptıklarını: 1. Enternasyonal, barışın enstrümanı; 2. Silahsızlanma ve Milletler Cemiyeti, milliyetçilik; ve en sonunda da 3. Demokrasi, sosyalizm *değil*'i teoride yapmaktadır.

Rus Devrimi'nin burjuva karakteri fiksiyonuna kendini kaptırarak – öyle ya, Rusya sosyal devrim için henüz olgunlaşmamıştı – umutsuzca

23 Kazak Ataman'ı A.M. Kaledin Don Kazakları'nı mobilize etmiş ve 1917 Ağustos'unda devrimi engellemek ve bir askerî diktatörlük kurmak için Petrograd'a yürüten L.G. Kornilov yönetimi altındaki karşı devrimci birlikleri desteklemişti. İşçiler ve askerler, Bolşeviklerin önderliğinde karşı devrimcilere karşı koydular ve onları hüsrana uğrattılar.

24 Karl Kautsky kast edilmektedir.

burjuva liberalleri ile koalisyona, yani devrimci gelişmenin doğal iç seyri nedeniyle bölünmüş olan, birbirleriyle sert bir biçimde çelişen güçlerin cebri birleşimine sarılmışlardı. Axelrod ve Don'lar, devrim ve devrimin ilk kazanımı olan demokrasiye yönelik en büyük tehdidi oluşturan o sınıflar ve partilerle her pahasına birlikte çalışmak istiyorlardı.

Böylesi bir durumda, başlangıçtan itibaren demokrasiyi kurtaran ve devrimi ilerleten o taktiğini ilân ve çelik tutarlılıkla takip eden Bolşevik akım tarihsel onura hak kazanmaktadır. Bütün iktidarı sadece işçi ve köylü kitesinin, sovyetlerin eline bırakmak – işte bu gerçekten devrimin içinde bulunduğu zorluktan çıkmanın tek yolu, devrimin dar boğazdan çıkartılıp, engelsiz gelişmesi için akıp gideceği nehir yatağının önündeki kördüğümü açan kılıç darbesiydi.

Böylelikle Lenin-Partisi, Rusya'da devrimin ilk devresindeki gerçek çıkarlarını kavrayabilen tek parti, devrimi ileriye iten unsuru, yani bu anlamda da gerçekten sosyalist politika yapan tek partiydi.

Devrimin başlangıçlarında her taraftan düşmanlıkla, iftirayla ve fesatla karşılaşan Bolşeviklerin, en kısa sürede devrimin başına getirilmeleri ve tüm gerçek halk kitlelerini: kent proletaryasını, orduyu, köylülüğü ve demokrasinin devrimci unsurlarını, sosyalist-devrimcilerin sol kanadını kendi bayrağı altına toplayabilmesi işte buradan açıklanabilir.

Rus Devrimi'nin gerçek durumu bir kaç ay sonrasında tek seçeneğe indirildi: Ya karşı devrimin zaferi ya da proletarya diktatörlüğü, ya Kaledin ya Lenin. Kısa süre sonra ilk sarhoşluğun ardından her devrimde ortaya çıkan ve Rusya'daki, »burjuva« devrimi çerçevesinde çözümü olmayan barış ve toprak sorunlarının somut aciliyetinin bir sonucu olan objektif durum buydu.

Rus Devrimi bu noktada da her büyük devrimin temel öğretisini, yaşam yasasını teyid etti: [Devrim] ya çok hızlı davranıp ileriye hamle yapacak ve demirden yumruğuyla tüm engelleri bertaraf edip, hedeflerini hep yenden daha ileriye yerleştirecek, ya da kısa zamanda zayıf çıkış noktasına geri itilecek ve karşı devrim tarafından ezilecektir. Durmanın, yerinde saymanın, ilk anda elde edilen hedeflerle yetinmenin devrimde yeri yoktur. Ve her kim ki parlamentodaki göstermelik kavgaların sıkıcı bilgeliklerini devrimci taktiğe uygulamak istiyorsa, o sadece devrimin yaşam yasasına, psikolojisine ve tüm tarihsel deneyimlere aynı bir kapalı kutuya olduğu gibi yabancı olduğunu gösteriyordur.

1642'de patlak veren İngiliz Devrimi'nin seyri. Eşyanın mantığı nasıl Presbiteryanlar'ın zayıf dalgalanmalarının, kralcı orduya karşı verilen te-

reddütlü savaşta Presbiteryan önderlerin kesin savaştan ve böylelikle I. Karl'a karşı zafer kazanmaktan kasten kaçınmalarının, Independentler'in onları parlamentodan kovmalarını ve iktidarı kendi ellerine geçirmelerini reddedilemez zorunluluk haline getirmişti. Independent Hareketi'nin bütün vurucu gücünü Independent Ordusu içindeki küçükburjuva askerlerin alt kitlesi, Lilburn'cü »Eşitleyiciler« iken, Digger Hareketi içerisinde ifadelerini bulan ve demokratik »Eşitleyiciler« Partisi'nin mayalı hamurunu oluşturanlar, en ileri giden sosyaldevrimci unsurlar, asker kitlesinin proleter unsurlarıydı.

Devrimci proleter unsurların asker kitlesi üzerindeki fıkfı etkisi olmaksızın; demokratik asker kitlesinin de Independentler Partisinin burjuva üst katmanlarına yönelik baskısı olmaksızın, ne parlamento Presbiteryanlar'dan »temizlenir«, Kavalyalar Ordusu'na ve İskoçlara karşı verilen savaş zaferle sonuçlanır, ne mahkeme açılıp I. Karl idam edilebilir, ne de Lordlar Kamarası lağv edilip, cumhuriyet ilân edilebilirdi.

Büyük Fransız Devrimi'nde nasıldı? Burada da Jakobenlerin dört yıllık mücadeleden sonra iktidarı ele geçirmelerinin, devrimin kazanımlarını kurtarmak, cumhuriyeti gerçekleştirmek, feodalizmi parçalamak, içte ve dışarıda devrimci savunmayı örgütlemek, karşı devrimin konspirasyonlarını bastırmak ve Fransa'daki devrimci dalgayı bütün Avrupa'ya yaymak için tek araç olduğu ortaya çıkmıştı.

Rus Devrimi'nin ilk safhasındaki »burjuva karakterinin« korunmasını isteyen Kautsky ve Rus yandaşları, Büyük Fransız Devrimi'ni iki evreye: ilk, girondist safhanın »iyi« devrimi ve Jakobenci iktidardan sonraki »kötü« devrime ayıran geçen yüzyılın Alman ve İngiliz liberallerinin denkidirler. Tarih anlayışının liberal sığılığı »ölçüsüz« Jakobenlerin iktidarı ele geçirmeleri olmaksızın girondist safhanın ilk ürkek ve yarım kazanımlarının devrimin enkazı altında kalacağını, 1793'deki tarihsel gelişmenin gidişatı karşısında Jakoben diktatörlüğün tek alternatifinin »ılımlı« demokrasi değil, aksine Bourbon'ların restorasyonu olacağını kavrama gereğini hissetmez tabii ki! Devrimlerin hiç birinde »altın orta yol« ayakta kalamaz. [Devrimin] doğa yasası acil kararları gerekli kılar: Ya lokomotif tarihsel yükselişin en uç noktasına kadar son süratle ilerletilecektir, ya da kendi ağırlığıyla çıkış noktasına geri kayacak ve yarı yolda zayıf güçleriyle geriye dönüşü durdurmak isteyenleri kurtulamayacak bir biçimde uçuruma sürükleyecektir.

Her devrimde önderliği ve iktidarı ancak en ileri itici parolayı sunan ve bunun bütün sonuçlarına katlanmaya hazır olan partinin ele geçirebileceği

buradan açıklanabilir. Başlangıçta kitleler üzerinde müthiş etkileri olan, ama uzun süren ikircilikliklerinden, iktidarı ve sorumluluğu üstlenmekten kaçınmalarından sonra sahneden şöhretsizce süpürülen Rus Menşeviklerinin, Dan, Zereteli ve diğerlerinin acıklı rolü buradan açıklanabilir.

Lenin Partisi, gerçek bir devrimci partinin icabını ve yükümlülüğünü kavrayan ve »Tüm iktidar proletarya ve köylülük eline!« şiarıyla devrimin devamını güvence altına alan tek partiydi.

Böylelikle Bolşevikler, Alman sosyaldemokratlarının her zaman korkulu rüyası olan ünlü »halkın çoğunluğu« sorusunu çözdüler. [Alman sosyaldemokratlar] parlamenter kretinizmin islah olmaz çırakları olarak, parlamenter çocuk bahçesinin sözüm ona bilgiğini basitçe devrime uyarlıyorlar: bir şeyi gerçekleştirebilmek için illâki çoğunluğa sahip olmak gerekliymiş. Yani devrimde de önce »çoğunluğu« kazanmalıydık. Ancak devrimlerin gerçek diyalektiği bu parlamenter köstebek bilgeliğini tersine çevirmektedir: Yol, çoğunluk üzerinden devrimci taktiğe değil, devrimci taktikten çoğunluğa gider. Sadece önderlik yapmayı, yani ileriye itmeyi bilen bir parti, rüzgâr hızıyla taraftar kazanır. Lenin ve yoldaşlarının belirleyici momentte ileriye itici olan tek şiarı: »Tüm iktidar proletarya ve köylülük eline!« şiarını yükseltme kararlılığı, önderleri Marat gibi bodrumlarda saklanmak zorunda kalan, koğuşturulan, iftira edilen, »illegal« bir azınlığı bir gece içerisinde devrimin mutlak hâkimi haline getirmiştir.

Bolşevikler de hemen bütünsel ve en ileriye gidici programı iktidarlarının amacı olarak açıkladılar: Burjuva demokrasisinin güvence altına alınması değil, sosyalizmi gerçekleştirmek amacıyla proletarya diktatörlüğü. Böylelikle ilk kez sosyalizmin son hedeflerini pratik politikanın doğrudan programı olarak ilân etmenin tarihsel onurunu bir daha silinmeyecek şekilde elde ettiler.

Lenin, Troçki ve yoldaşları tarihsel bir dönemde bir partinin gösterebileceği cesaret, eylem gücü, devrimci öngörü ve tutarlılığın hepsini gösterebilmişlerdir. Batı'da, sosyaldemokraside olmayan bütün devrimci onur ve eylem yetisi Bolşeviklerde temsil edilmekteydi. Onların Ekim Başkaldırısı, sadece Rus Devrimi'nin gerçek kurtuluşu olmakla kalmadı, aynı zamanda uluslararası sosyalizmin onurunun da kurtuluşu oldu.

III

Bolşevikler, İngiliz Eşitlikçiler ile Fransız Jakobenlerin tarihsel mirasçılarıdır. Ancak, Rus Devrimi'nde iktidarı ele geçirdikten sonra karşı karşıya kaldıkları somut görev, tarihsel öncüllerinin görevleri ile karşılaştı-

lamayacak derecede daha zordu.²⁵ Tabii ki mülkiyeti doğrudan, hemen ele geçirme ve toprağın köylüler²⁶ arasında paylaşılması şiarı, iki şeye ulaşmanın, büyük toprak sahipliğini ortadan kaldırmanın ve köylülüğü hemen devrimci hükümete bağlamanın en kısa, en basit ve en özlü formülüydü. Proleter-sosyalist hükümetin tahkimine yönelik politik tedbir olarak mükemmel bir taktikti. Maalesef [bu taktiğin] iki yanı vardı ve köylülüğün mülkiyeti doğrudan ele geçirmesinin, sosyalist iktisatla hiç bir ortak yanı olmadığı, [bu taktiğin] ters yüzüydü.

İktisadî ilişkilerin sosyalist reorganizasyonu, ziraî ilişkiler hususunda iki önkoşulu zorunlu kılar. Önce, taşrada tek başına sosyalist iktisat biçiminin çıkış noktası olarak hizmet edecek olan büyük toprak mülkiyetinin, ziraî üretim araçları ve metodlarının teknik açıdan en ilerici yoğunlaşması olarak ulusallaştırılması. Eğer küçük köylünün parselini elinden almaya gerek yok ve ona gönüllü olarak toplumsal işletmenin avantajlarından, önce kooperatifleşme yolu ve en sonunda da bütünsel sosyal işleme katılmaya kazanılmasıyla faydalanma kararı bırakılacak ise, o zaman taşradaki her sosyalist reform tabii ki büyük ve orta ölçekli toprak mülkiyetinden başlamak zorundadır. [Sosyalist iktisat reformu] burada mülkiyet hakkını öncelikle ulusa veya, sosyalist hükümette [ulusla] eşanlama gelen, devlete vermelidir; çünkü sadece bu adım ziraî üretimin, birbiri ile bağlantılı olan büyük sosyalist bakış açılarından örgütlenmesinin olanağını garanti eder.

İkincisi; bu reorganizasyonun önkoşullarından bir tanesi: ziraî iktisat ile sanayi ayrılığının, burjuva toplumunun bu karakteristik özelliğinin, her ikisinin karşılıklı olarak içiçe geçmesi ve birleşmesi, ziraî ve sanayi üretiminin türdeş bakış açısıyla kapsamlı biçimlenmesine yer vermesi için, ortadan kaldırılmasıdır. Tek tek işletme biçimi nasıl olursa olsun: ister kent idareleri, isterse, kimilerinin önerdiği gibi, devlet merkezinden – her durumda bunun koşulu, merkezî olarak standart geliştirilen ve gerçekleştirilen bir reform ve [bu reformun] önkoşulu olarak toprağın ulusallaştırılma-

25 Rosa Luxemburg orijinal sayfanın üst köşesine, nereye ait olduğunu belirtmeden bir not düşmüş: »(Tarım sorununun önemi. Daha 1905'de. Ardından 3. Duma'daki sağcı köylüler! Köylülük sorunu ve savunma, ordu.)«

26 II. Bütün Rusya Sovyet Kongresi'nin 8 Kasım 1917 tarihinde, »köylü seçmenin verdiği görev« doğrultusunda kabul ettiği kararname ile, toprak üzerindeki mülkiyet kaldırıldı ve büyük toprak sahiplerinin, kilise ve manastırların arazileri tazminat ödeneksizin kamulaştırıldı. Toprak, denkleştiren arazi kullanımı ilkesine, yani çalışma ve kullanım normlarına göre dağıtıldı. Arazi kullanımının, tek tek kişiler, yerel idare veya kooperatif biçiminde olup olmayacağı, köy halkının iradesine bırakıldı. Gelişmiş iktisadî kullanımda olan araziler ise ya yerel idarenin, ya da devletin eline bırakıldı.

sıdır. Büyük ve orta ölçekli toprak mülkiyetinin ulusallaştırılması, sanayi ve ziraatın birleştirilmesi, her sosyalist iktisat reformunun, olmadıkları takdirde sosyalizmin olamayacağı, iki temel bakış açılarıdır.

Rusya'daki Sovyet Hükümeti'nin bu devasa reformları uygulayamaması mı? Bu sistemi kim yapabilir ki! Lenin ve yoldaşlarından, iktidarlarının bu kısa süresinde, iç ve dış mücadelelerin yırtıcı girdabının tam ortasında, etrafları sayısız düşman ve dirençlerle sarılmış iken, sosyalist devrimin en zor görevlerinden birisini, evet, rahatlıkla söyleyebiliriz, *en* zorlu görevini çözmüş olmalarını veya sadece çözmeye başlamış olmalarını beklemek, kötü bir şaka olurdu! Biz de, hele bir iktidara gelelim, Batı'da da ve en uygun koşullar altında dahi, daha bu büyük görevin binlerce komplike zorluğunun üstesinden henüz kabaca gelmeden, bazı dişlerimizi bu çetin cevizin üzerinde kıracağız!

Ama, iktidara gelmiş olan bir sosyalist hükümet her durumda şunu yapmalıdır: ziraî ilişkilerin ilerideki sosyalist reformunun temel önkoşulları yönünde olan tedbirler almak, en azından o tedbirlere giden yolu tıkayacak olan her şeyden kaçınmak.

Bolşeviklerin, mülkiyeti hemen ele geçirme ve toprağın köylülere paylaşılması şiarı, ister istemez ters yönde etkide bulunmak zorundaydı. [Bu şiar] sadece sosyalist tedbir olmamakla kalmadı, aynı zamanda böylesine tedbire giden yolu kesmekte, ziraî ilişkilerin sosyalist anlamdaki reorganizasyonu önüne aşılamayacak zorluklar yığmaktadır.

Arazi mülkiyetlerinin, Lenin ve arkadaşlarının basit: Gidin ve toprağı alın! parolası üzerine, köylülük tarafından ele geçirilmesi, büyük toprak mülkiyetinin kaotik bir bimde köylülüğün mülkiyetine geçmesine yol açtı. Gerçekleştirilen toplumsal mülkiyet değil, aksine yeni özel mülkiyettir ve büyük mülkiyetlerin orta ve küçük mülkiyete, izafi olarak gelişmiş büyük işletmenin, teknik açıdan firavunlar döneminden kalma araçlarla çalışan küçük işletmelere parçalanmasıdır. Dahası: Bu tedbir ve [bu tedbirin] uygulanmasının kaotik, saf keyfi biçimi ile taşradaki mülkiyet farklılıkları giderilemedi, aksine sertleştirildi. Bolşeviklerin, köylülüğü köylü komiteleri kurmaya ve asilzadelerin topraklarına el koyulmasının bir kolektif eyleme dönüştürülmesi için yaptıkları çağrı olmasına rağmen, bu genel tavsiyenin gerçek pratikte ve taşradaki gerçek güç ilişkilerinde hiç bir değişikliğe yol açamayacağı çok açıktı. Komiteli veya komitesiz, köy burjuvazisini oluşturan ve her Rus köyündeki yerel gücü ellerinde tutan zengin köylüler ve tefeciler, tarım devriminden asıl faydalananlar oldular. Toprak dağılımı sonucunda köylülüğün ortasındaki sosyal ve iktisadî eşitsizliğin

giderilemediğini, aksine artırılıp, oradaki sınıf çelişkilerinin sertleştirildiğini, herkes gözü kapalı parmaklarıyla hesap edebilir. Bu güç değişimi kesinlikle proleter ve sosyalist çıkarların zararına gerçekleşmiştir.

Lenin'in, sanayinin merkezileştirilmesinin, bankaların, ticaret ve sanayinin ulusallaştırılmasının zorunluluğu üzerine yaptığı konuşma. Peki, neden toprağın da [ulusallaştırılmasının zorunluluğu] değil? Burada tam tersi oldu: desantralizasyon ve özel mülkiyet. Slogan ise, çokca küfredilen sosyalist-devrimcilerden veya, daha doğrusu, köylülüğün spontane hareketinden.

Sovyet Hükümeti tarım ilişkilerinde sosyalist esasları uygulamak için, proleterlerden – genellikle kentsel, işsiz unsurlardan – oluşan tarım komünleri yaratmayı aradı. Bu gayretlerin sonuçlarının, tarım ilişkilerinin toplam hacmine oranla, kaybolacak derecede küçük olacakları ve sorunun değerlendirilmesinde hiç dikkate alınamayacakları basitçe önceden tahmin edilebilir.²⁷ (Sosyalist iktisat için en uygun başlama noktası olan büyük toprak mülkiyetini küçük işletmelere parçaladıktan sonra, şimdi küçük başlangıçlardan örnek komünist işletme kurulmaya çalışılıyor.) Verili koşullar altında bu komünler sadece bir deneyim değeri verebilirler, kapsamlı sosyal reformun değerini değil.

Taşradaki sosyalist reformun karşısında eskiden en fazla asilzade ve kapitalist büyük toprak sahiplerinin küçük bir kastı ile zengin köy burjuvazisinin küçük bir azınlığının direnci dururdu, ki bunların devrimci halk kitleleri tarafından istimlakı çocuk oyuncağıdır. Şimdi, »mülkiyetin ele geçirilmesinden« sonra ise ziraatın her türlü sosyalist toplumsallaştırılması karşısında düşman olarak, yeni elde ettiği mülkiyetini her tür sosyalist suikaste karşı dişleri ve tırnaklarıyla savunacak olan mülkiyet sahibi köylülüğün müthiş artmış ve güçlenmiş kitleleri durmaktadır. Şimdi, ziraatın gelecekteki sosyalizasyonu, yani Rusya'daki asıl üretim sorunu, kentsel proletarya ile köylü kitlesi arasındaki çelişki ve mücadele sorunu haline gelmiştir.

Çelişkinin şimdi ne denli keskinleştiğini, köylülerin kentlere karşı, gıda maddeleri vermeyip, aynı Prusyalı Junkerler gibi vurgun yapmak için uyguladıkları boykot kanıtlamaktadır. Fransız parsel köylüsü, kendisine göç edenlerin el konulan topraklarını dağıtan Büyük Fransız Devrimi'nin en cesur savunucusu olmuştu. Napolyon askeri olarak Fransa'nın bayrağını

27 Rosa Luxemburg'un sol köşede, nereye ait olduğunu belirtmeden koyduğu not: »Primli tahıl tekele. Şimdi sınıf mücadelesini post festum köye taşımak istiyorlar.«

zafere taşımış, Avrupa'yı bir boydan öbür boya aşmış ve ülke ülke feodalizmi paramparça etmişti. Herhalde Lenin ve arkadaşları tarım parolalarının aynı etkiyi sağlayacağını bekletiler. Ancak Rus köylüsü, toprağı kendi gücü ile ele geçirdikten sonra, toprağına sahip olmasını sağlayan Rusya ve devrimi savunmayı rüyasında dahi düşünmedi. Yeni mülküne sarıldı ve devrimi düşmanlarına, devleti yıkıma, kent sakinlerini de açlığa terk etti.

Leninci ziraat reformu, taşrada sosyalizme, direnişleri asilzade büyük toprak sahiplerininkinden çok daha katı ve tehlikeli olacak düşmanlardan oluşan yeni bir güçlü halk tabakası yarattı.

Askerî yenilginin, Rusya'nın yıkılmasına ve çözülmesine dönüşmesindeki hatanın bir kısmı Bolşeviklerdedir. Ancak Bolşevikler, durumun bu objektif zorluklarını, politikalarının ön planına koydukları bir parola²⁸ ile yüksek derecede sertleştirdiler: ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin hakkı²⁹, ya da gerçekte bu deyimın arkasında duranı: Rusya'nın parçalanması. Rus İmparatorluğu'nun çeşitli uluslarının »Rusya'dan devlet olarak ayrılmaya kadar«, kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmelerine yönelik, doktriner inatçılıkla hep tekrarlanan formül, Lenin ve yoldaşlarının Miljukow ve Kerenski³⁰ tarafından yürütölen savaşa karşı geliştirdikleri muhalefetteki seçkin harb nidasıydı; Ekim Devrimi'nden sonraki iç politikanın akisini ve Bolşeviklerin Brest-Litowsk'daki³¹ tüm platformunu, Alman emperyalizminin gücüne karşı çıkartabildikleri tek silahlı oluşturuyordu.

Öncelikle Lenin ve yoldaşlarının bu parolada ısrar etmelerinin inatçılığının ve katı tutarlılıklarının, diğere noktalardaki politikalarındaki ve de diğere demokratik esaslara karşı aldıkların tavırlarındaki merkezizetçilikle keskin bir çelişki içerisinde olması, şaşırtıcıdır. Bir taraftan Anayasa

28 Kaynakta: Politika

29 Sovyet Hükümeti ulusların kendi kaderlerini kendilerinin tayin hakkı ilkesini savunuyordu. Çarlık tarafından ezilen ulusların zor kullanılarak Rusya'ya zincirlenemeyeceklerini düşünüyordu.

30 P. N. Miljukow'un Dışişleri Bakanı olduğı geçici hükümet savaşı devam ettirmiş ve Entente ülkelerine, savaşı »zaferle sonuçlandırana dek« bütün ittifak yükümlölüklerini yerine getireceğine dair güvence vermişti. Bu politika, Mayıs 1917'de işbaşına gelen ve A. F. Kerenski'nin Savaş ve Bahriye Bakanı olarak görev aldığı yeni hükümet tarafından da devam ettirilmiş ve Temmuz 1917'de 60.000 insanın yaşamına mal olan bir taarruzda bulunmuştu. Bolşevikler, bu politikaya karşı ilhaksız hemen barış talebini çıkardılar, ki Polonya, Finlandiya, Ukrayna ve Büyük Rusya'ya ait olmayan bölgelerin zorla Rus devlet birliğı içerisinde tutulmalarını da ilhak olarak kabul etmekteydiler.

31 Sovyet Hükümeti, Brest-Litowsk'da yürütölen barış görüşmelerinde, savaşa katılan ölkelerin uluslarının, ayrılma ve bağımsız devletler kurma hakkına kadar, kendi kaderlerini kendilerinin tayin hakkını talep ediyordu. Bu hak, belirli koşullar altında ilgili bölgenin bütün halkı arasında yapılacak olan bir referandum ile gerçekleştirilecekti.

Koyucu Meclis'e, genel seçim hakkına, basın ve toplantı özgürlüklerine, kısacası halk kitlelerinin, bir bütün olarak Rusya'daki »kendi kaderini tayin hakkını« oluşturan demokratik hak ve özgürlükler aparatının bütününi açıkça küçümserken, diğer taraftan ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını, demokratik politikanın, uğruna reel eleştirinin bütün pratik bakış noktalarının susması gereken bir mücevheri olarak ele alıyorlardı. Rusya'daki Anayasa Koyucu Meclis'in halkoylamasından, bir halk cumhuriyetinin tüm özgürlükleri altında ve dünyanın en demokratik seçim hakkı temelinde gerçekleşen bir seçimden hiç bir şekilde etkilenmez ve son derece soğukkanlı, eleştirel mülhazaarın yönlendirmesiyle, bu seçimlerin sonuçlarını geçersiz ilan ederlerken, Brest'te, Rusya'nın yabancı uluslarının hangi devlete ait olacaklarına dair »halkoylamalarını« her türlü özgürlük ve demokrasinin gerçek kutsal değeri, halk iradesinin saf cevheri ve ulusların politik kaderi sorusunda en yüksek, belirleyici mercii olarak savundular.

Burada ortaya çıkan çelişki, ulusların o mükemmel »kendi kaderini tayin hakkı« içi boş bir küçükburjuva lâfazanlığı ve zırvallığı iken, sonradan da göreceğimiz gibi, her ülkedeki politik yaşamın demokratik biçimlerinde gerçekten de sosyalist politikanın son derece değerli, hatta vazgeçilmez esasları söz konusu olduğundan, daha da anlaşılmazdır.

Gerçekten de, bu hak hangi anlama geliyor? Sosyalist politikanın, bir ulusun diğer bir ulusu ezmesi dahil, her türlü zulme karşı mücadele vermesi, [sosyalist politikanın] ABC'sidir.

Eğer, Lenin ve Troçki ile arkadaşları gibi, genelde, silahsızlanma, Milletler Cemiyeti v.b. türünden her ütöpik boş lâfazanlığa ironik bir biçimde omuz silken soğukkanlı ve eleştirel politikacılar, tam da aynı kategorideki içi boş bir deyimi düşküleri haline getirdilerse, bu, görebildiğimiz kadarıyla, bir tür fırsatçılık politikasından hareketle yapılmaktadır. Lenin ve yoldaşları basit bir şekilde, Rus İmparatorluğu'nun bir çok yabancı ulusunu devrim davasına, sosyalist proletaryanın davasına bağlamak için, onlara devrim ve sosyalizm adına kendi kaderini tayin hakkı için olabilecek en sınırsız özgürlüğü vermekten başka güvenli bir araç olamayacağını hesaplıyorlardı. Bu, Bolşeviklerin, toprağa karşı olan açlıkları asilzadelerin mülkünü ele geçirme parolasıyla dindirilecek ve böylece devrimin sancağına ve proleter hükümete bağlanacak olan Rus köylülerine karşı uyguladıkları politikanın analojisidir. Her iki durumda da yapılan hesaplar bütünüyle yanlış çıkmıştır. Lenin ve yoldaşları, »devlet olarak ayrılmaya kadar« ulusal özgürlüğün savunucuları olduklarında Finlandiya'yı, Ukrayna'yı, Polonya'yı, Litvanya'yı, Baltık ülkelerini, Kafkasyalıları v.s.

Rus Devrimi'nin sadık bağlaşıkları yapacaklarını umarlarken, biz tam tersi bir tiyatroya tanık olduk: Bu »uluslar« birbiri ardına hediye edilen yeni özgürlüğü, Rus Devrimi'nin ölümcül düşmanlarına dönüştürerek, [Rus Devrimi'ne] karşı Alman emperyalizmi ile ittifaka girmek ve [Alman emperyalizminin] koruması altında karşı devrimin sancağını bizzat Rusya'ya taşımak için kullandılar. Ukrayna'nın Brest'teki³², görüşmelerin yönündeki ve Bolşeviklerin iç ve dış politikalarının durumundaki değişimde belirleyici olan oyunu, buna örnektir. Finlandiya'nın, Polonya'nın, Litvanya'nın, Baltık ülkelerinin ve Kafkasya uluslarının tavırları, inandırıcı bir biçimde burada tesadüfî bir istisna ile değil, aksine tipik bir kararlar karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

Kuşkusuz, bütün bu örneklerde gerici politikayı yapanların gerçekten »uluslar« olmadığı, aksine kendi proleter kitlelerine keskin bir karşıtlıkla »ulusal kendi kaderini tayin hakkını« karşı devrimci sınıf politikalarına dönüştüren burjuva ve küçük burjuva sınıfların olduğu açıktır. Ama – böylelikle sorunun düğüm noktasına geliyoruz – sınıf toplumunun sert gerçekliğinde, bilhassa sonuna kadar keskinleşen karşıtlık dönemlerinde basitçe burjuva sınıf egemenliğinin bir aracına dönüşen bu milliyetçi boş lâfın ütopyik-milliyetçi karakteri işte burada yatmaktadır. Bolşeviklere, devrimin ve kendilerinin en büyük zararına, kapitalizmin egemenliği altında »ulusun« kendi kaderini belirleyemeyeceği, sınıf toplumunda ulusun her sınıfının »kendi kaderini farklı tayin etmeye« çalışacağı ve burjuva sınıfları için ulusal özgürlüğün bakış noktalarının, sınıf egemenliğinkilerin ardına itileceği öğretilmiştir. Fin burjuvazisi ile Ukrayna küçük burjuvazisi, [ulusal özgürlüğün] »Bolşevizmin« tehlikesi ile bağlantılı olması durumunda, Alman zorbalığını ulusal özgürlüğe yeğlemede hem fikirdiler.

Brest'te konuşulanların odak noktası olan »halk oylamalarıyla« bu reel sınıf koşullarını tersine çevirme ve devrimci halk kitlesine güvenle, Rus Devrimi ile birleşme sonucu çıkarılma umudu, eğer Lenin ve Troçki tarafından cidden taşınıyordusa, anlaşılabilir bir iyimserlik ve şayet Alman şiddet politikasıyla girilen düelloda salt taktiksel kılıç darbesi olarak düşünüldüyse, ateşle oynanan tehlikeli bir oyundu. Köylü kitlesinin ve farklılıkları göremeyen proleterlerden oluşan büyük katmanların zihinsel durumu, küçük burjuvazinin gerici tandansı ve burjuvazinin oylamayı etki-

32 Ukrayna Merkez Rada'sı 27 Ocak 1918'de, egemenlikleri yıkılmış ve Sovyet Hükümeti Ukrayna genelinde zaferi sağlamış olmasına rağmen, emperyalist ülkelerle bir sözleşme imzalamıştı. Almanya bu sözleşme ile Ukrayna'yı işgal etme hakkını elde etmiş ve 27-28 Ocak 1918'de Brest-Litovsk'da yürütülen barış görüşmelerinde ultimatif bir biçimde ilhak taleplerini öne sürmüştü.

leyecek binlerce aracı karşısında çeper ülkelerde halk oylaması yapılsaydı, Alman askerî işgali olmadan da bu mükemmel »halk oylaması« büyük bir olasılıkla Bolşeviklerin hiç hoşlanmayacağı sonuçlara yol açardı. Egemen sınıfların ulusal sorun üzerine yapılacak halk oylamalarını, işlerine gelmediğinde, ya engelleyecekleri, ya da ellerindeki araçlar ve araççıklar ile halk oylamasının sonuçlarını etkileyebileceklerinden, halk oylaması aracılığıyla sosyalizme geçemeyeceğimiz, kırılmaz bir kural olarak geçerlidir.

Ulusal çabaların ve özel tandansların devrimci mücadellerin ortasına atılması, hatta Brest Barışı ile önplana itilmesi ve de sosyalist ve devrimci politikanın şibboleti³³ olarak damgalanması, sosyalizmin sıralarına büyük kafa karışıklığı taşımış ve özellikle çeper ülkelerdeki proletaryanın pozisyonunu sarsmıştır. Finlandiya'daki sosyalist proletarya, Rusya'nın açık vermeyen devrimci saflarının bir parçası olarak mücadele ettiği sırada, egemen bir güç konumunu elde etmişti; mecliste, ordu içinde çoğunluğa sahipti, burjuvaziyi bayıltacak derecede bastırmıştı ve ülkedeki durumun hakimiydi. Rus Ukrayna'sı Yüzyıl'ın başlarında, »Karbowentzleri« ve »Universalleri« ile »Ukrayna milliyetçiliğinin« maskaralıkları ve Lenin'in »bağımsız Ukrayna« düşküsü henüz icat edilmeden önce, Rus devrimci hareketinin bir kale-siydi. Devrimin lava selleri 1902'den 1904'lere kadar oradan, Rostov'dan, Odesa'dan, Donez bölgelerinden akmaya başlamışlar ve 1905 patlamasını hazırlayarak, bütün Güney Rusya'yı bir alev denizi haline getiren ateşi yakmışlardı; aynıysı şimdiki devrimde, Güney Rusya proletaryasının, proleter safların elit kitalarını oluşturduklarında, tekrarlandı. Polonya ve Baltık ülkeleri 1905'den bu yana devrimin, içlerinde sosyalist proletaryanın seçkin bir rol oynadığı, en güçlü ve en güvenilir ocaklarıydı.

Nasıl oldu da, bütün bu ülkelerde karşı devrim aniden zafer kazandı? İşte milliyetçi hareket, proletaryayı Rusya'dan kopararak felce uğrattı ve çeper ülkelerdeki ulusal burjuvaziye teslim etti. Bolşevikler, her zaman savundukları saf uluslararası sınıf politikası bağlamında, imparatorluğun bütününde devrimci güçlerin en yoğun birlikteliğini hedeflemek, Rus İmparatorluğu'nun bütünlüğünü bir devrim bölgesi olarak dışleri ve tırnaklarıyla savunmak, Rus Devrimi içerisinde bütün uluslardan proleterlerin beraberliğini ve ayrılmazlığını her türlü milliyetçi özel gayretlere karşı yürütülen politikanın ilk şartı haline getirmek yerine, »devlet olarak ayrılmaya kadar, kendi kaderini

33 Şibbolet: Yahudiceden alınma. Almanca konuşulan bölgelerde şakayla o bölgeden olmayan yabancıların, yabancı olduklarını tespit etmek için kullanılan bir kelime kodudur. Rosa Luxemburg yazısında ulusların kendi kaderini tayin hakkını, sosyalist ve devrimci politikanın belirleyici temel kodu haline getirilmesini bu kelimeyle eleştirmektedir.

tainin hakkına« dair gürleyen milliyetçi lâfazanlıkla tam tersine, çeper ülkelerdeki burjuvaziye, karşı devrimci çabalarının sancağı haline gelen, en arzu edilen, en parlak bahaneyi verdiler. Çeper ülkelerdeki proleterleri saf burjuva tuzağı olan her türlü ayrılıkçılığa karşı uarmak ve ayrılıkçı çabaları, bu *durumda* gerçekten proleter diktatörlüğün anlamında ve ruhunda olan demir yumrukla tohum halindeyken boğmak yerine, parolaları ile çeper ülkelerdeki kitlelerin kafalarını karıştırdılar ve [onları] burjuva sınıflarının demagojisine teslim ettiler. [Bolşevikler] milliyetçiliği böyle teşvik ederek, Rusya'nın parçalanmasına neden oldular, bunu hazırladılar ve kendi düşmanlarının eline, Rus Devrimi'nin kalbine saplayacakları bıçağı verdiler.

Kuşkusuz, Alman emperyalizminin, Kautsky'nin »Neue Zeit«ın yazdığı gibi, »Alman yumruklarının tuttuğu Alman dipçiklerinin« yardımı olmadan, Ukrayna'nın Lubinskyleri ve diğer hergeleleri, Finlandiya'nın Erichleri ve Mannerheimleri ve Baltık baronları, kendi ülkelerindeki proleter kitleler ile hiç bir zaman başa çıkamayacaklardı. Ancak ulusal ayrılıkçılık, Alman »yoldaşların« ellerindeki süngülerle bütün o ülkelere girmelerini sağlayan Truva Atı'ydı. Reel sınıf karşıtlıkları ve askerî güç ilişkileri Almanya'nın müdahalesini sağladılar, ama Bolşevikler karşı devrimin bu kampanyasını maskeleyen *ideolojiyi* verdiler, burjuvazinin pozisyonunu güçlendirdiler ve proletaryaninkini zayıflattılar. Buna en iyi örnek, Rus Devrimi'nin talihinde böylesine uğursuz rol oynayacak olan Ukrayna'dır. Rusya'daki Ukrayna milliyetçiliği, Çek, Polonya veya Fin milliyetçiliği gibi değildi; [Ukrayna milliyetçiliği] onbeş-yirmi küçük burjuva entelektüelcinin, ülkenin iktisadî, politik ya da düşünsel koşullarında hiç bir kökü olmayan, Ukrayna'da hiç bir zaman ulus veya devlet oluşmadığından, Şevçenko'nun gerici-romantik şiirlerinin haricinde herhangi bir ulusal kültüre sahip olmayan kaçıklıklarından ve kendi beğenmişliklerinden başka bir şey değildi. Sanki Waterkant'ta, Fritz Reuter'e dayanarak, Kuzey Almanya şivesini konuşanlar yeni bir ulusu kuruyorlarmış gibi! Ve Lenin ve yoldaşları, bir kaç üniversite profesörüyle, öğrencilerinin bu gülünç kaba komedisini, doktriner ajitasyonları olan »... na kadar, kendi kaderini tayin hakkı v.s.« ile sunî bir biçimde politik faktör haline getiriyorlar. Başlangıçtaki kaba komediye, komedi ciddiye binene kadar: yani önceden olduğu gibi şimdi de kökleri olmayan ciddi bir ulusal harekete değil, karşı devrimin levhası ve sancağı olan [komediye] önem verdiler! Bu rüzgâr yumurtasının içindense Brest'te Alman süngüleri çıkıverdi.

Sınıf mücadeleleri tarihinde boş laflar zaman zaman hayli reel anlam kazanırlar. Dünya Savaşı'nda karşı devrimci politika için ideolojik bahane sun-

mak, sosyalizmin kötü kaderiydi. Alman sosyaldemokrasiyi savaşı başladı-ğında Alman emperyalizmin yağmasını, yaşlı ustalarımızın 1848’de rüyasını gördükleri Çarlık Rusya’sına karşı özgürlük savaşı diye nitelendirerek, mark-sizmin sandık odasından çıkardıkları ideolojik kalkanla süslemek için hayli acele ettiler. Hükümet sosyalistlerinin karşıtlarına, Bolşeviklere ise, »kendi kaderini tayin hakkı« söylemiyle karşı devrimin değirmenine su taşıma ve böylelikle, sadece Rus Devrimi’nin boğulmasına değil, aynı zamanda bütün Dünya Savaşı’nın planlanan karşı devrimci likidasyonuna ideoloji sunma rolü düştü. Bolşeviklerin politikalarını bu bakış açısından inceden inceye ele almamız için yeterince neden var. »Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı«, Milletler Cemiyeti ve Wilson’un lütfuyla [gerçekleşen] silahsızlanma ile bağlantılı olarak, uluslararası sosyalizmin burjuva dünyası ile girişeceği ihtilafın savaş narasını oluşturmaktadır. Şu an için uluslararası sosyalizme karşı en büyük tehlikeyi oluşturan kendi kaderini tayin hakkı söylemi ile bütün ulusal hareketlerin, Rus Devrimi’nin kendisinden ve Brest’teki görüşmelerden olağanüstü güç kazandıkları çok açıktır. Bu platform ile ileride daha etraflıca ilgilenmek durumunda olacağız. Rus Devrimi’ndeki, Bolşeviklerin dikenli tellerine yakalandıkları ve kanayan yaralar açan bu lafazanlığın trajik kaderi, uluslararası proletarya için bir ibret dersi olmalıdır.

Bütün bunları Almanya’nın diktatörlüğü izledi. Brest barışından, »Ek Sözleşme«ye³⁴ kadar. Moskova’daki 200 kefaret mağduru³⁵. Bu durumun sonucu terör ve demokrasinin ezilmesi oldu.

IV

Bunu bazı örneklerle yakından inceleyelim.

1917 Kasım’ında Kurucu Meclis’in bilinen fesh edilişi, Bolşeviklerin politikasında mükemmel bir rol oynuyordu. Bu tedbir, [Bolşeviklerin] daha sonraki pozisyonları için belirleyiciydi, yani, tabir caiz ise, taktiklerinin dönüm noktasıydı. Lenin ve yoldaşlarının Ekim Zaferi’ne kadar Kurucu

34 27 Ağustos 1918’de imzalanan Alman-Rus Ek Sözleşmesi, Estonya ve Livland’ın doğu sınırlarının belirlenmesinden sonra, Almanya’nın bu sınırların doğusunda kalan ve işgal ettiği bölgeleri terk etmesini öngörüyordu. Almanya, Beresina’nın doğusundaki bölgeyi, Sovyet Rusya’sının Malî Antlaşma’da belirlenen ödeme yükümlülüklerini yerine getirdiği oranda boşaltacaktı. Sovyet Rusya, Estonya, Livland ve Gürcistan üzerindeki hükümlerinden feragat etti. 27 Ağustos 1918 tarihli Alman-Rus Malî Antlaşmasına göre Sovyet Rusya, Almanya’ya 6 milyar Mark ödemekle yükümlü tutuldu.

35 Sol sosyal devrimciler 6 Temmuz 1918’de Alman büyükelçi Wilhelm Graf von Mirbach-Harff’i öldürerek, Moskova’da Sovyet Hükümeti’ni yok edecek bir darbe girişiminde bulundular. Başkaldırı geri püskürtüldü ve yüzlerce sosyal devrimci tutuklandı.

Meclis'in oluşturulmasını ısrarla talep etmeleri, Kerenski Hükümeti'nin bu konudaki sürüncemeci politikasının, Bolşeviklerin o hükümete karşı ileri sürdükleri itham maddelerinden biri olduğu ve sert eleştirilerinin temelini oluşturduğu, bir gerçektir. Hatta Troçki, »Ekim Devrimi'nden Brest Barış Sözleşmesi'ne kadar« başlıklı ilginç yazısında, Ekim dönümününün, aynı devrim için olduğu gibi, »Kurucu Meclis için de adeta bir kurtuluştur« diye yazar. [Troçki] devamla şöyle diyor: »Kurucu Meclis'in giriş kapısının, Zereteli'nin ön parlamentosundan değil, Sovyetlerin iktidarı ele geçirmesinden geçtiğini söylediklerimizde, tamamen samimiydik.«³⁶

Ve bu açıklamaların ardından Lenin'in Ekim Devrimi'nden sonra attığı ilk adım, [devrimin] giriş kapısını açacağı Kurucu Meclis'in dağıtılması oldu. Hangi nedenler böylesine şaşırtıcı bir dönüşü belirlediler? Troçki yukarıda anılan yazısında bu konuya detaylı bir biçimde değiniyor ve biz onun gerekçelerini buraya koymak istiyoruz:³⁷

Tüm bunlar gayet güzel ve hayli inandırıcıdır. Amma velâkin, Lenin ve Troçki gibi böylesine akıllı insanların neden yukarıda anılan gerçeklikten çıkartılabilecek en yakın sonucu çıkartmadıklarına şaşmak gerekiyor. Kurucu Meclis belirleyici dönüm noktasından, yani Ekim Devrimi'nden çok önceleri seçilmiş ve oluşumu, yeni durumun değil, geride kalmış geçmişin resmini yansıttığından, bu durumda kendiliğinden, zaman aşımına uğramış, yani ölü doğmuş olan Kurucu Meclisi kapatma ve hemen yeni Kurucu Meclis için seçime gitme sonucu çıkıyordu! Onlar, devrimin kaderini, dün Kerenski Rusya'sının, dalgalanma ve burjuvazi ile koalisyon döneminin resmini yansıtan bir meclise bırakmak istemiyorlardı, bırakamazdılar. Pekâlâ, geriye [eskinin] yerine, yenilenen, ilerlemiş olan Rusya'nın bağrından çıkacak olan bir meclisi oluşturmak kalyordu.

36 Leo Trozki: »Von der Oktoberrevolution bis zum Brester Friedens-Vertrag«, Berlin, S. 90

37 Kaynakta bu gerekçe ve Troçki'nin yazısına yönelik ipuçları eksik. Troçki'nin gerekçesi şöyleydi: »Ekim Devrimi'nden önceki aylar, kitlelerin sola kayış ve işçilerin, askerlerin ve köylülerin Bolşeviklere yönelik temel akın dönemiyse, bu süreç kendisini, Sosyalist Devrimciler Partisi içerisinde sol kanadın, sağın aleyhine, güçlenmesi olarak ifade ediyordu. Ancak gene de Sosyalist Devrimciler'in parti listelerinde sağ kanadın eski isimleri dörtte üçlük bir hakimiyet sağlamışlardı ...

Buna ek olarak, seçimlerin Ekim Devrimi'nin ilk haftalarında yapılmış olması söz konusuydu. Gerçekleşmiş olan değişimin haberi, yoğunluk çevrelerden, başkentten taşraya ve kentlerden köylere nispeten yavaş yayılıyordu. Köylü kitleleri bir çok yerde, Petrograd ve Moskova'da olanlardan pek haberdar değillerdi. [Köylüler] »toprak ve özgürlük« için, ulusal komitelerdeki, genellikle »Narodniki« sancağı altında toplanmış olan temsilcileri için oy kullandılar. Ama böylelikle oylarını, toprak komitesini fesh edip, tutuklatılan Kerenski ve Awxentjew için verdiler ... Bu olay, Kurucu Meclis'in, politik mücadele ile parti gruplarının gelişiminin ne denli gerisinde kaldığını açıkça göstermektedir.«

Troçki bunun yerine, Ekim’de bir araya gelen Kurucu Meclis’in özel kı-fayetsizliğinden, her Kurucu Meclis’in gereksizliği sonucu çıkarıyor, hatta [Kurucu Meclis’i] devrim esnasındaki her genel halk seçiminden çıkan halk temsilcilerinin işe yaramaz olduğu genellemesi yapıyor.

»Çalışan kitleler, erk için verilen açık ve doğrudan mücadele sayesinde en kısa zamanda hayli politik deneyim biriktirmekte ve gelişmelerinde hızla bir basamaktan diğerine sıçramaktadırlar. Ülke ne denli büyük ve teknik aparatı ne denli eksik olursa, demokratik kurumların hantal mekanizması bu gelişmeyi o denli az yakalayabilir.« (Troçki, S. 93)

İşte burada önümüze »demokratik kurumların asıl mekanizması« çıkıyor. Bunun karşısında öncelikle, temsilî kurumların böylesi değerlendirilmesinde, bütün devrimci çağların tarihsel deneyimleriyle büsbütün çelişen bir şematik, katı anlayışın ifadesini bulduğu vurgulanmalıdır. Troçki’nin teorisine göre, her seçilmiş meclis ebediyen, seçmenin seçim sandığına gittiği andaki zihinsel durumunu, politik olgunluğunu ve beklentilerini yansıtır. Buna göre demokratik kurum, seçim zamanındaki kitlenin resminin yansımasıdır; aynı Herschel’in bize gökyüzünün, gökyüzüne baktığımız andaki gibi değil, gezegenlerin ışıklarını hesaplanamaz uzaklıklardan dünyaya gönderdikleri andaki gibi gösteren resmi gibi. Seçilmiş olan ile seçmenler arasında var olan her zihinsel bağlantı, aralarında süreklilik arz eden her karşılıklı etkileşim burada yalanlanmaktadır.

Bütün tarihsel deneyim bununla nasıl da çelişiyor! Bu deneyim bize tersinden, halkın ruh halindeki canlı etkinin sabit bir biçimde temsilî kurumlara aktığını, nüfuz ettiğini, [bu kurumları] yönlendirdiğini gösteriyor. Aksi takdirde – fabrikalar, işletmeler ve sokaklar kaynadığında – her burjuva parlamentosunda bulunan »halk temsilcilerinin« zaman zaman tapınası taklalar atabilmeleri, âniden »yeni bir ruhun« tazeliğiyle beklenmedik sözler etmeleri, kupkuru olmuş mumyaların gençleşmeleri ve çeşitli Scheidemanncıların birden bire göğüslerinden devrimci böğürtüler çıkartmaları nasıl olanaklı olurdu?

Kitlelerin ruh halinin ve politik olgunluğunun seçilmiş kurumlar üzerindeki sürekli canlı etkisi bir devrim anında parti levhalarının ve seçim listelerinin sabit şeması karşısında mı başarısız olacaktı? Tam tersine! Asıl devrim, kor ateşi sayesinde halkın ruh halinin dalgalarının, halk yaşamının nabzının en hârikulade bir biçimde temsilî kurumlara etkiye bulunduğu o ince, titreyen, duyarlı politik atmosferi yaratır. Her devrimin başlangıç devrelerinde o bilinen etki dolu, eski gerici veya son derece ılımlı, eski rejimin kısıtlı seçim yasasıyla seçilmiş olan parlamentoların âniden devri-

min kahraman sözcüleri, akıncıları ve sıkıştırıcıları oldukları sahneleri, asıl buna dayanmıyor mu? Bunun en klasik örneğini 1642’de seçilip, oluşan ve yedi yıl boyunca ayakta kalıp, içinde halkın ruh halinin bütün değişimlerini, politik olgunluğu, sınıf bölünmesini, devrimin başlangıcından zirvesine, başlangıçta krallıkla dalkavukça müsademe yapan diz çökmüş »sözcüden«, Lordlar Kamarası’nın lağv edilmesine, kralın idamına ve Cumhuriyet’in ilânına kadar [herşeyi] yansıtan ünlü İngiliz Parlamentosu vermektedir.

Ve aynı mucizevî değişim Fransa’nın feodal zümre temsilciliğinde, Louis-Philipp’in sansürcü parlamentosunda, hatta – bu son frapan örnek Troçki için öylesine akla yakın ki – Selamet’in 1912’inci³⁸ yılında karşı devrimin hareketsiz egemenliği altında seçilip, 1917 Şubat’ında âniden devrimin sonbahar aşkını hisseden ve devrimin başlangıç noktası haline gelen Dördüncü Rus Duma’sında tekrarlanmadı mı?

Bütün bunlar, »demokratik ... hantal mekanizmasının«³⁹ – kitlenin canlı hareketinde, mütemediyen süren baskısında – güçlü bir korrektime [hataları düzelticiye] sahip olduğunu gösteriyor. Ve kurum ne denli demokratik, kitlenin politik yaşamının nabzı ne denli canlı ve güçlü olursa, etki o denli doğrudan ve tam [hedefli] olur – sabit parti levhalarının, eskimiş seçim listelerinin v.s. rağmına. Kuşkusuz, her demokratik kurumun, bütün insanî kurumlarda olduğu gibi, engelleri ve eksiklikleri vardır. Ancak Troçki ve Lenin’in buldukları derman: demokrasinin bütünüyle yok edilmesi, ortadan kaldırılmaya çalışılan dertten daha beter: Çünkü sosyal kurumların doğuştan gelen bütün yetersizliklerini tek başına düzeltebilecek olan canlı kaynağı: en geniş halk kitlelerinin aktif, tereddütsüz, enerjik politik yaşamının üstüne [toprak örtmektedir].

Başka bir frapan örneği: Sovyet hükümetinin hazırladığı seçim yasasını⁴⁰ ele alalım. Bu seçim yasasına hangi pratik önemin verildiği pek açık değil. Troçki ve Lenin’in demokratik kurumlara yönelik eleştirilerinden, genel seçimlerle oluşturulan halk temsilciliklerini esas itibarıyla reddettikleri ve sadece Sovyetlere dayanmak istedikleri sonucu çıkmaktadır. Ayrıca bu seçim yasasının herhangi bir şekilde yaşama geçirildiğini bilmiyoruz;

38 Kaynakta: 1909

39 Kaynakta nokta nokta olarak verilen alıntının tamamı şöyle: »demokratik kurumların hantal mekanizmaları«.

40 Anayasaya göre seçme ve seçilme hakkına, inancına, milliyetine ve ikâmetine bakılmaksızın, 18 yaşını doldurmuş olan şu yurttaşlar sahipti: »Geçimlerini üretken ve topluma yararlı işlerden sağlayanlar ile, her türden ve kategoriden sanayide, ticarete, ziraatte v.s. çalışan işçi ve hizmetliler gibi, bu üretken işleri yapmayı olanaklı kılan ve ev işlerinde çalışan kişiler, kâr sağlamak için ücretli işçi çalıştırmayan köylüler ve çiftçilik yapan Kazaklar.«

bu temelde bir nevî halk temsilciliği seçildiğine dair bir şey duymadık şimdiye kadar. Yeşil masada hazırlanan bir teorik ürün olduğu varsayımı, daha büyük bir olasılık; ama böyle olduğu şekliyle, Bolşevik Diktatörlük Teorisi'nin çok tuhaf bir ürününü oluşturmakta. Her seçim yasası, aynı her politik hak gibi, »adalet« ve benzeri burjuva demokrasisi lafazanlığının sıradan soyut şemaları ile değil, uyarıldığı sosyal ve iktisadî ilişkiler ile ölçülür. Sovyet hükümeti tarafından hazırlanan seçim yasası, burjuva-kapitalist toplum biçiminden, sosyalist topluma geçiş devresi, proleter diktatörlük devresine göre hesaplanmıştır. Lenin ve Troçki'nin bu diktatörlüğü yorumlamaları anlamında seçim hakkı sadece kendi emeği ile geçinenlere tanınır ve tüm diğerleri için reddedilir.

Şimdi, böylesi bir seçim hakkının sadece, çalışmak isteyen herkese kendi emeğiyle yeterli, kültüre değer bir yaşamı olanaklı kılacak derecedeki iktisadî durumu olan bir toplum için anlamlı olduğu açıktır. Ancak bu, şimdiki Rusya için geçerli mi? Dünya piyasasından dışlanmış, en önemli hammadde kaynaklarından bağlantısı koparılmış olan Sovyet Rusya'nın mücadele etmek zorunda kaldığı müthiş zorluklar, iktisadî yaşamın genel ve korkunç sarsıntısı, üretim ilişkilerinin ziraat, sanayi ve ticaretteki tepetaklak oluşlar sonucu şiddetli çöküşü karşısında, sayısız bireyin [Varlık'ın] köklerinden koparılıp, raylarından fırlatılarak, iktisadî mekanizma içerisinde işgüçleri için herhangi bir kullanım bulamayacak olmaları gayet doğaldır. Bu sadece kapitalist ve toprak sahibi sınıflar için değil, aynı zamanda orta sınıfların geniş kesimleri ve de işçi sınıfının kendisi için de geçerlidir. Sanayinin küçülmesinin, taşrada barınak arayan kent proletaryasının köylere doğru kitlesel bir biçimde akmasına neden olduğu bir gerçektir. Böylesi koşullar altında, genel çalışma zorunluluğunu iktisadî önkoşul olarak dayatan bir seçim yasası, anlaşılmaz bir önlemdir. [Yasa] tandansına göre sadece sömürücüyü politik haklardan mahrum tutmak istemektedir. Ve üretkif işgücü kitlesel olarak köklerinden sökülüyorken, Sovyet hükümeti defalarca kez ulusal sanayiye eski kapitalist mülk sahiplerine kiraya vermek zorunda kalmaktadır. Keza 1918 Nisan'ında Sovyet hükümetinin burjuva tüketim kooperatifleriyle uzlaşmak zorunda kaldığını gördüm. Ayrıca burjuva uzmanların kullanılmasının vazgeçilmez olduğu da kanıtlanmıştır. Aynı yönün bir diğer sonucu da, proletaryanın sayıları artan katmanlarının Kızıl Ordu mensupları v.s. olarak devletin verdiği kamu gelirlerine sahip olmaları söz konusudur. [Bu yasa] gerçekte ise, iktisadî organizmanın çalışma zorunluluğunun gerçekleştirilmesine hiç bir araç sunmadığı küçük

burjuvazi ve proletaryanın geniş ve sayıları giderek artan bir kesimini [bu] haktan mahrum etmektedir.

Bu, seçim yasasını ütöpic, sosyal gerçeklikten kopuk bir fantazi ürünü olarak vasıflandıran bir abesliktir. Ve işte bu yüzden proletarya diktatörlüğünün ciddi bir aracı değildir.⁴¹

Orta sınıflar, burjuva ve küçük burjuva aydınları Ekim Devrimi'nden sonra Sovyet hükümetini aylarca boykot ettiklerinde, demiryolları, posta ve telgraf trafiğini, okulları, idarî aparatı çalışmaz hâle getirdiklerinde ve bu şekilde işçi hükümetine karşı çıktıklarında, onlara karşı, politik hakların, ekonomik gelir olanaklarının ellerinden alınması v.s. gibi baskı uygulamanın her türlü tedbiri, bu direnci demirden yumruk ile kırabilmek için tabii ki gerekiydi. İşte burada bütünün çıkarları için belirli tedbirleri zorlamak veya engellemek için hiç bir güç gösterisinden korkmaması gereken sosyalist diktatörlüğün ifadesi ortaya çıkmaktadır. Buna karşın toplumun geniş kesimlerini genel olarak haklardan mahrum eden, onları politik olarak toplum çerçevesinin dışına iten, ama onlara kendi çerçevesi içerisinde ekonomik olarak herhangi bir yer yaratmayan bir seçim yasası, somut amaçlar için somut bir tedbir olarak haklardan mahrum bırakma değil, tam aksine sürekli etkisi olan bir genel kuraldır; bu diktatörlüğün bir gerekliliği değil, ölü doğmuş bir emprovizasyondur.⁴²

Ancak sorun sadece Kurucu Meclis ve seçim yasasıyla bitmiyor, üstüne, sağlıklı kamu yaşamının ve çalışan kitlelerin politik aktivitesinin en önemli demokratik garantileri; Sovyet hükümetinin bütün karşıtları için yasadışı hâle gelen basın özgürlüğü ile örgütlenme ve toplanma özgürlükleri ekleniyor.⁴³ Troçki'nin yukarıda anılan, demokratik seçim kurumlarının hantallığına dair argümentasyonu, bu müdahale için uzaktan yakından yeterli

41 Sol köşede, nereye ait olduğu belirtilmeyen bir not: »Olgunlaşmış sosyalist iktisat temelinde yeri olan, ama proletarya diktatörlüğünün geçiş devresinde yeri olmayan bir anakronizm, zamanından önce [gerçekleştirilen] politik durum.«

42 Sol köşede, nereye ait olduğu belirtilmeden düşülen bir not: »Gerek omurilik olarak Sovyetler, gerekse de Anayasa Koyucu Meclis ve genel seçim hakkı.« Sayfa numarası olmayan bir kâğıt üstüne düşülen bir diğer not: »Bolşevikler Sovyetleri, içlerindeki çoğunluğu köylüler (köylü ve asker delegeleri) oluşturduğundan, gerici olarak nitelendirmişlerdi. Ama Sovyetler [Bolşeviklerin] tarafına geçince, halk iradesinin gerçek temsilcisi oldular. Bu âni dönüş sadece *Barış* ve toprak sorunu ile bağlantılıydı.«

43 »Proletarya diktatörlüğü sömürücüleri, burjuvaziyi baskı altına alır – bu nedenle ikiyüzlü değildir, onlara özgürlük ve demokrasi vaad etmez – ama emekçilere gerçek demokrasiyi verir. Proletarya ve Rusya'nın müthiş emekçi çoğunluğuna, hiç bir burjuva demokratik cumhuriyette tanınmayan, olanaklı olmayan ve düşünülemez bir özgürlüğü ve demokrasiyi ancak Sovyet Rusya vermiştir; bu amaçla örneğin burjuvazinin elinden saraylarını ve villalarını almıştır (aksi takdirde toplantı özgürlüğü ikiyüzlülük olur), bu amaçla kapitalistlerin elinden matbaaları ve kâğıdı almıştır (aksi takdirde ulusun emekçi çoğunluğu için basın özgürlüğü bir yalan olur).« *W.I. Lenin, Werke, Bd. 28, S. 97/98*

değildir. Buna karşın, özgür, engelsiz basın, engellenmeyen örgütlenme ve toplantı yaşamı olmaksızın, bilhassa geniş halk kitlelerinin egemenliğinin tamamıyla düşünülemez olduğu çok açık, itiraz edilemez bir gerçektir.

Lenin diyor ki: Burjuva devleti, işçi sınıfını ezmenin bir aracı, sosyalist devlette burjuvaziyi ezmenin bir aracıdır. Bu basitleştirici yaklaşım esas unsuru göz ardı etmektedir: Burjuva sınıf egemenliği, halk kitlelerinin bütününün politik öğrenimine ve eğitime gereksinim duymaz, en azından dar çizilmiş belirli sınırların ötesinde. Proletarya diktatörlüğü içinse bu, olmadığı takdirde [proletarya diktatörlüğünün] var olamayacağı yaşamsal unsur, teneffüs edeceği havadır.

»Erk için verilen açık ve doğrudan mücadele sayesinde ...«⁴⁴ Troçki burada isabetli bir biçimde kendi kendisinin ve partili arkadaşlarının iddiasını çürütüyor. Bu [tespit] doğru olduğundan, kamu yaşamını bastırarak politik deneyimin ve gelişmenin artmasının kaynağını tıkdılar. Aksi düşünülse, Bolşeviklerin deneyim ve gelişmeyi, iktidarı ele geçirmelerine kadar gerekli gördüklerini, [deneyim ve gelişmenin] en yüksek dereceye ulaşmış olduğunu ve bundan itibaren gereksizleştiğini varsaymak gerekir. (Lenin'in konuşması: Rusya sosyalizm için ikna olmuştur!!!)

Gerçekte ise tam tersi! Asıl, Bolşeviklerin cesaret ve kararlılıkla çözmeye çalıştıkları o devasa ödevler, kitlelerin en yoğun politik eğitimini ve deneyim birikimini gerekli kılıyorlardı ... [Sadece hükümetin taraftarları, sadece – sayıları ne kadar çok olursa olsun – bir partinin üyeleri için tanınan özgürlük, özgürlük değildir. Özgürlük her zaman farklı düşümenin özgürlüğüdür. »Adalet« fanatizmi için değil, politik özgürlüğün tüm canlandırıcılığı, iyileştiriciliği ve temizleyiciliği bu esasa bağlı olduğu ve »özgürlük« imtiyaz hâline geldiğinde, etkisini yitirdiği için.]⁴⁵

Diktatörlük teorisinin Leninci-Troçkici anlayışındaki dillendirilmeyen ön koşul, sosyalist devrimin, devrimci partinin cebinde hazır bulunan ve sadece enerjik bir biçimde gerçekleştirilmesi gereken bir reçete meselesi

44 Kaynakta nokta nokta belirtilen alıntının tamamı şöyle: »Çalışan kitleler, erk için verilen açık ve doğrudan mücadele sayesinde en kısa zamanda hayli politik deneyim biriktirmekte ve gelişmelerinde hızla bir basamaktan diğerine sıçramaktadırlar.« *Leo Trotzki, »Von der Oktorberrevolution bis zum Brester Friedens-Vertrag«, S. 93*

45 [ ] içine alınan metin: *Rosa Luxemburg, Breslauer Gefängnismanuskripte zur Russischen Revolution. Textkritische Ausgabe, Leipzig 2001, S. 34'* den alınmadır. Ancak »özgürlük her zaman farklı düşümenin özgürlüğüdür« cümlesi »kendisini ifade etme« eki konulmadan kullanılmıştır. Burada *Annelies Laschitz'a'nın Bemerkungen zum Probestück für eine textkritische Ausgabe der Breslauer Gefängnismanuskripte von Rosa Luxemburg, S. 3'*deki argümentasyonuna uygun hareket ettik.

olduğudur⁴⁶. Bu maalesef – ya da duruma göre: Allaha – böyle değil! Sosyalizmin bir iktisadî, sosyal ve hukukî sistem olarak pratikte gerçekleştirilmesi, bir sürü hazır yönetmeliğin çok uzağında, tamamen geleceğin sisleri arasında duran bir meseledir. Programımızda elimizde olan, genellikle negatif karakterde olan tedbirlerin aranmak zorunda olunacağı bir yönü gösteren az sayıdaki yol işaretleridir. Sosyalist iktisatın yolunu açmak için ilk önce neleri kaldırmamız gerektiğini tahminen biliyoruz, ancak sosyalist esasları iktisatın, hukukun, bütün toplumsal ilişkilerin içerisine yerleştirmek için her adımda alınması gereken binlerce somut, pratik büyük ve küçük tedbirler üzerine hazır bir sosyalist parti programı ve bir sosyalist öğreti kitabı mevcut değildir. Bu bir eksiklik değil, tam aksine, bilimsel sosyalizmin ütopyik [sosyalizm] karşısındaki bir avantajdır: Sosyalist toplum sistemi sadece tarihsel bir ürün olabilir ve olmalıdır; kendi deneyim okulundan doğan, gerçekleşme anında, canlı tarihin oluşumunun içinden çıkan, aynı parçası olduğu organik doğa gibi, gerçek toplumsal gereksinimlerin tatmin edilmesi için araçları yaratma, yani ödevle birlikte çözümünü getirme adeti olan [tarihsel bir ürün]. Eğer bu böyleyse, o zaman sosyalizmin *doğası* gereği zorla kabul ettirilemeyeceği, ukaslarla [emirnamelerle] uygulamaya sokulamayacağı çok açıktır. [Sosyalizm] – mülkiyete karşı v.s. – bir dizi şiddet tedbirini zorunlu kılar. Negatif olan, tasfiye kararlarıyla gerçekleştirilebilir, ama inşa, pozitif olan [böyle] *gerçekleştirilemez*. Yepyeni bir alan. Binlerce sorun. Sadece deneyim düzeltmeler yapabilmek ve yeni yollar açabilmek durumdadır. Sadece engelsiz, köpüren yaşam binlerce yeni biçimlere girebilir, emprovizasyonlar geliştirebilir, *yaratıcı güç* elde edebilir, kendi yanılığını kendisi düzeltebilir. Kısıtlı özgürlüğün olduğu devletlerdeki kamu yaşamı, demokrasi dışlanarak bütün düşünsel zenginlik ve ilerleme hapsedildiğinden, öylesine kifayetsiz, öylesine sefil, öylesine şematik, öylesine kısırdır. (Kanıtı: 1905 yılları ve 1917 Ocak'ından Ekim'ine kadar geçen aylar.) Ne denli politik, o denli ekonomik ve sosyal. Halk kitlesinin bütünü katılmalı. Aksi takdirde sosyalizm bir düzine entellektüelin, etrafında oturdukları masadan [gönderdikleri] kararname ile, zorla kabul ettirilir.

Kamu kontrolü mutlak zorunluluktur. Aksi takdirde deneyimlerin mübadelesi sadece yeni hükümetin memurlarının [başkalarına] kapalı çevre-

46 Sol köşede, nereye ait olduğu belirtilmeden düşülen bir not: »Bolşevikler, elleri kalplerinin üzerindeyken bile, adım adım çabalamak, deney yapmak, onu ya da bunu denemek zorunda kaldıklarını ve tedbirlerinin önemli bir kısmının hiç de inci gibi parlak olmadığını yalanlayamazlar. Biz de hepimiz bunları yapmaya kalkıştığımızda aynı şeylerle karşı karşıya kalacağız – her ne kadar böyleleri zorlu koşullar her yerde olmasa da.«

leri içerisinde kalır. Yolsuzluk kaçınılmazdır. (Lenin'in 36 nolu bültendeki sözleri⁴⁷). Sosyalizmin pratiği, yüzyıllar süren burjuva sınıf egemenliğince aşağılanan kitlelerin düşünsel devinimini gerekli kılar. Egoist içgüdüler yerine sosyal içgüdüler; miskinlik yerine kitle inisiyatifi; bütün acıları aşmaya yarayan idealizm v.s. v.s. Hiç kimse bunu Lenin'den daha iyi bilmiyor, daha etkili açıklayamıyor, daha inatçılıkla tekrarlayamıyor⁴⁸. Şimdi ise [Lenin] tamamen yanlış olan bir araca sarılıyor. Kararnameler, fabrika gözcülerinin diktatörce şiddeti, sert cezalar, korkunun egemenliği – tüm bunların hepsi palliatiftir [*hastalığın görüntüsüyle mücadele eden, ama*

47 Rosa Luxemburg kaynaktan yanlışlıkla 26 nolu bültenden bahsediyor. »Rus Devrimi'nden sonra« başlıklı makale, Berlin ve Çevresi Sosyal Demokrat Seçim Dernekleri Birliği'nin 8 Aralık 1918 tarihli ve 36 nolu bülteninde yayımlanmıştı. Makale, W. I. Lenin'in *Sovyet İktidarının Diğer Ödevleri* başlıklı çalışmasının, kısmen kelime kelime, ama çok detaylı alıntılarını içeriyor.

48 Sol köşede, nereye ait olduğu belirtilmeden düşülen bir not: »Lenin'in disiplin ve yolsuzluk üzerine konuşması.

Anarşi, her yerde ve bizde de kaçınılmaz olacak. Lümpenproleter unsur burjuva toplumuna yapışıktır ve kendisini ondan kopartmaz:

Kanıtlar:

1. Doğu Prusya »Kazak« yağmaları.

2. Almanya'da gasp ve hırsızlığın genel olarak yayılması (»Vurgunculuklar«, posta ve demiryolları personeli, polis, düzenli toplum ile hapisane arasındaki sınırların silinmesi.)

3. Sendika önderlerinin süratle lümpenleşmesi. Buna karşın drakoniyen terör tedbirleri âciz kalıyor. Tam tersine, bunlar ahlâkı daha çok bozuyor. Tek panzehir: idealizm ve kitlelerin sosyal aktivitesi, kayıtsız şartsız *politik özgürlük*.«

Numarasız bir kâğıtta ve nereye ait olduğu belirtilmemiş olan uzunca bir not: »Her devrimde lümpenproletaryaya karşı mücadele kendince ve son derece önemli bir sorun teşkil etmektedir. Lümpenproleter unsur burjuva toplumuna derinden yapışıktır, sadece özel bir katman olarak, toplum düzeninin duvarları yıkıldığında hacmi devasa büyüyen bir sosyal artık olarak değil, toplumun bütünleştirici unsuru olarak. Almanya'daki süreçler – az ya da çok diğer bütün devletlerde – burjuva toplumunun bütün katmanlarının nasıl lümpenleşebildiklerini göstermektedir. Fahış fiyatlardaki farklar, mezbaha vurgunculuğu, uydurma işler, gıda maddelerindeki hilebazlık, dolandırıcılık, memur rüşvetleri, hırsızlık ve gasp öylesine içiçe geçmiştir ki, iffetli burjuvazi ile hapisane arasındaki sınır yok olmuştur. Burada, narin burjuva çiçeklerinin deniz aşırı sömürgelerde yabancı sosyal topağa ekildiklerinde âniden lümpenleşmeleri aynen tekrarlanmaktadır. İç yaşamın yasası en derin ahlâksızlık; yani insanın insanı sömürmesi olan burjuva toplumu, ahlâk ve hukukun konvansiyonel mânia ve dayanaklarını bir yana bıraktığında, doğrudan ve dizginsiz bir biçimde basit lümpenleşmeye uğruyor. Proleter devrim her yerde karşı devrimin aracı olan bu düşman ile mücadele etmek zorunda kalacak.

Ancak buna rağmen bu bağlamda da terör kör, hatta iki tarafı keskin bir kılıçtır. En sert alan hukuku dahi lümpenproleter düzensizliğin patlak veren püskürmeleri karşısında âciz kalır. Evet, her kuşatma rejimi sonuçta muhakkak keyfiyete ve her keyfiyet de toplumu yıkıcı etkiye yol açar. Proleter devrimin elindeki tek etkin araç burada da: politik ve sosyal anlamda radikal tedbirler, kitlenin yaşamının sosyal garantilerinin en hızlı bir biçimde gerçekleştirilmesi ve sadece kitlelerin yoğun aktif yaşamı sonucu [gerçekleşen] kayıtsız şartsız politik özgürlük ile süreklilik arz edecek olan devrimci idealizmin alevlenmesidir.

Hastalık enfeksiyonlarına ve mikroplara karşı nasıl güneş ışınlarının özgür etkisi en tekin, en temizleyici ve iyileştirici ilaç ise, devrimin kendisi ve yenileyici etkisi, yarattığı düşünsel yaşam, kitlelerin aktivitesi ve kendi kendine sorumluluk almaları, yani bunun biçimi olarak en geniş politik özgürlük, tek iyileştirici ve temizleyici güneştir.«

nedenlerine dokunmayan ilaç]. Yeniden doğuma giden tek yol: kamu yaşamı okulunun kendisi, en geniş engelsiz demokrasi, kamu *düşüncesidir*. Asıl demoralize eden korkunun egemenliğidir.

Bütün bunlar olmazsa, geriye ne kalır? Lenin ve Troçki genel halk seçimlerinden çıkan temsilî kurumların yerine Sovyetleri, çalışan kitlelerin tek gerçek temsilciliği olarak açıkladılar. Ancak ülke bütünündeki politik yaşamın baskıya alınmasıyla, Sovyetlerin yaşamı da giderek sakat olmak zorunda. Genel seçimler, engelsiz basın ve toplantı özgürlüğü, özgür düşünce mücadelesi olmaksızın, her kamu kurumundaki yaşam, içinde sadece bürokrasinin işleyen tek unsur kalacağı biçimde ölür, yalancı yaşama dönüşür. Kamu yaşamı yavaş yavaş uykuya dalar, birkaç düzine parti önderi tükenmez enerjileri ve sınırsız idealizmleri ile yönlendirir ve yönetirler; gerçekte ise aralarındaki bir düzine mükemmel beyin yöneticidir ve zaman zaman işçi sınıfının elit bir kesimi önderlerinin konuşmalarını alkışlamak, hazır kararları oybirliğiyle onaylamak için toplantılara çağrılır, yani özünde kayıncı klik politikası [uygulanır] – bu bir diktatörlüktür, ancak proletaryanın değil, bir avuç politikacının diktatörlüğü, yani burjuva anlamında, Jakoben egemenliği anlamındaki bir diktatörlük (Sovyet kongrelerinin üç aydan altı aya çıkarılması!). Hatta daha da ötesi: böylesi durumlar kamu yaşamının yabancılaşmasına neden olmak zorundadırlar. Suikastler, rehinelere kurşuna dizilmeleri v.s. Bu, hiç bir partinin kurtulamayacağı karşı konulamaz, objektif bir yasadır.

Leninci-Troçkici teorinin temel hatası, aynı Kautsky gibi, demokrasinin karşısına diktatörlüğü koymaktır. Soru, gerek Bolşeviklerde, gerekse de Kautsky’de »diktatörlük veya demokrasi«dir. [Kautsky] doğal olarak kararını demokrasiden yana veriyor, hem de sosyalist devrime alternatif olarak gösterdiği *burjuva* demokrasisinden yana. Lenin ve Troçki ise demokrasi yerine diktatörlüğe ve böylece bir avuç insanın diktatörlüğüne, yani *burjuva* tarzı diktatörlüğe karar kılıyorlar. Her ikisi de, gerçek sosyalist politikadan aynı şekilde uzak olan iki karşıt kutuptur. Proletarya iktidarı ele geçirdiğinde, Kautsky’nin »ülkenin olgun olmaması« bahanesiyle verdiği tavsiyeye uyarak, kendisine, Enternasyonal’e, devrime ihanet etmeden hiç bir zaman sosyalist devrimden feragat ederek sadece demokrasiye yönelmez. [Proletarya] en enerjik, en dikbaşlı, en merhametsiz bir biçimde hemen sosyalist tedbirleri uygulamaya başlamalı, yani diktatörlük kurmalıdır, ama sınıfın diktatörlüğünü, bir parti veya kliğinkini değil. Sınıfın diktatörlüğünü, yani en geniş açıklık, halk kitlelerinin en faal dizginsiz katılımı, en sınırsız demokrasi altında. Troçki »marksistler olarak hiç bir zaman

formel demokrasinin putperestleri olmadık⁴⁹« diye yazıyor. Muhakkak, hiç bir zaman formel demokrasinin putperestleri olmadık. Ama bizler, hiç bir zaman sosyalizmin veya marksizmin putperestleri de olmadık. Yoksa, buradan sosyalizmi, Cunow-Lensch-Parvus usûlü marksizmi, rahatsız edici olduklarında sandık odasına atabiliriz sonucu mu çıkıyor? Troçki ve Lenin bu sorunun yaşayan reddidirler. Hiç bir zaman formel demokrasinin putperestleri olmadık [sözü] yalnızca şu anlama gelir: biz her zaman *burjuva* demokrasinin sosyal çekirdeği ile politik biçimini ayırt ediyoruz, her zaman formel eşitlik ve özgürlüğün tatlı kabuğu altındaki sosyal eşitsizliğin ve esirliğin acı çekirdeğini ortaya çıkarıyoruz – eşitlik ve özgürlüğü yok etmek için değil, aksine işçi sınıfını, salt kabuk ile yetinmeyip, politik iktidarı fethetmesi, [kabuğun] içini yeni sosyal bir özle doldurması için heveslendiriyoruz. Proletaryanın tarihsel görevi, bir kez iktidara geldiğinde, burjuva demokrasinin yerine sosyalist demokrasiyi yaratmaktır, her türlü demokrasiyi yok etmek değil. Ancak sosyalist demokrasi mukaddes topraklarda, sosyalist iktisatın altyapısı yaratıldıktan sonra, bir avuç sosyalist diktatörü sadık bir biçimde destekleyen uslu halka verilecek hazır bir Noel hediyesi olarak başlamaz. Sosyalist demokrasi, sınıf egemenliğinin tasfiyesi ve sosyalizmin inşasıyla birlikte başlar. [Sosyalist demokrasi], sosyalist partinin iktidarı ele geçirdiği andan itibaren başlar. O, proletaryanın diktatörlüğünden başka bir şey değildir.

Elbette: Diktatorya! Ama bu diktatörlük, demokrasinin *kullanımından* ibarettir, [demokrasinin] yok edilmesinden değil; burjuva toplumunun kazanılmış haklarına ve iktisadî ilişkilerine yönelik, olmadıkları takdirde sosyalist dönüşümün gerçekleşmeyeceği, enerjik, kararlı müdahalelerden [ibarettir]. Ancak bu diktatörlük *sınıfın* eseri olmalıdır, sınıf adına hareket eden küçük, yönetici bir azınlığın değil, yani [bu diktatörlük] her an ve her adımda kitlelerin katılımının içinden çıkmalı, [kitlelerin] doğrudan tesiri altında olmalı, bütün kamuoyunun kontrolüne tabi olmalı, halk kitlelerinin artan politik eğitiminin içinden çıkmalıdır.

Bolşevikler muhakkak ki, Dünya Savaşı'nın, Alman işgalinin dehşetli cebrî altında olmasalardı ve bununla bağlantılı olarak, bütün iyi niyetler ve en güzel esaslarla dolu her sosyalist politikayı çarpıtan olağandışı zorluklar altında ıstırap çekmeselerdi, tam da böyle hareket ederlerdi.

Bunun kaba bir argümantasyonunu, Şura hükümetinin gani gani kullanılan terörü oluşturmaktadır, daha doğrusu Alman emperyalizminin yıkıl-

49 Leo Troçki, »Von der Oktoberrevolution bis zum Brester Friedens-Vertrag«, S. 93

masından önceki, Alman elçisine yönelik suikastten itibaren başlayan son devre. Devrimlerin gül suyu ile yıkanmadığına yönelik o lapalis gerçeği hayli yetersiz kalmaktadır.

Rusya’da olan her şey anlaşılabilir ve başlangıç noktası ve son taşlarının Alman proletaryasının muvaffakiyetsizliği ve Rusya’nın Alman emperyalizmi tarafından işgali olduğu, kaçınılmaz bir neden ve sonuç zinciridir. Lenin ve yoldaşlarından bu koşullar altında bir de en güzel demokrasiyi, proletarya diktatörlüğünün en iyi örneğini ve en güzel açan sosyalist iktisatı yaratmalarını beklemek, insanüstü çabaları beklemek anlamına gelirdi. Onlar, kararlı devrimci tavırları, benzersiz azimleri ve uluslararası sosyalizme karşı olan kırılmaz sadakatleri ile, bu son derece zorlu koşullar altında gerçekten yapılabileceklerin en iyisini yaptılar. Tehlikeli olan, kötü koşullar altında elde ettikleri iyi sonucu, uğursuz koşulların dayattığı taktiği, her parçasında teorik olarak bağlamalarında ve bunu uluslararası proletaryaya sosyalist taktiğin taklit edilmesi gereken bir örneği olarak tavsiye etmelerinde yatmaktadır. Böyle kendilerini gereksiz bir şekilde ışık altında tutarak ve gerçek, inkâr edilemeyecek tarihsel liyakatlerini, zorunluluğun getirdiği yanlış adımların tevazuu altına sokarak, Rusya’da güçlükler ve zorunlulukların dayatmasıyla oluşan, ama sonuç itibariyle uluslararası sosyalizmin iflasının ardılı olan yanlışlıkları [uluslararası sosyalizmin] silâh odasına yeni hükümler olarak yerleştirmekle, aşkı ile tutuştukları ve uğruna mücadele edip, acılar çektikleri uluslararası sosyalizme ne fena bir hizmette bulunuyorlar.

Varsın Alman hükümet sosyalistleri kalksınlar, Bolşeviklerin Rusya’daki egemenliklerinin, proletarya diktatörlüğünün bir karikatürü olduğunu haykırınsınlar. Eğer [Bolşeviklerin egemenliği] öyleydiyse veya öyleyse, o zaman bu, [Bolşevik egemenliğinin] Alman proletaryasının sosyalist sınıf mücadelesinin bir karikatüründen ibaret olan tavrının ürünü olduğu için böyledir. Hepimiz tarihin yasaları altında durmaktayız. Sosyalist politika tam olarak sadece uluslararası uygulanabilir. Bolşevikler, hakikaten devrimci bir partinin tarihsel olanakların sınırları içerisinde yapabileceği her şeyi yapabildiklerini kanıtlamışlardır. Onlardan mucize yaratmaları beklenilmemelidir. Çünkü, izole edilmiş, Dünya Savaşı’nda yorulmuş, emperyalizm tarafından boğazı sıkılan, uluslararası proletaryanın ihanetine maruz kalmış bir ülkede, hatasız ve örnek olacak bir proleter devrim ancak mucize olur. Asıl önemli olan, Bolşeviklerin politikasında esaslı olan ile tali olanı, özü ile tesadüfî olanı ayırt edebilmektir. Bütün dünyada belirleyici olacak mücadelenin bu son devresinde sosyalizmin en önemli

sorunu, hatta neredeyse zamanımızın en önemli sorunu, taktiğin o ya da bu detay sorusu değil, tam aksine: proletaryanın eylem yetisi, kitlelerin devrimci azmi, nihayetinde sosyalizmin iktidarını arzulamalarıdır. Bu bağlamda Lenin ve Troçki, arkadaşlarıyla dünya proletaryasına örnek olan *ilktirler*, şu ana kadar, Hutten⁵⁰ gibi: Ben cesaret ettim! diyebilecek *yegâne* [emsaldirler].

Bolşevik politikasının esası ve *kalıcı* olanı işte budur. *Bu* bağlamda, politik iktidarı feth etmeleri ve sosyalizmin gerçekleşmesinin pratik sorunlarını koyarak uluslararası proletaryanın önüne geçip, sermaye ve emek arasında tüm dünyada süren mücadeleye müthiş hız kazandırmalarıyla ölümsüz tarihsel liyakat onlarıdır. Soru, Rusya'da sadece sorulabilirdi. Ancak Rusya'da çözülemezdi. Soru, sadece uluslararası çözülebilir. Ve *bu* anlamda gelecek her yerde Bolşevizmindir.

50 »Ben cesaret ettim!« hümanist Ulrich von Hutten'in sloganıydı. Von Hutten bunu muhtemelen antik Yunan şairi Aşilos'un »Zincire vurulu Prometheus« adlı şiirinde, Prometheus'a söylediği »ama ben cesaret ettim« dizelerine dayandırıyor. 1933–1945 Almanya'sında nasyonsosyalistler de bu sloganı kullanmışlardı. Almandada ise bu cümle hâlen, hedefe ulaşamamış, ama gene de denemiş olmaktan gurur duymak anlamında kullanılmaktadır.

Adam kalbur oldu,
kadın yüzmek zorunda kaldı,
o domuz,
kendisi için, hiç kimse için, herkes için –
Landwehrkanal çağlamayacak. Hiç bir
şey duralanmıyor.

Paul Celan

Bir kısa yaşam

Bir kısa yaşam; bol koğuşturmalı, sürekli gözetlemeli, çoğunlukla illegallitede, tutuklanmalı, serbest bırakılmı, hapse atılmı, toplum çeperinde sürüp giden bir yaşam: Almanya'da vatandaşlığa alınmak için sahte evlilik yapan ve sonunda [başına] geleceklere çok iyi bilen, şehadete çizilen bir yaşam: »Nöbet başında«, açık mücadelede ölmek isteyen, safındakilerden kimsenin yanında olmadığı anda, üniformalı katillerinin elinde şehit oldu: Tutuklu kadın, dövülmek ve yerlerde sürüklenmek için götürüldüğü Eden Otel'i'ne girerken, askerler »Bak Rosacık geliyor, o ihtiyar orospu« diye bağırıyorlardı. Aralarından birisi daha sonraları, Eden Otel'inin mutfağında – daha korkuncu düşünülemez bir ölüm dansında – itilip kakılanın düşürdüğü ayakkabıyı alacaktı.

Bir kısa yaşam; tekrarla, bol koğuşturmalı ve 15 Ocak 1919 akşamı, aynen Rosa Luxemburg'un tasvir ettiği gibi: insanlık dışı ve acımasız olanların idam etmesiyle sona eren bir yaşam.

Kısa bir yaşam, ama mektuplarının gösterdiği gibi, coşku ve ilham dolu, büyük zaferler elde etmiş, sosyaldemokrat solun saflarında savaşlar kazanmış; kendinden geçmeler, ikiye parçalanmalar, yeni alevlenmeler, acılı terk ediş – edilişler, defalarca bağlanmalar, genç erkeklerle ilişkiler ve daha da önemlisi, sonunda kendinden yaşlı kadınlarla kurulan dostluklar arasında gidip gelen pervasız aşk hikâyeleri – politika ve kişisel/özelin sınırlarındaki şövalyevârî maceralar ve kıl köprüler üzerinde yürümelerle, büyük aşklar ve özlü küçük mesajlarla dolu bir yaşam.

Walter Jens

Seçilmiş veriler

1789–1799

Bourbon monarşisinin mutlakiyetçi egemenliğine ve toplumdaki geç feodal koşullara karşı gerçekleşen Fransız Devrimi. Avrupa’da burjuva-kapitalist ilişkilerin açığa çıkmasını sağlayan »Öncü Devrim«. »Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik« sloganıyla yurttaşlık ve insan haklarının ilân edilmesi – Her ne kadar »formel eşitlik ve özgürlüğün tatlı kabuğu altında, sosyal eşitsizliğin ve esaretin acı çekirdeği« saklı olsa da (Rosa Luxemburg), bugün dahi küçümsenemeyecek derecede değerli bir ilerleme. Avrupa’nın modern tarihinin başlangıcı. Devrim, 1794’e kadar sola itti – ta ki başlangıçta tutarlı demokrat olan Jakobenlerin terörüne gömülene ve – her devrimi takip eden – restorasyon başlayana dek. Avrupa ve Kuzey Afrika’yı 1814’e kadar on yıl boyunca savaş ve yıkım altına alan Napolyon, 1789 öncesi koşullara geri dönüşü olanaksızlaştırdı ve böylece Fransız Devrimi’nin vasisi oldu. 19. Yüzyıl’ın devrimleri ve 20. Yüzyıl’ın başlangıcındaki devrimler sadece Fransız Devrimi’ni tanımakla kalmadılar, aynı zamanda sürekli olarak kendileri bu devrim »içinde hareket ettiler«. Ekim Devrimi’nden sonra, kim Napolyon olacak sorusu ta başından itibaren ortadaydı. Lenin’in yanısıra Ekim Devrimi’nin önderi ve Kızıl Ordu’nun örgütleyicisi olan Leo Troçki’nin yükselişini engellemek isteyen önemli bazı Bolşevik önderleri bir araya geldiler ve hiç fark etmeden, kendilerini otuzlu yıllarda hemen hemen yok edecek olan Stalin’in önünü açtılar.

1830

Fransa’daki Temmuz Devrimi. Napolyon’un yenilgisi ve alaşağı edilmesi sonrasında Fransız kral ailesi olan Boubonların egemenliği yeniden restore edilmişti. 1830 Temmuz’undaki »güzel devrim« ile Bourbon egemenliğinin yerine Louis-Philippe’in (»Armut Kralı«) krallığı altında »Burjuva Krallığı« yerleşir; büyük burjuvazi iktidara ortak olur. Fransa, özellikle Almanya’dan kaçan ve aralarında Heinrich Heine, Ludwig Börne ve daha sonra Karl Marx’ın da olduğu politik mültecileri ülkeye alır.

1848

Avrupa Devrimi. Paris’teki gelişmeler, Alman kentlerini de etkiler; ancak birleşik Alman cumhuriyeti hedefine ulaşamaz; karşı devrim ve gericiлик üstünlük sağlar; ardından da »yukarıdan devrim« ile burjuva-kapitalist toplumu yaygınlaştır.

1864, 1866, 1870/71

Alman-Danimarka, Prusya-Avusturya ve Prusya Almanya’sı-Fransa savaşları (»Kan ve demir«) Prusya’nın Almanya’daki egemenliğini güvence altına alır; militarizm halk arasında genel kabul kazanır.

1871

Paris Komünü; Paris’in proleter ve küçük burjuva halkı öz yönetimi gerçekleştirir ve sosyalist hedefleri ilân eder; 72 gün sonra Komün bir kan gölünde boğulur; Fransa ordusunu yenip, Paris önünde bekleyen Prusya Almanya’sının birlikleri bu katliamda Fransız hükümet birliklerinin arka cephesini korur.

1878–1890

Sosyalistler Yasası.

1896–1903

Revizyonizm Tartışması.

4 Ağustos 1914

SPD'nin Rayhtag Parlamento Grubu, Dünya Savaşı'nın başlangıcında savaş kredilerini onaylar ve o ana kadar olan politikasına ihanet eder; SPD »günâhı«, Alman solunun bölünmesinin başlangıcı.

3 Ekim 1918

SPD, savaş diktatörlüğünün yıkılmasından sonra hükümetin küçük ortağı olur; Hükümet sosyalistleri rüyalarındaki hedefe ulaştıklarını zannederler.

9 Kasım 1918

Alman Devrimi; Monarşinin yıkılması; SPD yönetimi, devrimin daha ileri gitmesini engellemek için Reichswehr [Rayh Ordusu] ile işbirliği yapar; ardından devrimci güçlere verilen bir taviz olarak »Weimar Cumhuriyeti« kurulur, ancak uzlaşma karakteri nedeniyle halk arasında çok zayıf köklere sahiptir.

15 Ocak 1919

Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht Rayh Ordu birliklerince katledilirler; Gustav Nolke bunu onaylar.

30 Ocak 1933

Rayh Başkanı Hindenburg Hitler'i Rayh Şansölyesi olarak atar; »Weimar Cumhuriyeti«nin sonu; Geleneksel Alman »elitlerinin« onayı ile faşist diktatörlüğün başlaması.

2 Mayıs 1933

Sendikaların parçalanması; Altı hafta sonra: SPD'nin yasaklanması; Alman işçi hareketinin birinci dalgasının sonu.

Biyografik veriler

III. Alexander (İktidar dönemi: 1881–1894) – 1887 Mart’ında Rus Çarı III. Alexander’e yönelik gerçekleştirilen suikast başarısızlıkla sonuçlandı; aralarında Lenin’in ağabeyi de olan suikastçilerden yakalananlar, idam edildi.

Babeuf, Gracchus (asıl ismi Francois Noel, 1760–1797) – Fransız Devrimi esnasında, Marx’ın »gerçekten çalışan ilk komünist parti« diye nitelendirdiği »Eşitler Komplosu«nun sözcüsü; devrimi bir halk diktatörlüğü ile komünist dönüşüme kadar götürme çabasında başarısız oldu; idam edildi.

Bebel, August (1840–1913) – Wilhelm Liebknecht ile birlikte Sosyaldemokrat İşçi Partisi’nin (»Eisenachlılar«, 1869) kurucusu ve önderi; bu parti daha sonra 1875’de Genel Alman İşçi Derneği (»Lassalciler«) ile birleşerek, sonraları SPD adını alan Sosyalist İşçi Partisi’ni oluşturdu; defalarca hapse atıldı; bir marksist olarak reformist bir politik rota takip etti ve kapitalizmin kendiliğinden yıkılmasını bekliyordu; temel eserleri: »Kadın ve Sosyalizm« (1883) ile »Yaşamımdan« (1910–1914) adlı yapıtlardır.

Bakunin, Michail Alexandrovitsch (1814–1876) – Genelde anarşizm olarak nitelendirilen, özgürlükçü, âhlakî temelde kurulu bir sosyalizmi savunan bir Rus devrimcisi; Batı Avrupa’da döneminin neredeyse bütün devrimci hareketlerine katıldı; Rusya’ya teslim edildikten sonra, sürgünden 1861’de kaçtı; I. Enternasyonal üyesi; Karl Marx ile 1872’de giriştiği çatışma, işçi hareketinin devrimci kesimlerinin marksçı sosyalizm ve anarşizm olarak bölünmesine neden oldu; Bakunin, Rusya’da köylülük içindeki çalışmalarla direnişi sağlamak isteyen »Millicileri« ve İtalya ile İspanya işçi hareketlerini etkiledi.

Berija, Lawrenti Pawlowiç (1899–1953) – Stalinizmin esas faillerinden birisi; 1922’de Gürcistan’ın boyunduruk altına alınmasında önemli rol oynadı, 1938–1945 arasında sonraları »Çeka« adını alan gizli polis teşkilatı GPU’nun şefliği yaptı, 1946’da SBKP Merkez Komitesi Politik Bürosu üyeliğine getirildi; Stalin’in ölümünden sonra (5 Mart 1953) Malenkow ve Molotow ile birlikte halefi oldu; 1953 Aralık’ından alaşağı edildi, mahkemeye çıkarıldı ve daha sonra idam edildi.

Bernstein, Eduard (1850–1938) – Marx’ın taraftarı olarak Sosyalistler Yasası döneminde Zürih’e iltica etti, daha sonra Londra’ya geçti; »Sozialdemocrat« adlı gazeteyi yönetti; 1890lı yılların ortalarından itibaren giderek sosyalizme parlamenter yoldan geçişi savunmaya başladı ve bu şekilde Marx’ın görüşlerinin »Revizyonunun« kurucusu oldu; Rosa Luxemburg, Eduard Bernstein’in en şiddetli eleştiricisiydi.

Bismarck, Otto Fürst von (1815–1898) – 1862’den itibaren Prusya Başbakanı, Prusya’nın öncülüğünde ve Avusturya’nın Alman Birliği’nden (»küçük Alman çözümlü«) dışlanmasıyla Almanya’nın üç savaşı (1864 Danimarka, 1866 Avusturya ve 1870/71 Fransa savaşları) sonrasında birleşmesine ön ayak oldu; »Yukardan devrim« ile kapitalist para baronlarını iktidara ortak, demokratik girişimleri genel seçim yasasıyla paralize ederek ve kapitalizmi sosyal reformlarla dizginleyerek, gerici elitlerin egemenliklerini güvence altına aldı; politik katolikliği ve sosyaldemokrasiyi yok etme çabaları başarısızlıkla sonuçlandı; 1890’da iktidarı kaybetti; Bismarck günümüzde dahi sözde Alman elitleri için bir ideal politikacı ve idenfikasyon figürüdür.

Blanqui, Auguste (1805–1881) – kitaptaki bilgilere bakınız.

Dzierżyński, Feliks Edmundowiç (1877–1926) – 1900 yılında Litvanya Sosyaldemokrasisi ile Polonya Krallığı Sosyaldemokrasisininin, Leo Jogiches ve Rosa Luxemburg’un

partisi haline gelen SDKPİL'de birleşmesini sağladı; 1905 Rus Devrimi'nde Bolşeviklere katıldı; 1907'den itibaren Merkez Komitesi üyesi oldu; yıllarca hapistekaldı; Sovyet hükümetinin her türlü politik direnci kırmak için kullandığı gizli polis teşkilatı »Çeka«yı 1917'de örgütledi.

Engels, Friedrich (1829–1895) – Karl Marx ile birlikte, ekonomik gelişmede, toplumsal gelişmenin son nedenini gören »bilimsel sosyalizm« kuramcısı; önemli eserleri: »İngiltere'deki çalışan sınıfın durumu« (1845); »Komünist Partisi Manifestosu« (1848); »Sosyalizmin, ütopyiden bilime gelişmesi« (1883).

Fanon, Frantz (1925–1961) – Afroamerikan teorisyen ve psikolog; »Üçüncü Dünya«nın az gelişmişliğinin nedenini »Birinci Dünya«nın sömürüsüne dayandırarak, buradan direniş hakkını gerekçelendirdi; 1956'da Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne katıldı; temel eseri: »Bu dünyanın lânetlileri« (1961).

Fischer, Ruth (asıl ismi Elfriede Golke, 1895–1961) – Avusturya Komünist Partisi'nin kurucularından; 1919'dan itibaren KPD içerisindeki önemli isimlerden; 1924'den itibaren »Bolşevikleştirmenin« öncülerinden oldu ve Rosa Luxemburg'un eserini Syphilis olarak nitelendirerek, tahkir etti; 1925'de Stalin'le ayrıştı; 1926'da KPD'den atıldı; 1945'den sonra erkek kardeşleri olan Gerhard ve Hanns Eisler'i ABD »Amerikan karşıtı faaliyetleri araştırma komisyonuna« (»McCarthy-Komisyonu«) komünistler diye gammazladı.

Fourier, Charles (1772–1837) – sert biçimde kapitalist toplumu eleştirdi; dünya standardında ziraî manüfaktür kooperatiflerinin (»Phalanstères«) kurulmasını öneriyordu.

Gramsci, Antonio (1891–1937) – 1921'de İtalya Komünist Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı; 1924'de de »Unitá« gazetesinin; 1924–1927 yıllarında KPI Genel Sekreterliği yaptı; 1928'de İtalyan faşizmi tarafından 20 yıl hapis cezasına çarptırıldı; cezaevindeki işkencelerin yol açtığı hastalıklar sonucu yaşamını yitirdi; genellikle cezaevinde yazdığı teorik yazılarıyla bugüne kadar otoriter olmayan ve kurtuluşçu bir sosyalizm tartışmalarını etkiledi.

Gracchus, Tiberius Sempronius (M.Ö. 162 – M.Ö. 133) – asilzade büyük toprak sahiplerinin ellerindeki kamu topraklarının yeniden dağılımı ile Romalı köylülerin durumunu düzeltmek istiyordu; 300 taraftarı ile birlikte öldürüldü; kardeşi Gaius (M.Ö. 153-M.Ö. 121) bu programı yeniden ele aldı, halk temsilcisi olarak seçildi ve 3.000 taraftarı ile birlikte katledildi.

Guevara, Ernesto »Che« (1928–1967) – Doktor; 1956'dan itibaren Fidel Castro ile birlikte gerilla önderi olarak Küba'daki Batista diktatörlüğüne karşı savaştı; 1959'daki zaferden sonra çeşitli görevlerde bulundu; 1965'de Latin Amerika'ya geçti; Bolıvy'a'daki yerli halkı isyana kalkıştırmaya girişiminde başarısız oldu; gerilla grubuyla birlikte öldürüldü.

Heckert, Fritz (1884–1936) – Duvarcı; Dünya Savaşı öncesinde de SPD'nin sol kanadındaydı; 1916'da Chemnitz kentinde Spartaküs grubunun kurulmasında öncü rol oynadı; KPD içerisinde ölene kadar çeşitli yönetici görevlerde bulundu.

Ho Chi Minh (»Aydınlanmış olan«, asıl ismi Nguyen Ai Quoc, 1890–1969) – Fransa Komünist Partisi kurucularından; 1930'da İndoçin Komünist Partisi'nin kurucusu oldu; 1941'den itibaren önce Japon işgaline (1945'e kadar), sonra da Fransız işgaline (1954'e kadar) karşı mücadele eden gerilla grubunun (»Viet-Minh«) önderiydi; 1945'de Vietnam Cumhuriyeti'ni ilân etti ve Cumhurbaşkanı oldu; ülkenin 1954'de bölünmesiyle Kuzey Vietnam Cumhurbaşkanı oldu; ABD saldırganlığına karşı (1964–1975) verilen başarılı mücadele sonucunda »Üçüncü Dünya«nın direniş sembolü haline geldi.

Jacob, Mathilde (1873–1943) – Rosa Luxemburg ve arkadaşları, 1913 yılından beri »Sozialdemokratische Korrespondenz« için yazdıkları yazıları onun sahibesi oldu-

ğu çeviri ofisine veriyor, çoğalttırıyor ve muhtemelen oradan göndertiyorlardı; Rosa Luxemburg'un en yakın sırdaşı oldu ve Dünya savaşı esnasında cezaevindeyken dışarı ile ilişkilerini sağladı; Rosa Luxemburg'un ölümünden sonra Paul Levi'in yanında çalıştı ve 1928'e kadar Levi'nin çıkardığı dergileri redaksiyonunu yaptı; 1943'de Theresienstadt toplama kampında öldürüldü.

Jogiches, Leo (1867–1919) – kitaptaki bilgilere bakınız.

Kautsky, Karl (1854–1938) – II. Enternasyonal'in en önemli teorik dergisi olan »Neue Zeit«ın imtiyaz sahibi; Marx ve Engels'in görüşlerini işçiler için anlaşılır hale getirmek amacıyla »Marksizmi« şekillendirdi; böylelikle günümüzde de farklı sol akımların kendi görüşlerini içine doldurdukları ve Marx ile Engels'in dünya görüşü olarak tanıttıkları bir »kap« yarattı; 1910'a kadar Rosa Luxemburg'un en yakın mütefiklerinden.

Kraus, Karl (1874–1936) – Viyana'da yayımlanan ve 1911'den itibaren sadece kendi yazılarının bulunduğu »Die Fackel« adlı derginin yayımcısı; modern toplumdaki kültür yozlaşmasının ve militarizmin uzlaşmaz eleştiricisi; temel eseri: »İnsanlığın son günleri« (1918/1919).

Kropotkin, Pjotr (1842–1921) – Rus yüksek asilzadelerinden olan bir devrimci düşünür, 1876'da cezaevinden kaçarak Batı'ya geçmiştir; anarşist hareketi etkileyen Kropotkin, mülkiyet ve devletin ortadan kaldırılmasını ve karşılıklı yardımlaşma ile gönüllü birlikliklerden oluşan bir toplum yaratılmasını savunuyordu.

Lassalle, Ferdinand (1825–1864) – burjuva vesayetinden kurtulan bağımsız bir işçi hareketinin oluşmasını teşvik etti; 1875'de »Eisenacherliler« ile birleşen »Genel Alman İşçi Derneği«nin ilk başkanıydı; bir düelloda yaşamını yitirdi; günümüzde SPD'deki bazı solcuların kendilerini dayandığı bir şahsiyet.

Lenin, Vladimir İlyiç (asıl soyadı Ulyanov, 1870–1924) – Hukukçu, Bolşevik önderi ve en önemli teorisyeni; devrimci anlayışı ve kapitalizm ile emperyalist savaşı mutlak reddedişi Rosa Luxemburg'u ona bağlamıştı; aralarında 1904'den itibaren olan farklılıklar ve »Örgüt ve Demokrasi« konusundaki ayrışmaları, dostluklarını ancak Lenin Rusya'da iktidara geldikten sonra zedelemişti.

Levi, Paul (1883–1930) – 1914'de Rosa Luxemburg'un avukatıydı; Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg ve Leo Jogiches'in öldürülmelerinden sonra KPD önderi oldu; 1921'de partideki darbecilik anlayışını eleştirmesi nedeniyle partiden atıldı; daha sonra tekrar SPD'ye geçti; Mathilde Jacob ile birlikte Rosa Luxemburg'un mirasını güvence altına aldı ve Rosa Luxemburg'un 1922'de »Rus Devrimi Üzerine«, 1925'de de »Ulusal Ekonomiye Giriş« adlı eserlerini yayımladı.

Liebknecht, Karl (1871–1919) – Avukat, Wilhelm Liebknecht'in oğlu; 1907'de Sosyalist Gençlik Enternasyonal'nin başkanı oldu; militarizm ve silahlanma politikalarının yılmaz karşıtı olarak tanındı; Aralık 1914'de tek sosyaldemokrat parlamenter olarak savaş kredileri yasasına karşı oy kullandı; Dünya Savaşı öncesinde ve esnasında cezaevinde tutuldu; 1919'da Rosa Luxemburg ile birlikte KPD'nin önderi oldu ve gene onunla birlikte 15 Ocak 1919'da öldürüldü; temel eseri: »Militarizm ve Antimilitarizm« (1907).

Liebknecht, Wilhelm (1826–1900) – August Bebel ile birlikte Sosyaldemokrat İşçi Partisi'nin (»Eisenachlılar«, 1869) kurucusu ve önderi; II. Enternasyonal'in kurucularından; 1950lere kadar sürekli yeniden basılan »Yabancı Terimler Sözlüğü«nün yazarı (1874); Friedrichsfelde'deki yoksullar mezarlığına (bugünkü Sosyalistler Mezarlığı) gömülen ilk işçi önderi.

Lumumba, Patrice (1925–1961) – Kongo Ulusal Hareketinin kurucu ve önderlerinden; Kongo-Kinghasa Cumhuriyeti Başbakanı olarak Belçika müdahalesine ve Katanga bakır eyaletinin ayrılmasına karşı mücadele verdi; bir darbe sonrasında öldürüldü.

Mao Tse-tung (1893–1976) – 1927’de itibaren Çin’de Sovyet bölgelerinin kurulmasında etkin oldu; 1935’den itibaren fiilen Çin Komünist Partisi önderi; 1949’da Çin’i bağımsızlığa ve 1960lı yılların başında da Sovyetler Birliği’nin vesayetinden çıkmasına ön ayak oldu; ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki iki süper güç bloklarının dışında olan, bloklardan bağımsız ülkeler hareketinin önderlerindendi; 1966’da, başta entellektüeller ve politikacılar olmak üzere milyonlarca insanın taşraya sürülmesine ve öldürülmesine neden olan »Kültür Devrimi«ni başlattı; »Kültür Devrimi« 1960lı yıllardaki öğrenci hareketinin bir kısmını önemli ölçüde etkiledi.

Marx, Karl (1818–1883) – Friedrich Engels ile ekonomik gelişmede, toplumsal gelişmenin son nedenini gören »bilimsel sosyalizm« kuramcısı; önemli eserleri: »Komünist Partisi Manifestosu« (1848); »Louis Bonaparte’ın onsekizinci Brumaire’i« (1854); »Das Kapital« (I. Cilt: 1867; II. Cilt: 1884; III. Cilt: 1894); Rosa Luxemburg sermaye birikimi teorisiyle Marx’ın ekonomik eserini geliştirmeye çalıştı; dünyanın her tarafındaki solcular hâlen kendilerini Marx’a veya çeşitli türlerden »Marksizme« dayandırılmaktadırlar.

Mehring, Franz (1846–1919) – Tarihi ve yayımcı; 1891’de SPD’ye girdi; 1902–1907 yılları arasında »Leipziger Volkszeitung« adlı gazetenin genel yayın yönetmenliğini yaptı; 1908’den itibaren SPD parti okulunda öğretmen olarak çalıştı; 1911’den itibaren Rosa Luxemburg ile birlikte solun önderleri arasında yer aldı.

Molotow, Wyaceslaw (1890–1986) – Stalinizmin esas faillerinden; 1930–1941 yılları arasında Halk Komiserleri Konseyi Başkanı (Başbakan); 1939’da Hitler-Stalin Antlaşması’na ön ayak oldu, 1957’de görevlerinden indirildi.

Mün(t)zer, Thomas (1489–1525) – Teolog; başlangıçta Martin Luther taraftarıydı; 1521’den itibaren sınıfsız ve üst düzey yetkilinin olmadığı bir topluma dair bağımsız reformcu görüşlerini geliştirdi; Köylü Savaşları esnasında Mühlhausen önderi olarak isyanı merkezileştirmeye çalıştı; Frankenhausen’deki yenilgiden sonra esir alındı ve işkence edildikten sonra, idam edildi.

Nettl, Peter (1926–1972) – genel olarak hâlen geçerli olan ve en detaylı ilk Rosa Luxemburg biyografisinin yazarı (Almanca basımı 1965).

Noske, Gustav (1868–1946) – Sosyaldemokrat; Kiel valisi olarak Kiel’deki denizciler isyanını bastırdı; Halk Sorumluları Konseyi Askerî Kaynaklar Yöneticisi (Savunma Bakanı) olarak Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht’in katledilmelerine onay verdi.

Parvus, Alexander (asıl ismi: Israel Lasareviç Helpland, 1867–1924) – Saksonya İşçi Gazetesi’nin genel yayın yönetmeni; Rosa Luxemburg ile Karl Kautsky’nin yanında revizyonizmi eleştiren üçüncü ünlü solcuydu; daha sonra silah tüccarı oldu; Troçki’ye karşı Stalinistlerin suçlama yaptıkları ve özünde devrim esnasında proletarya ve köylülük arasındaki ilişkiye dair Sürekli Devrim Teorisi aynı zamanda Parvus ve Rosa Luxemburg’a karşı da kullanıldı.

Pabst, Waldemar (1880–1970) – Kurmay Subay ve Piyade Tümen komutanı; 15 Ocak 1919’da Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht’in öldürülmesi emrini verdi.

Plechanow, Georgi Valentinoviç (1856–1918) – 1883’de ilk Rus marksist örgütünün kurucularından; başlangıçta Lenin’i destekliyordu, ama 1903’de Menşeviklere katıldı; temel eserleri: »Anarşizm ve sosyalizm« (1894); »Materyalizmin tarihine yönelik makaleler« (1896).

Pol Pot (asıl ismi: Saltoh Sar, 1928–1998) – öğrenim gördüğü Paris’te Komünist Parti üyesi oldu; Kamboçya’da »Khmer Rouges« adlı gerilla örgütünü kurdu ve Kamboçya’nın sorunlarının aşılamayacak bir kent-taşra itilafına dayandığını iddia ederek, sorunun taşra nüfusu lehine çözülmesi gerektiğini propaganda etti; 1975’de planlı bir biçimde milyonlarca insanı katleden bir terör rejimi kurdu; 1979’da Vietnam’ın işgali ile alaşağı edildi.

Roux, Jacques (1752–1794) – Din adamı; Fransız Devrimi'nde en soldaki grubun ideologu (»Enragés« – Kızgınlar); Jacobenleri, en alt katmanların (»Sansculotlar«) sosyal çıkarlarını yeterince düşünmemeleri gerekçesiyle eleştirdi; cezaevinde intihar etti.

Sandino, Augusto César (1895–1934) – 1926–1933 yılları arasında Nikaragua'nın ABD işgaline karşı verdiği halk savaşı önderi (»Özgür Adamlar Generali«); diktatör Somoza tarafından öldürüldü; 19179'da Somoza rejimini yıkan Ulusal Kurtuluşun Sandinist Cephesi, onu örnek alıyordu.

Sinowjew, Grigori Yewseywiç (asıl ismi: Owsey-Gerschen Radomylski-Apfelbaum, 1883–1936) – Lenin'in özel kalem müdürü; Ekim Devrimi'nden sonra Komünist Enternasyonal başkanı oldu, 1926'da görevden alındı, 1936'da işkence gördü ve ilk »göstermelik mahkeme« tarafından idama mahkûm edildi.

Spartaküs (M.Ö. 71'de öldü) – büyük antik esir isyanının önderi (M.Ö. 74–71); 60.000'i aşkın taraftarı başlangıçta zafer elde etmişlerdi; Silarius nehri yakınındaki muharebede öldürüldü; yaklaşık 6.000 taraftarı Via Appia'da çarımha gerildi.

Stalin, Jossif Wissarionowić (asıl soyismi: Cugaşwili, [1878] 1879–1953) – Bolşevik yönetiminin üyesi olan Stalin, 1922'den sonra genel sekreter olarak sistematik bir biçimde iktidarını perçinledi ve Lenin'in ölümünden sonra bütün karşıtlarını ve rakiplerini ortadan kaldırdı; 1928'den itibaren, burjuva koşullarının restorasyonunu aşırı sol bir totaliter rejimle engellemeye çalışan diktatör; çeşitli katmanlardan milyonlarca insanın yaşamını yitirmesine neden olan terörüyle »bir ülkede sosyalizmi« gerçekleştirmeye çalıştı; İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği halkları, Stalin'in egemenliğine rağmen, totaliter Hitler faşizminin yenilmesine en önemli katkıyı sağladılar; Stalin'in ölümünden sonra SBKP yöneticileri, sistematik terörden feragat eden bir politbürokratik diktatörlük ile iktidarlarını güvence altına almaya çalıştılar; 1991'de ise aynı yöneticiler, Stalin'in her pahasına engellemek istediği restorasyonun başına geçme kararını aldılar.

Thälmann; Ernst (1886–1944) – Nakliyat işçisi ve KPD başkanı; 1925'de KPD'yi Stalin'in hegemonyası altına soktu; Naziler tarafından 1933'de tutuklandı; dirençli tavrıyla mahkemenin başarısız olmasını sağladı; Buchenwald toplama kampında katledildi.

Troçki, Lew Dawidowić (asıl soyismi: Bronstein, 1879–1940) – Lenin'in yanısıra, Ekim Devrimi'nin en önemli örgütleyicisi; 1917/18'de Dışişlişkiler için Halk Komiseri; 1918'den itibaren (1925'e kadar) Kara ve Deniz Kuvvetleri Halk Komiseri olarak »Kızıl Ordu«yu kurdu ve böylece devrimin karşı devrimden korunmasına yardımcı oldu; 1923'de itibaren bürokratik parti aparatının politikasını eleştirmeye başladı; ardından bütün görevlerini kaybetti; önce sürgüne gönderildi, daha sonra 1929'da Sovyetler Birliği'nden atıldı; Stalin'in bir ajanı tarafından Meksika'da öldürüldü; bugün dahi çeşitli »IV. Enternasyonal«ler kendilerini Troçki'ye ve »Troçkizme« dayandırmaktadırlar.

Ulbricht, Walter (1893–1973) – KPD'nin Almanya'da yasaklanmasından sonra, Sovyetler Birliği'nde sürgündeyken 1935'de fiilen parti yönetimini üstlendi; 1945'den sonra bütün rakiplerini arka plana itti ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ni önemli ölçüde belirledi; 1971'de görevden alındı.

Vandervelde, Emil (1866–1938) – Belçikalı bir sosyalist; 1900–1914 arasında I. Enternasyonal başkanıydı.

II. Wilhelm (1859–1940) – 1888'den itibaren Alman Kayser'i; Almanya'nın karada ve denizde müthiş silahlanmasına ve saldırgan bir sömürge politikası yürüttükten sonra, 1914'de Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'na katılmasına ön ayak oldu; Doorn (Hollanda) kentine sığınarak, sorumluluğunu üstlenmekten kaçtı.

Zetkin, Clara (1857–1933) – uluslararası proleter kadın hareketinin kurucusu ve önderi; Rosa Luxemburg'un yakın arkadaşı ve sıkı müttefiki idi; günümüzde de solun identifikasyon figürüdür.

Rosa Leitesburg

